

**REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM
PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE
za obdobje 2021-2027**

Osnutek strateškega dela

Območje priprave RRP Primorsko-notranjske regije:

Občina Bloke
Občina Cerknica
Občina Ilirska Bistrica
Občina Loška dolina
Občina Pivka
Občina Postojna

Pripravljalec:

RRA Zeleni kras, d.o.o.
Prečna ulica 1, 6257 Pivka
Tel. št.: +386 5 721 2240, info@rra-zk.si
www.rra-zk.si, www.zelenikras.si

Vodja priprave: mag. Boštjan Požar
s sodelavci RRA Zeleni kras, d.o.o.

in

Razvojni svet Primorsko-notranjske regije (RSR)

Predsednik RSR: Marko Rupar

SEZNAM KRATIC

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ARRS	Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
BDP	Bruto družbeni proizvod
BIRR	Bruto izdatek za raziskovalno-razvojno dejavnost
CLLD	Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
IKT	Informacijska komunikacijska tehnologija
IRO	Indeks razvojne ogroženosti
FDO	Funkcionalno degradirana območja
KRVS	Kohezijska regija Vzhodna Slovenija
KRZS	Kohezijska regija Zahodna Slovenija
NUTS	Standardna klasifikacija teritorialnih enot
OŠO	Odprto širokopasovno omrežje
OVE	Obnovljivi viri energije
PE	Populacijska enota
RDO	Regionalna destinacijska organizacija
RRA	Regionalna razvojna agencija
RRP	Regionalni razvojni program
RRP PNR	RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027
RS	Republika Slovenija
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SRIP	Strateško razvojno-inovacijsko partnerstvo
SRS	Strategija razvoja Slovenije
STO	Slovenska turistična organizacija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWOT	Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti
UMAR	Urad za makroekonomske analize in raziskave
URE	Učinkovita raba energije
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja
ZUreP-2	Zakon o urejanju prostora

KAZALO

SEZNAM KRATIC	3
KAZALO	4
KAZALO TABEL	6
KAZALO SLIK	6
1 UVOD	7
1.1 Zakonski in institucionalni okvir	7
1.2 Postopek priprave RRP	9
1.3 Organizacija priprave RRP	9
2 ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV IN OCENA IZVEDLJIVOSTI CILJEV RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014-2020	11
2.1 Predstavitev Primorsko-notranjske regije	11
2.2 Analiza stanja	13
2.2.1 Doseganje ciljev na področju gospodarstva	13
2.2.2 Doseganje ciljev na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja	19
2.2.3 Doseganje ciljev na področju turizma	24
2.2.4 Doseganje ciljev na področju podeželja	28
2.2.5 Doseganja ciljev na področju okolja	33
2.2.6 Doseganje ciljev na področju infrastrukture	37
2.3 Spodbujanje čezmejnega in mednarodnega potenciala	39
2.3.1 Teritorialno sodelovanje	39
2.3.2 Čezmejni programi	41
2.3.3 Drugi programi	44
2.4 Razvojni položaj regije v slovenskem in mednarodnem prostoru	44
2.5 Prostorski razvoj Primorsko-notranjske regije	45
3 Vizija Primorsko-notranjske regije	47
4 Razvojna specializacija Primorsko-notranjske regije	47
5 Strateški razvojni cilji Primorsko-notranjske regije	49
6 Razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije	51
6.1 Gospodarski razvoj Primorsko-notranjske regije	51
6.1.1 Konkurenčno gospodarstvo	51
6.1.2 Raziskave, razvoj in inovativna dejavnost regije	52
6.1.3 Pametno gospodarstvo	53
6.1.4 Odgovorno gospodarstvo	54
6.1.5 Podpora za rast gospodarstva	54

6.1.6	Razvoj kadrov, prilagojenim potrebam gospodarstva	55
6.1.7	Internacionalizacija regije	56
6.1.8	Lesarstvo	57
6.1.9	Trajnostno upravljanje turizma destinacije Zeleni kras	58
6.2	Razvoj zelene in nizkoogljične Primorsko-notranjske regije	59
6.2.1	Varovanje naravnih virov	60
6.2.2	Energetska učinkovitost in spodbujane rabe obnovljivih virov energije	60
6.2.3	Prehod na krožno gospodarstvo	61
6.2.4	Prilagajanje podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče	62
6.2.5	Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja	62
6.3	Izboljšana mobilnost in povezanost regije	63
6.3.1	Razvoj prometne infrastrukture	63
6.3.2	Ureditev javnega prometa ter vzpostavitev zelene in trajnostne mobilnosti	64
6.3.3	Zagotavljanje digitalne povezanosti regije	65
6.3.4	Nadgradnja športno-rekreativne letališke infrastrukture in storitev	65
6.3.5	Ureditev trajnostne mobilnosti na jezerih in rekah v turistično rekreacijske namene	66
6.4	Socialna, privlačna in solidarna regija	66
6.4.1	Kakovost usposabljanja, izobraževanja in vseživljenjskega učenja	67
6.4.2	Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve	68
6.4.3	Vključujoča in privlačna regija	69
6.4.4	Zdravo in aktivno življenje ter kakovost življenja v regiji	71
6.5	Skladen razvoj mest, mestnih naselij, naselij mestnih območij in podeželja	72
6.5.1	Regionalno prostorsko načrtovanje	72
6.5.2	Trajnostni razvoj mest, mestnih naselij in naselij mestnih območij	73
6.5.3	Trajnostni razvoj podeželja	73
7	OCENA FINANČNE VREDNOSTI RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2021-2027	75
8	PREDSTAVITEV REGIJSKIH PROJEKTOV ZA VKLJUČITEV V RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE za obdobje 2021-2027	1

KAZALO TABEL

Tabela 1: Preučevani kazalniki s področja gospodarstva v obdobju 2014-2020.....	13
Tabela 2: Bruto domači izdatki za RRD, delež glede na Slovenijo in v 1000 EUR za leto 2018 (Vir: SURS)	16
Tabela 3: Viri financiranja razvojno raziskovalne dejavnosti (Vir: SURS 2020)	17
Tabela 4: Izbrani okoljski kazalnik v Primorsko-notranjski regiji (vir: SURS)	33
Tabela 5: Projekti teritorialnega sodelovanja v obdobju 2014-2020, kjer sodelujejo partnerji iz Primorsko-notranjske regije	39
Tabela 6: Projekti čezmejnega sodelovanja v okviru programa SLO-HR v obdobju 2014 -2020, kjer sodelujejo partnerji iz Primorsko-notranjske regije.	41
Tabela 7: Projekti programa Interreg ITA-SLO	42
Tabela 8: Projekti programa Horizon 2020.	44
Tabela 9: Finančna ocena vrednosti RRP PNR.....	75

KAZALO SLIK

Slika 1: Primorsko-notranjska regija v okviru Kohezijske regije Vzhodna Slovenija.....	12
Slika 2: Kazalniki IRO v Primorsko-notranjski regiji v letu 2018 (UMAR, 2018).....	12
Slika 3: Število ekoloških kmetij po občinah Primorsko-notranjske regije v letu 2012 in 2020	29
Slika 4: Izplačila vseh ukrepov PRP od 2014-2020 po občinah	30
Slika 5: Karta omrežja naselij z vlogo posameznih naselij v Primorsko-notranjski regiji.....	46

1 UVOD

Regionalni razvojni program (v nadaljevanju: RRP) predstavlja temeljni programski in izvedbeni dokument na regionalni ravni (Ur. l. RS št. 20/11, 57/12, 46/16; v nadaljevanju: ZSRR-2). Namen priprave RRP je uskladiti razvojne cilje na identificiranih razvojnih področjih v regiji, določiti instrumente in vire za njihovo uresničevanje ter tako prispevati k uveljavitvi interesov ključnih razvojnih partnerjev pri spodbujanju razvoja regije ter k identifikaciji razvojnih projektov, ki najbolj prispevajo k temu.

RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027 (v nadaljevanju: RRP PNR) je pripravljen za geografsko območje Primorsko-notranjske statistične regije, ki zajema šest občin: Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. Programsko obdobje za izvajanje regionalne politike je enako obdobju vsakokratne finančne perspektive EU in je določeno z zakonodajo EU. Aktualni RRP, ki je zaobsegal obdobje od 2014 do 2020 bo nasledil novi RRP, ki bo pripravljen za obdobje 2021-2027.

V pričujočem dokumentu predstavljamo strateški del RRP PNR, ki v skladu z določili 13. člena ZSRR-2 vsebuje analizo regionalnih razvojnih potencialov, opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije, razvojne cilje in prioritete regije v programskem obdobju ter določitev razvojne specializacije regije.

1.1 Zakonski in institucionalni okvir

Zakonsko podlago za pripravo RRP predstavljata **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** (Ur. l. RS, št. 20/11, 57/12 in 46/16, v nadaljevanju: ZSRR-2), ki v 13. členu določa namen in okvirno vsebino RRP ter **Uredba o regionalnih razvojnih programih** (Ur. l. RS, št. 69/12, 78/15; v nadaljevanju: Uredba o RRP), ki v 4. členu določa vsebino RRP. Uredba o RRP izpostavlja skladnost RRP s strategijo razvoja Slovenije in razvojnimi politikami, z državnim strateškim prostorskim aktom ter z varstvenimi in razvojnimi dokumenti zavarovanih in varovanih območij. Regionalna politika se tako načrtuje z naslednjimi medsebojno usklajenimi dokumenti:

Strategija razvoja Slovenije 2030 predstavlja krovni razvojni dokument na državni ravni. Osrednji cilj strategije je zagotoviti kakovostno življenje za vse, uresničuje pa se preko uravnoteženega gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja, kar ustvarja pogoje in priložnosti za sedanje in prihodnje rodove. Strategija določa pet strateških usmeritev in dvanajst med seboj povezanih razvojnih ciljev, s čimer postavlja srednjeročni temelj za razvoj države. Strategiji naj bi sledile področne oziroma sektorske strategije, regionalne in občinske strategije ter tudi programi in operativni izvedbeni ukrepi.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju: SPRS), ki jo **Zakon o urejanju prostora** (Ur. l. RS, št. 61/17; ZUreP-2) določa kot temeljni prostorski strateški akt o usmerjanju prostorskega razvoja države, se načrtuje do leta 2050 in predstavlja krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v Sloveniji. To je tudi osnova za usklajevanje sektorskih politik, ki pa je zaradi zamud pri pripravi SPRS v času priprave osnutka strateškega dela RRP PNR oteženo. Iz strokovnih podlag SPRS izhaja, da bo temeljno načelo in vodilo, ki mu bo pri usmerjanju prostorskega razvoja v Sloveniji strategija sledila, trajnostni prostorski razvoj, saj je prostor omejena dobrina, ki zahteva skrbno usklajevanje javnih

koristi in zasebnih interesov ter dolgoročno naravnano prostorsko načrtovanje. Med prioritetami načrtovanega prostorskega razvoja so: enakovredna vključenost Slovenije v evropski prostor, policentrični urbani sistem in regionalni prostorski razvoj, kakovostni bivalni pogoji, vitalna in urejena mesta, usklajeni razvoj širših mestnih območij, povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture, vitalnost in privlačnost podeželja, krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi.

Varstveni in razvojni dokumenti zavarovanih in varovanih območij: V Primorsko-notranjski regiji je več varovanih in zavarovanih območij v okviru gozdnih površin. Za različne zavarovane gozdne površine veljajo gozdno gospodarski načrti, ki jih pripravlja Zavod za gozdove RS za obdobje 10-ih let. V teh načrtih so zajete informacije o gospodarjenju in varovanju opredeljenih površin znotraj zavarovanih območij. Notranjski regijski park ima za odprte površine, tiste, ki niso poraščene z gozdom. Podrobnejši načrt upravljanja za projektno območje presihajoče Cerkniško jezero, kjer so opredeljene upravljalne osnove, prednostni habitatni tipi, varstveni cilji in ukrepi ter usmeritve in ukrepi za doseganje varstvenih ciljev. Krajinski park Pivška presihajoča jezera za enkrat nima načrta upravljanja, pripravljen pa je dokument »Usmeritve za upravljanje in varstvo kulturne krajine« v krajinskem parku.

Poleg navedenega bomo pri pripravi RRP PNR upoštevali tudi ostala razvojna izhodišča:

Programska izhodišča Evropske kohezijske politike 2021–2027, ki izhajajo iz objavljenega Predloga o večletnem finančnem okviru 2021–2027 (maj 2018). Zakonodajni sveženj na področju kohezijske politike prehaja iz enajst tematskih ciljev v trenutnem programskem obdobju na pet ciljev politik (CP) z opredeljenimi specifičnimi cilji in omejuje porabo sredstev na n+2:

- CP 1: pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe;
- CP 2: bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj;
- CP 3: bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezanosti IKT;
- CP 4: bolj socialna Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic;
- CP 5: Evropa, ki je bliže državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud.

Skladno z opredeljenimi specifičnimi cilji politike EU, bo tudi Republika Slovenija pristopila k pripravi t. i. **Naložbenih potreb Republike Slovenije za obdobje 2021-2027**, katerih dopolnjena različica bo predstavljena predvidoma v začetku leta 2020. RRP PNR bo zagotavljal zakonsko določeno skladnost tudi v primeru teh strateških dokumentov.

Sporazum o partnerstvu med Slovenijo in Evropsko komisijo za obdobje 2021-2027 - Izhodiščni osnutek (oktober 2020) opredeljuje črpanje sredstev v skladu s Strategije razvoja Slovenije 2030, po 5-ih Ciljih politik in vsebinah, ki jih opredeljuje Sklad za pravični prehod.

1.2 Postopek priprave RRP

Minimalno obvezno strukturo in metodologijo priprave in izvedbe ter način spremljanja in vrednotenja učinkov RRP določa Uredba o RRP. Pri pripravi sodelujejo:

- **Regionalna razvojna agencija** (v nadaljevanju: RRA) opravlja strokovne, tehnične in administrativne naloge pri pripravi RRP v sodelovanju z drugimi strokovnimi institucijami v regiji;
- **Razvojni svet regije** (v nadaljevanju: RSR) je organ usklajevanja razvojnih pobud in interesov v regiji. Člani sveta so predstavniki občin, gospodarstva v regiji ter nevladnih organizacij. RSR sprejme sklep o pripravi RRP, program priprave RRP, potrjuje predloge regijskih projektov, podpisuje dogovor o razvoju regije ter sprejema letna in končna poročila o izvajanju RRP, ki jih pripravi RRA. Razvojni svet Primorsko-notranjske regije je Program priprave RRP obravnaval dne 18. 9. 2018, istega dne je potrdil tudi sklep o pripravi RRP;
- **Svet regije** mora naknadno potrditi odločitev razvojnega sveta regije o RRP in dogovoru za razvoj regije. Svet regije sestavljajo vsi župani v regiji.

1.3 Organizacija priprave RRP

V Primorsko-notranjski regiji proces priprave novega RRP pomeni priložnost za okrepitev že vzpostavljenih povezav med relevantnimi razvojnimi partnerji v regiji, hkrati pa predstavlja izhodišče za vzpostavitev novih partnerstev in sodelovanja na ravni regije. Potreba po močnem in konstruktivnem regijskem partnerstvu je namreč tudi v prihajajočem obdobju vedno bolj izrazita in osredotočena na pripravo skupnih iniciativ, s katerimi bi prispevali k uresničevanju regijskih razvojnih ciljev. RRP PNR tako za regijo predstavlja neke vrste povezovalni element pri opredeljevanju razvojnih potencialov Primorsko-notranjske regije v programskem obdobju 2021-2027 med občinami, gospodarstvom, nevladnimi organizacijami, izobraževalno sfero in ostalimi partnerji v regiji ter med kohezijskima regijama in Vlado RS na nacionalni ravni.

Priprava RRP se je formalno začela dne 18. 9. 2019, ko je Razvojni svet Primorsko-notranjske regije potrdil Program priprave RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027. V začetku leta 2019 smo sodelavci RRA Zeleni kras pripravili analizo stanja ter pregled uresničevanja ciljev iz RRP PNR 2014-2020. Na tej osnovi smo pristopili k skupnem programiranju na ravni Kohezijske regije Vzhodna Slovenija (NUTS 2), katere del predstavlja tudi Primorsko-notranjska regija. Predstavniki Primorsko-notranjske regije smo svoje interese predstavljali tudi tekom teritorialnega dialoga z različnimi resorji, z namenom usklajevanja prioritet regije in naložbenih prioritet resorjev ter upoštevanja usmeritev s strani Evropske komisije. 13. 12. 2019 smo izvedli regijski posvet o razvojnih potencialih, v okviru katerega so potekale delavnice s predstavniki prenovljenih Odborov RSR Primorsko-notranjske regije. Udeleženci so podali pripombe na SWOT analize po posameznih razvojnih področjih ter opredelili ključne izzive regije. Na tej osnovi smo sodelavci RRA Zeleni kras pripravili predlog ciljev in posameznih ukrepov po področjih, ki so vključena v osnutek strateškega dela RRP. Slednji bo posredovan v mnenje Ministrstvu RS za gospodarski razvoj in tehnologijo do dogovorjenega roka, 31. 12. 2019. V letu 2020 smo nadaljevali postopek usklajevanja z deležniki na ravni Primorsko-notranjske regije predvsem z namenom priprave prvega osnutka programskega dela. V ta namen smo konec leta izvedli tri odbore

Razvojnega sveta Primorsko-notranjske regije (odbor za podeželje, človeške vire in širši družbeni razvoj ter okolje), kjer smo preverili in oblikovali predloge strateških razvojnih projektov Primorsko-notranjske regije. Skladno z Operativnim načrtom o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov 2021-2027 je v letu 2020 sledila revizija in nadgradnja osnutka strateškega dela RRP, ki je bil na MGRT oddan skupaj s programskim delom RRP dne 30. 12. 2020. Nadaljnja priprava končnega dokumenta RRP PNR bo sledila časovnici na nacionalni ravni, opredeljeni v že omenjenem Operativnem načrtu o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov za obdobje 2021-2027. Priprava RRP temelji na sodelovanju med RRA, odločevalskimi strukturami na ravni regije (RSR z odbori, Svet regije) ter ostalimi aktivnimi regijskimi razvojnimi partnerji (regionalna razvojna mreža). Pri tem so naloge sodelujočih pri pripravi RRP naslednje:

- RRA Zeleni kras: vodi in pripravlja RRP, koordinira aktivnosti za pripravo RRP, vzpostavlja razvojna partnerstva, pravočasno sprejme ustrezne strokovne odločitve, pripravlja poročila o izvajanju RRP, opravlja strokovna, administrativna, tehnična in druga opravila za pravočasen sprejem RRP, seznanja javnosti, izvaja promocijo in pripravlja informacijska gradiva in publikacije;
- Razvojni svet regije z odbori: sprejme Sklep o začetku priprave RRP ter potrdi Program priprave RRP, vodi in usmerja pripravo RRP in ga sprejme, spremlja izvajanje RRP;
- Svet regije: aktivno sodeluje pri pripravi področnih programov in projektov ter njihovih prioritet, potrdi odločitev Razvojnega sveta Primorsko-notranjske regije o sprejemu RRP;
- člani Regionalne razvojne mreže in ostali razvojni partnerji v regiji (GZS Regionalna zbornica Postojna; LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom; LAS Notranjska; Regijsko stičišče nevladnih organizacij Primorsko-notranjske regije BOREO; Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna; Šolski center Postojna; Zavod Znanje Postojna; Lokalni pospeševalni center Pivka; Zavod za turizem Pivka; Javni zavod za kulturo in turizem grad Snežnik; Notranjski regijski park; NEC Cerknica; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Postojna; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Ilirska Bistrica; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Cerknica; Zavod za zaposlovanje, OS Koper, Urad za delo Sežana, Ilirska Bistrica, Postojna; Zavod za zaposlovanje, OS Ljubljana, Urad za delo Cerknica, Logatec Vrhnika; Center za socialno delo Primorsko-notranjske regije, enote Postojna, Ilirska Bistrica in Cerknica; Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica; Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana; ZGS Območna enota Postojna; Zavod RS za varstvo narave OE Nova Gorica; Zavod RS za varstvo narave OE Ljubljana): sodelujejo pri pripravi strateškega in programskega dela RRP, pri izvedbi delavnic ter oblikovanju in izvajanju regijskih programov in projektov;
- državne institucije preko nacionalnih delovnih skupin za razvojno načrtovanje: sodelujejo pri umeščanju regijskih prioritet v nacionalne strateške dokumente in programe;
- širša zainteresirana javnost: sodeluje s predlogi regijskih programov in projektov ter z mnenji in stališči o posameznih programih in projektih.

2 ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV IN OCENA IZVEDLJIVOSTI CILJEV RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014-2020

Analiza regionalnih razvojnih potencialov temelji na analizi uresničevanja ciljev, opredeljenih v okviru RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020 ter na analizi stanja na posameznih razvojnih področjih, glede na trenutno dostopne podatke¹. Predstavljena analiza še ni celovita, zaradi več razlogov: na različnih področjih obravnave je zaznati veliko raznolikost podatkov, zaradi neažurnosti zbiranja podatkov (na nekaterih področjih so zadnji dostopni podatki šele iz leta 2016), kar vpliva na jasnost predstave o stanju na posameznih razvojnih področjih v regiji; opaziti je trend vedno večje odsotnosti zbiranja podatkov na ravni statističnih regij (NUTS 3), v vedno večji meri so izpostavljeni le še podatki na ravni kohezijskih regij (NUTS 2), kar dodatno onemogoča bolj temeljito analizo stanja v Primorsko-notranjski regiji; posamezne kazalce, ki so bili izpostavljeni v aktualnem RRP, se ne meri več, zaradi česar opredelitev stanja na področjih, kjer je to tako, ni več mogoča.

Da bi zagotovili kar se da ustrezno analizo regionalnih razvojnih potencialov smo zato omenjeni analizi nadgradili s poglobljeno razpravo z deležniki, ki smo jo organizirali v sodelovanju s člani Odborov RSR v okviru regionalnega posveta o regijskih razvojnih potencialih (december 2019). Razdeljeni po posameznih področjih, so člani omenjenih Odborov in ostali zainteresirani udeleženci regijskega posveta pregledali pripravljene analize, izpostavljene prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti na posameznih področjih ter skupaj izoblikovali jasno predstavo o razvojnih izzivih, s katerimi se bo Primorsko-notranjska regija soočala v prihodnje.

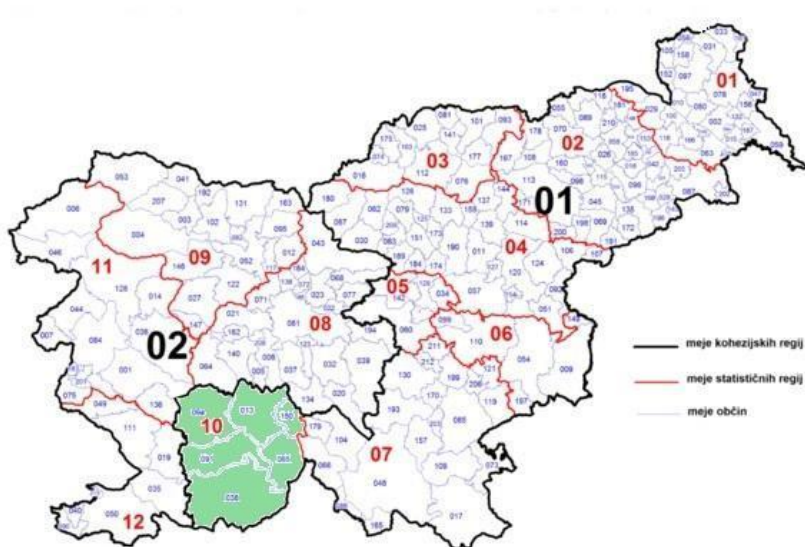
2.1 Predstavitev Primorsko-notranjske regije

Primorsko-notranjska regija s 52.334 prebivalci predstavlja eno izmed najmanjših regij v Sloveniji, z le 2,53 % vseh prebivalcev v državi.

Regija je del Kohezijske regije Vzhodna Slovenija (v nadaljevanju: KRVS) in vključuje šest občin: Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. Regijo zaznamuje ugodna geografska lega: nahaja se na jugozahodnem delu Slovenije, v neposredni bližini štirih, sicer gospodarsko bolj razvitih slovenskih regij oz. blizu državne meje (Italije in Hrvaške). Struktura prometnih povezav med Primorsko-notranjsko in drugimi regijami je izjemno ugodna, zaradi razvitosti državne železniške in cestne infrastrukture, ki omogoča dostop do kar petih večjih gospodarskih centrov v obsegu manj kot 100 km (Trst, Reka, Koper, Nova Gorica in Ljubljana).

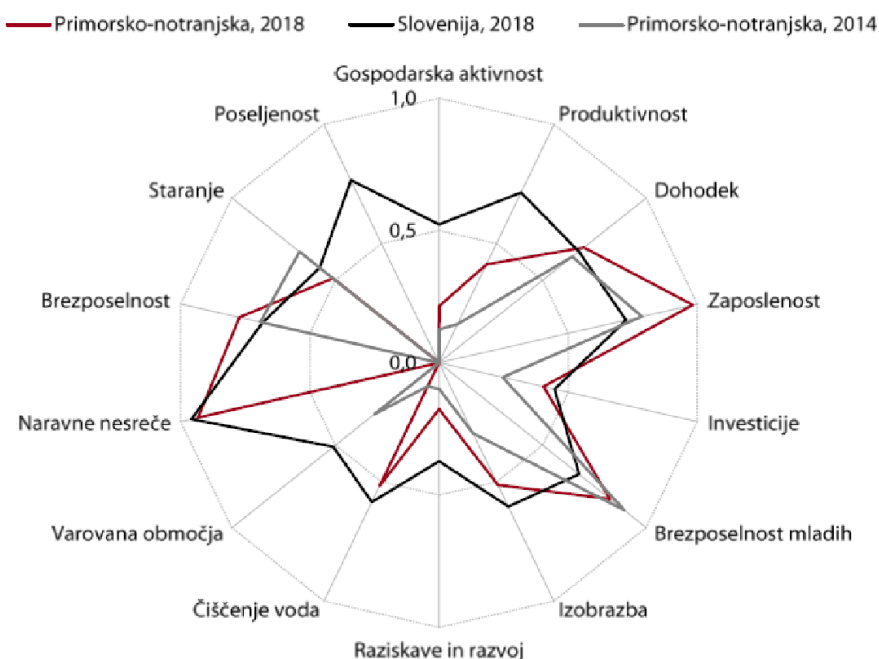
¹ Podatki so pridobljeni predvsem iz naslednjih virov: SURS, SI.STAT portal, AJPES, UMAR, Zavod RS za zaposlovanje, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Inštitut RS za socialno varstvo, Stanovanjski sklad RS, Eko sklad idr.

Slika 1: Primorsko-notranjska regija v okviru Kohezijske regije Vzhodna Slovenija

Primorsko-notranjska regija sodi med razvojno bolj ogrožene regije, med razvojno ogroženimi regijami si s podravsko regijo deli tretje mesto. Za Primorsko-notranjsko regijo velja, da ima večina kazalnikov IRO pod slovenskim povprečjem (glej sliko 2). Poleg nizkega kazalnika poseljenosti ji stopnjo razvojne ogroženosti povišuje tudi visok delež zavarovanih območij in nizek delež sredstev za raziskave in razvoj. Regija ima tudi nizek BDP na prebivalca, saj dosega manj kot tri četrtine slovenskega povprečja po tem kazalniku.

Slika 2: Kazalniki IRO v Primorsko-notranjski regiji v letu 2018 (UMAR, 2018)

Pozitivno pa Primorsko-notranjska regija izstopa po zaposlenosti. V letu 2017 je bilo delovno aktivnega že 70 % delovno sposobnega prebivalstva, po čemer jo presega le še Gorenjska razvojna regija. Glede na leto 2014 so v regiji opazna izboljšanja, saj ima večina kazalnikov boljše vrednosti, predvsem to velja za kazalnike zaposlenosti, brezposelnosti in produktivnosti. Povečal pa se je tudi delež odpadnih voda, ki so prečiščene s sekundarno in terciarno stopnjo čiščenja. Izboljšani kazalniki so vplivali na nižji IRO in s tem na boljšo uvrstitev med regijami. Tako regija v 2018 ni več druga, ampak tretja najbolj razvojno ogrožena regija v Sloveniji.

2.2 Analiza stanja

V nadaljevanju predstavljamo analizo uresničevanja ciljev po področjih, opredeljenih v RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020. Kjer je to mogoče, je analiza nadgrajena z oceno stanja bodisi na osnovi razpoložljivih podatkov bodisi na osnovi subjektivne ocene pripravljalcev analize oz. ostalih regijskih deležnikov.

2.2.1 Doseganje ciljev na področju gospodarstva

Tabela 1: Preučevani kazalniki s področja gospodarstva v obdobju 2014-2020

CILJ PROGRAMA RRP 2014-2020	KAZALNIKI	VREDNOST V LETU 2013	DOSEŽENA VREDNOST
Izboljšati konkurenčnost regijskega gospodarstva	Neto dodana vrednost na zaposlenega v regiji za gospodarske družbe in s.p. (vir: SKEP GZS)	32.667 EUR/zaposlenega	37.161 EUR/ zaposlenega (2019)
	Regijski BDP (vir: SURS)	11.990 EUR/prebivalca	15.450 EUR/prebivalca (2019)
	Delež regijskega BDP v nacionalnem BDP (vir: SURS)	1,80%	1,8% (2019)
	EBITDA marža (vir: SKEP GZS)	7,67%	10,2% (2019)
	EBIT marža (vir: SKEP GZS)	3,29%	5,3% (2019)
	Neto marža (vir: SKEP GZS)	2,04%	4,5% (2019)
	Donosnost kapitala (ROE) (vir: SKEP GZS)	6,10%	10,98% (2019)
	Delež prodaje na tujih trgih (vir: SKEP GZS)	47,70%	49,9% (2019)

	Povprečna bruto plača na zaposlenega v regiji (vir: SURS)	1.272 EUR	1.540,31 EUR (2019)
Spodbuditi razvoj obstoječih in novih podjetij ter ustvarjati delovna mesta	Število registriranih gospodarskih družb (vir: AJPES)	1.025	1116 (2019)
	Število registriranih samostojnih podjetnikov (vir: AJPES)	1.819	1.489 (2019)
	Število zaposlenih v gospodarskih družbah in pri samostojnih podjetnikih skupaj (vir: SURS)	8.867	9.954 (2019)
Spodbuditi investicije v regiji	Investicije v osnovna sredstva v regiji (Vir: SURS) - namesto Bruto investicije	76 mio EUR	120 mio EUR (2018)
Spodbuditi družbeno odgovorno gospodarstvo in socialno podjetništvo	Število registriranih socialnih podjetij (Vir: MDDSZ)	0	4
	Število registriranih invalidskih podjetij (vir: MDDSZ)	6	4
	Število zaposlitvenih centrov (vir: MDDSZ)	0	1
Lesarstvo	Število nosilcev dopolnilne dejavnosti na kmetiji s področja gozdarstva in lesarstva		
	Število delujočih d.o.o.-jev s področja predelave lesa		
	Število delujočih s.p.-jev s področja predelave lesa		
	Število spin-off podjetij s področja lesnopedelovalne industrije		

Glede na razpoložljive kazalnike, s katerimi smo v programskem obdobju merili konkurenčnost gospodarstva v regiji lahko rečemo, da se je stanje izboljšalo. Neto dodana vrednost na zaposlenega v regiji se je v primerjavi z vrednostjo iz leta 2013 (32.667 EUR) povečala na 37.161 EUR v letu 2019. Prav tako je prišlo do porasta regijskega BDP, ki je že presegel zastavljeno vrednost (15.450 EUR na prebivalca). V letu 2019 je bila vrednost BDP na prebivalca 16.154 EUR in je bila med najnižjimi v Sloveniji (Slovensko povprečje je znašalo 23.165 EUR na prebivalca).

Družbe Primorsko-notranjske regije so v zadnjih letih finančne perspektive poslovale uspešno, v letu 2019 so npr. zaključile z neto čistim dobičkom v višini 60.389 EUR. Isto velja za samostojne podjetnike posameznike.

EBITDA, EBIT, neto marža in delež prodaje na tujih trgih so se v povprečju izboljšali za cca. dve odstotni točki. V preučevanem obdobju se je donosnost kapitala (ROE) iz 6,1 % povečala na 10,98 %. Število hitrorastočih podjetij se je v primerjavi z letom 2013, ko je bilo le-teh v regiji 14, povečalo na 26 v letu 2019, kar predstavlja 2,2 % delež glede na Slovenijo.

Primorsko-notranjska regija glede na ostale regije zaostaja pri podjetniški aktivnosti. Po podatkih SURS je bilo v letu 2019 v regiji registriranih gospodarskih družb 1.116 in 1.489 podjetnikov in 9 zadrug, skupaj 2.614. Glede na leto 2013 se je število gospodarskih družb nekoliko povečalo, zmanjšalo pa se je število samostojnih podjetnikov. Prihodek podjetij v Primorsko-notranjski regiji je v letu 2019 znašal 1,5 mrd EUR, povprečna mesečna plača na zaposlenega je bila 1.496 EUR, za 3,4 % višja kakor v letu 2018 in hkrati za 12,7 % nižja od slovenske, ki je znašala 1.714 EUR.

Investicije v osnovna sredstva v regiji so se v primerjavi z letom 2013, ko je bila vrednost le-teh 76 mio EUR, povečale na 120 mio EUR v letu 2019. Posledično se je izkazala potreba po urejanju novih prostorov za poslovno rabo (širjenje poslovnih con, urejanje novih poslovnih con, industrijskih inkubatorjev ...).

Podatki AJ PES kažejo, da so registrirane gospodarske družbe in samostojni podjetniki konec leta 2019 zaposlovali več ljudi (9.954) kot v letu 2013, ko so zaposlovali skupaj 8.867 ljudi, kar je spodbuden podatek, ki kaže na rast števila delovnih mest v regiji. Hkrati pa podatki kažejo, da ob naraščanju števila registriranih gospodarskih družb upada število registriranih podjetnikov, kar je zaskrbljujoče, saj nakazuje na zmanjšano podjetniško aktivnost in večjo naklonjenost ljudi k tradicionalnim vrstam zaposlitve. Gre za pomemben izziv, ki ga velja nasloviti tudi v prihajajočem programskem obdobju.

Napredek se kaže tudi pri razvoju podpornega okolja za gospodarstvo in podjetništvo, ki se je v Primorsko-notranjski regiji v preteklih letih okrepilo. Okrepila se je RRA Zeleni kras, ki je čedalje bolj prisotna in prepoznavna v regiji in širše in predstavlja povezovalni člen med institucijami podpornega okolja v regiji. RRA izvaja široko paleto razvojnih nalog, v sodelovanju z Občinami iz Primorsko-notranjske regije pa nudi podjetniško podporo. V letu 2020 je pričela tudi z izvajanjem internacionalizacije, z namenom privabljanja investorjev, kot tudi pospeševanja prodora regijskih podjetij na tuje trge.

V Postojni je začel delovati podjetniški inkubator (Podjetniški inkubator Perspektiva), ki krepi svojo prisotnost v regiji tudi preko izvajanja podpornih storitev subjektov inovativnega okolja v Republiki Slovenji (SIO). Na ravni regije nastajajo novi projekti in idejne zasnove za izgradnjo novih inkubacijskih prostorov (npr. proizvodni inkubator v IOC Neverke, storitveni inkubator v Pivki, na Blokah itd.) in tudi ureditve in širitve ekonomskih poslovnih con.

V okviru podpornih storitev države za poslovne subjekte je bil v začetku leta 2018 uveden nov nacionalni sistem SPOT, in sicer SPOT registracija in SPOT svetovanje. SPOT Registracija se v regiji izvaja na izpostavi AJ PES v Postojni, NEC Cerknica, UE Ilirska Bistrica, Obrtno-podjetniški zbornici Cerknica, Ilirska Bistrica in Postojna. Najbolj učinkovita podpora podjetništvu pa se odraža v vzpostavitvi točk

SPOT Svetovanje, ki delujejo v vseh statističnih regijah, v KRVS je teh točk 8, v Primorsko-notranjski regiji je nosilec SPOT svetovanja NEC Cerknica. Regijsko organizirane točke SPOT svetovanje poleg izvajanja postopkov registracije, izbrisa in statusnih sprememb nudijo širok razpon storitev (informiranje, usposabljanje in delavnice, osnovno svetovanje strankam, animiranje in povezovanje regionalnega okolja, izmenjava dobrih praks in odpiranje novih poslovnih priložnosti, sooblikovanje podpornega okolja za poslovne subjekte).

Svoje delo nadaljuje GZS Regionalna zbornica Postojna, ki je aktivni povezovalac gospodarskih subjektov v regiji in izstopa predvsem po delu na področju spodbujanja inovativnosti.

V aktualnem programskem obdobju so podporne organizacije na področju podjetništva naredile korak proti povezovanju svojih aktivnosti in oblikovanju skupnih kakovostnih storitev za razvoj podjetništva. To sicer ostaja razvojni izziv tudi v prihodnje, ne glede na navedeno pa opisano stanje ocenjujemo kot pozitivno.

Najmanjši napredek je v Primorsko-notranjski regiji zaznati na področju spodbujanja razvojne in raziskovalne dejavnosti. V letu 2018 v regiji beležimo enega izmed najnižjih odstotkov bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost v Sloveniji, ki znaša 0,9 % (v letu 2013 je znašal 1,7 %).

Tabela 2: Bruto domači izdatki za RRD, delež glede na Slovenijo in v 1000 EUR za leto 2018 (Vir: SURS)

REGIJA	2013	2018	2018 (v 1.000 EUR)
SLOVENIJA	100,00	100,00	892.724,00
Pomurska	2,30	0,60	4.948,00
Podravska	5,40	5,10	45.581,00
Koroška	0,90	0,90	8.076,00
Savinjska	9,50	9,00	80.398,00
Zasavska	1,40	1,40	12.462,00
Posavska	1,30	0,80	6.707,00
Jugovzhodna Slovenija	12,90	14,60	130.585,00
Osrednjeslovenska	46,10	53,00	473.301,00
Gorenjska	9,90	6,30	56.023,00
Primorsko-notranjska	1,70	0,90	8.067,00
Goriška	6,80	5,30	47.108,00
Obalno-kraška	1,90	2,20	19.467,00

Drastičen je tudi upad deleža državnih virov v BIRR, ki je iz 25 % v letu 2013 upadel na 1,9 %, povečal se je delež virov gospodarskih družb v BIRR iz 74 % v letu 2013 na 81,9 % v letu 2018. V visokem šolstvu v Primorsko-notranjski regiji ni vlaganj v raziskovalno-razvojno dejavnost, prav tako ni zaznati virov zasebnih nepridobitnih institucij. Manjše povečanje beležimo pri deležu virov iz tujine v regijskem BIRR, ki je v letu 2016 znašal 0,8 %, v letu 2018 pa je bil delež zanemarljiv. Regija močno zaostaja tudi v številu raziskovalcev (v EPDČ) glede na stanje v Sloveniji: v letu 2018 beležimo 1,2 % raziskovalcev (povečan iz 0,9 % v letu 2013). V evidenci ARRS je vpisanih 13 podjetij, ki so registrirali tudi lastno razvojno ali raziskovalno skupino, regijska podjetja so nekoliko bolj aktivna tudi pri črpanju EU sredstev na področju

raziskovalno-razvojne dejavnosti: v obdobju od 2014 do 2019 je bilo uspešno odobrenih 8 projektov, v skupni vrednosti 4.696.217 EUR. V regiji deluje razvojni center Intech-les, nekaj regijskih podjetij je vključenih tudi v t. i. SRIP-e, vendar v večini primerov gre za vsebinsko in finančno nizko stopnjo udeležbe v partnerstvu, kar v prihodnje ostaja pomemben razvojni izziv.

Tabela 3: Viri financiranja razvojno raziskovalne dejavnosti (Vir: SURS 2020)

VIRI FINANCIRANJA	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	SLO	PNR	SLO	PNR	SLO	PNR	SLO	PNR	SLO	PNR	SLO	PNR
Delež virov gospodarskih družb v BIRR	64,0	74,0	68,4	78,3	69,2	74,3	69,2	97,3	63,1	73,4	62,6	81,9
Delež državnih virov v BIRR	27,0	25,0	21,8	21,7	19,9	23,6	20,2	1,9	22,9	-	23,7	-
Delež virov iz visokega šolstva v BIRR	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,4	0,0	0,5	-	0,5	-
Delež virov zasebnih nepridobitnih institucij v BIRR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	-	0,2	-
Delež virov iz tujine v BIRR	9,0	0,0	9,3	0,0	10,6	2,2	10,2	0,8	13,1	-	13,1	-

Tudi na področju spodbujanja družbene odgovornosti v regijskem gospodarstvu se kaže manjši napredek: leta 2020 so bila v regiji registrirana štiri socialna podjetja, medtem ko v letu 2013 ni bilo nobenega. Leta 2018 so bili v Primorsko-notranjski regiji registrirani tudi en zaposlitveni center in štiri invalidska podjetja. Število slednjih se je sicer v primerjavi z letom 2013 zmanjšalo za dve.

Področje digitalizacije gospodarstva in družbe v pretekli finančni perspektivi ni bilo preučevano, prav tako ni dostopnih podatkov s tega področja na ravni regije, temveč le na ravni države. Pri digitalizaciji ne gre zgolj za informatizacijo in digitalizacijo poslovnih procesov, temveč predvsem vpeljavo novih produktov s področja IKT, ki ustvarjajo visoko dodano vrednost. V regiji se tako zavedamo pomembnosti razvoja tega področja, za kar so v nadaljevanju dokumenta predstavljeni tudi ukrepi in aktivnosti, ki spodbujajo proces t. i. digitalizacije. Število podjetij v Primorsko-notranjski regiji, ki delujejo v tej panogi (SKD J61 in J62) je 32 kar predstavlja 1,2 % vseh podjetij v regiji.

Razvoja kadrov za potrebe gospodarstva v pretekli finančni perspektivi nismo preučevali posebej. Podrobnejša analiza človeških virov je bila narejena pod prioriteto Človeški viri in širši družbeni razvoj.

Lesarstvo ostaja perspektivna panoga v Primorsko-notranjski regiji, predvsem zaradi naravnih danosti območja. Regija je namreč bogata z gozdom, potrebno pa je nadgraditi izrabo te surovine predvsem v smislu večje dodane vrednosti, ki jo prinese končni izdelek.

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Kadrovski potencial v regiji: predanost ljudi delu in pripravljenost za osebni razvoj, izobraževanje • Izvozna usmerjenost regijskega gospodarstva • Posluh Občin za podporo gospodarstvu • Ugodna geografska lega (bližina Ljubljane, Kopra, Trsta, Reke) in ugodne prometne povezave (železnica, avtocesta) do regionalnih centrov • Podpovprečna zadolženost podjetij v regiji • Obstoj malih in srednjih podjetij v regiji, ki so se sposobna razvojno organizirati in povezovati • Zdrava orodjarska industrija • Kvalitativen preskok v kakovosti in prilagodljivosti podpornega okolja • Poraščenost z gozdovi (les in biomasa kot surovina, turistični razvoj)	• Slabše razvito podjetništvo v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami • Neustrezno (razpršeno) upravljanje poslovnih con • Slabše notranje prometne povezave • Nizka dodana vrednost na zaposlenega • Prisotnost degradiranih območij • Slabo razvit industrijski sektor (premalo delovnih mest z visoko dodano vrednostjo) • Šibka raziskovalno-razvojna dejavnost
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Priložnost za krepitev podjetništva • Prepletenost izobraževalnih institucij z gospodarstvom • Krepitev inovacijske in raziskovalno-razvojne dejavnosti v regijskih podjetjih • Površina prostorov in zemljišč v obrtnih in poslovnih conah se povečuje • Potencial za hiter razvoj inovativnosti in inovacijske kulture v podjetjih • Krepitev mrežnega in strateškega povezovanja med gospodarstvom, RR in institucijami znanja • Podporno okolje za razvoj start-up, malih in srednjih podjetij ni dovolj dobro razvito (finančno in nefinančno) • Digitalizacija podjetij • Izpopolnjevanje menedžerskih znanj • Krepitev investicijskega potenciala regije • Nadgradnja finančnih mehanizmov za zagon novih podjetij ter investicije v že obstoječih • Večanje dodane vrednosti izdelkov in storitev, boljše izkoriščanje znanja in na znanju temelječih končnih izdelkov in storitev • Umestitev novih gospodarskih con za »vselitev« podjetij (zagotovitev pogojev za poslovanje)	• Odliv strokovnega kadra iz regije • Odločevalci, ki vplivajo na razvoj ključnih razvojnih projektov v regiji, delujejo izven nje • Neučinkovita poraba sredstev za raziskave in razvoj • Zavračanje tujih neposrednih investicij (TNI) s strani domačih podjetnikov in gospodarskih družb • Nepripravljenost gospodarstva na novo gospodarsko krizo • Pomanjkanje surovin, kot posledica ekološke krize • Podjetja tekmujejo z obsegom proizvodnje ter nizko ceno, ne pa z inovativnostjo (vrednota je delo, ne pa znanje) • Potencialna nesposobnost podjetij pridobivanja razvojnih sredstev zaradi pomanjkanja njihove razvojne orientiranosti (premalo lastnega razvoja, inovativnosti, sodelovanja z institucijami znanja in R&R institucijami) ter s tem dodatna izguba konkurenčnosti teh podjetij • Podjetja ne načrtujejo svojega lastnega razvoja, kar zavira njihovo dolgoročno razvojno sposobnost • Selitev proizvodnih obratov iz regije v ugodnejša poslovna okolja

• Razvoj programov za prenos znanja in krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih vključno z razvojem inovacij • Boljša povezanost med gospodarstvom (predvsem MSP), podpornimi institucijami ter javnim in zasebnim sektorjem • Spodbudno in podporno okolje za spodbujanje internacionalizacije in mednarodnega sodelovanja • Privabljanje tujih neposrednih investicij (TNI) ter zagotavljanje podpore tujim investitorjem, večja vpetost regijskih podjetij v mednarodni trg • Izboljšanje sodelovanja z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami in razvoj lastnih produktov • Razvoj malega podjetništva in obrtništva (spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture) • Razvoj dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, ki v regiji še niso razvite • Spodbujanje novih načinov dela (delo na daljavo, delo na domu, e-delo)	
---	--

2.2.2 Doseganje ciljev na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja

Ocena doseganja ciljev na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja **kaže na dober razvojni napredek na tem področju v obdobju 2014-2020**, čeprav posamezni razvojni izzivi še ostajajo in bo treba v prihajajočem programskem obdobju še naprej intenzivno delati za njihov razvoj. V programskem obdobju 2014-2020 je področje razvoja človeških virov v Primorsko-notranjski regiji vključeval dva obsežna programa RRP 2014-2020, eden z ukrepi, ki se nanašajo na spodbujanje razvojnega potenciala človeških virov ter drugi z ukrepi, ki se nanašajo na večanje kakovosti življenja v regiji. V okviru obeh programov so bili izpostavljeni sledeči razvojni cilji:

- zmanjšati razkorak med ponudbo izobraževanja in usposabljanja in potrebami trga dela,
- spodbuditi kreiranje in prilagodljivost (novih) delovnih mest,
- zagotoviti dostopno in kakovostno vzgojo ter izobraževanje za vse ciljne skupine,
- spodbuditi vključevanje v različne oblike izobraževanja, usposabljanja, vseživljenjskega učenja in na trg dela,
- izboljšati izobrazbeno strukturo regijskega prebivalstva,
- zagotavljati in ohranjati enake možnosti,
- zmanjšati brezposelnost,
- zvišati stopnjo zaposlenosti delovno aktivnega prebivalstva,
- aktivirati delovno sposobno prebivalstvo in povečati obseg delovne aktivnosti,
- spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami,

- spodbuditi štipendiranje za potrebe regijskega gospodarstva,
- spodbuditi podjetniško miselnost,
- izboljšati kakovost življenja v regiji,
- ohraniti in izboljšati zdravje prebivalcev regije,
- zagotoviti kakovostne zdravstvene storitve,
- znižati stopnjo revščine in socialno izključenost v regiji,
- promovirati in spodbujati solidarnost in
- spodbuditi športno-rekreativne aktivnosti in zdrav način življenja vseh družbenih skupin.

Podatki kažejo na **nadaljevanje trenda staranja prebivalstva**, ki pomembno vpliva tako na trg dela kot na storitve za zagotavljanje kakovosti življenja (zdravstvo, socialne storitve, oskrba starejših itd.). Gre za dejavnik, ki znatno pogojuje aktivnosti na obravnavanem razvojnem področju in pomembno vpliva tudi na stopnjo uspešnosti pri uresničevanju razvojnih načrtov. Ob navedenem v Primorsko-notranjski regiji beležimo občutno zmanjšanje naravnega prirasta (medtem, ko je v letu 2013 ta znašal 64, v letu 2019 beležimo znaten upad na - 109) ter velik porast selitvenega prirasta na 1.000 prebivalcev (v letu 2013 je ta znašal 0,2, v letu 2019 pa 7,5), kar spreminja tudi značilnosti prebivalstva in posledično obliko regijskega razvoja na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja. Skladno s subjektivno oceno Odbora RSR za človeške vire in širši družbeni razvoj predvsem zaradi povečanega selitvenega prirasta beležimo tudi **povečano potrebo po ustrežnejši stanovanjski politiki** ter po okrepitvi podpore pri usklajevanju zasebnega in poklicnega življenja.

Na področju izobraževanja in usposabljanja ugotavljamo, da se v regiji zmanjšuje število prebivalcev, vključenih v terciarno izobraževanje, kar je nasprotno od zastavljenega cilja: v letu 2013 je bilo v regiji 2.366 študentov, kar predstavlja 4 % vseh prebivalcev, v letu 2020 pa kar 609 manj (1.757 študentov) oz. le še 3,3 % vseh prebivalcev v regiji. V preučevanem programskem obdobju se je sicer v regiji povečalo število izvajalcev izobraževalnih programov v regiji (iz 2 v letu 2013 na 5 v letu 2018), prav tako tudi število izobraževalnih programov (iz 42 v letu 2013 na 70 v letu 2018), kar je spodbudno. Povečano je tudi število programov za vseživljenjsko učenje, glede na subjektivno oceno Odbora RSR za človeške vire in širši družbeni razvoj, narašča tudi število udeležencev in t. i. vključitev v tovrstne programe. Navedene informacije kažejo na razvojno napredovanje na področju izobraževanja in usposabljanja, med razvojnimi izzivi pa kljub temu ostaja **skrb za zagotavljanje visoko izobraženih in kompetentnih kadrov, ki bodo prilagojeni potrebam delodajalcev**. Izobraževanje še vedno igra veliko vlogo pri nadaljnji spodbudi h kompetentnosti prebivalstva za ohranjanje visoke kakovosti življenja in življenjske vitalnosti, kar pa v regiji ocenjujemo kot dobro razvito področje.

Delovna aktivnost regijskega prebivalstva je v primerjavi z letom 2013 ostala na približno enaki ravni (32,2 % v letu 2019), stopnja registrirane brezposelnosti v regiji pa se je iz 12,8 % v letu 2013 zmanjšala na 7,1 % v letu 2019. Glede na ugodno gospodarsko situacijo ti podatki sicer niso presenetljivi, gre pa za razvojni nivo, ki ga želimo v regiji ohraniti tudi v prihodnje oz. še **povečati trend zmanjševanja stopnje registrirane brezposelnosti**. Odstotek brezposelnih v starostni skupini nad 50 let se je, tako kot splošna stopnja registrirane brezposelnosti zmanjševal in je bil septembra 2020 9,3 %. Podatek kaže na še vedno prisotno **problematiko zaposlovanja starejše delovne sile**: ta skupina postaja vedno številčnejša, kar nakazuje na pomembnost obravnave te specifične delovne sile. Hkrati pa je spodbuden podatek, da se je znižal delež brezposelnih s srednješolsko ali poklicno izobrazbo, za kar 23,7 odstotnih točk (iz 49,5 % v letu 2013 na 25,8 % v letu 2019), kar kaže tudi na večjo absorpcijsko

zmogljivost delodajalskih organizacij. Ob tem pa je treba dodati še, da v Primorsko-notranjski regiji v letu 2019 beležimo kar 40,6 % delovnih migrantov, ki odhajajo na delo zunaj regije prebivališča, delež pa se iz leta v leto povečuje in nas postavlja med vodilne med regijami v Sloveniji ter daleč nad slovenskim povprečjem, ki znaša 19,8 %. To nakazuje na **pomen ustvarjanja novih delovnih mest v regiji**, kar predstavlja velik razvojni izziv v prihajajočem programskem obdobju.

Med pomembnimi instrumenti za spodbujanje zaposlovanja v Primorsko-notranjski regiji izpostavljamo **regijsko štipendijsko shemo**, ki je kot **uspešen instrument** prepoznana tudi med njenimi uporabniki v regiji. Število štipendistov in delodajalcev, vključenih v regijsko štipendijsko shemo je znatno presežilo zastavljene cilje: v shemo je bilo konec leta 2020 vključenih 293 štipendistov in 96 delodajalcev (v letu 2013 pa je bilo vključenih 179 štipendistov in 39 delodajalcev). Gre za instrument, ki ga velja ohranjati tudi v prihodnje, glede na izraženo subjektivno oceno stanja v Primorsko-notranjski regiji pa ga je treba **dopolniti in nadgraditi tudi z ostalimi podobnimi aktivnostmi**.

Na področju spodbujanja širšega družbenega razvoja beležimo zmeren napredek pri ohranjanju in izboljšanju zdravja prebivalcev v regiji, z zagotavljanjem kakovostnih zdravstvenih storitev. Po eni strani v regiji beležimo pridobitev novih zdravstvenih storitev (npr. Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov, Dnevni center za otroke in mladostnike), po drugi strani pa je zaznati ukinjanje posameznih zdravstvenih storitev po celotni regiji, s čimer se povečuje nedostopnost zdravstvenih storitev in centralizacija le-teh. Od leta 2013 se je povečalo število zdravnikov in zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev (v letu 2013 131,4 in 57,1 ter v letu 2019 136,3 in 58,7) ter tudi število medicinskih sester in število babic na 100.000 prebivalcev (121,8 ter 20,9 v letu 2013 na 195 ter 26,5 v letu 2019). Število slednjih je sicer še vedno nad slovenskim povprečjem, zahvaljujoč delujoči regijski Bolnišnici za ženske bolezni. **Povečanje števila zdravstvenega osebja za zagotavljanje kakovostnih zdravstvenih storitev** v regiji ter hkratna **širitev dostopnosti zdravstvenih storitev vsem prebivalcem regije** je tako še vedno med razvojnimi izzivi Primorsko-notranjske regije tudi v prihodnje.

Analiza razvojnih potencialov

Primorsko-notranjska regija je imela v letu 2020 **53.092** prebivalcev, kar predstavlja 2,5 % vseh prebivalcev Slovenije in je **najredkeje poseljena regija v Sloveniji** s 36 prebivalci/km². Delež žensk je 49,3 %, delež moških pa 50,7 %.

Prebivalstvo v regiji postaja vse starejše. Povprečna starost prebivalcev se je v primerjavi zvišala iz 42,6 let v letu 2013 na 44,2 let v letu 2020. Prav tako se **povečuje indeks staranja**, ki je bil v letu 2020 139,8 (v letu 2013 121,2), to pomeni, da je na 100 oseb, mlajših od 15 let prebivalo 139,7 oseb, ki so bile star 65 let ali več. Obstoječe stanje vpliva na razmere na trgu dela kot tudi na potrebo po storitvah, ki zagotavljajo kakovost življenja v starosti (pomoč na domu, dolgotrajna oskrba starejših ter ostale socialne in zdravstvene storitve). V obdobju epidemije COVID-19 se je izkazalo, da temeljito prenovo potrebuje tudi zdravstveni sistem, potrebna so vlaganja v infrastrukturo in opremo prav tako pa v izboljšanje in razvoj ter dostopnost preventivnih in kurativnih zdravstvenih storitev.

Na našem območju zaznavamo konstanten **upad naravnega prirasta** (na tisoč prebivalcev – 2013 : 64, 2019 : 109). Iz tega razloga se pojavlja potreba po spodbudah pri usklajevanju zasebnega in poklicnega življenja ter po primernejši stanovanjski politiki. Selitveni prirast pa je vse od leta 2011 narašča (na sto tisoč prebivalcev – 2011 : 0,4; 2019 : 7,5), ker je med priseljenci zaznati porast oseb iz tujih držav se povečuje potreba po sistemskih pristopih integracije v skupnost, ki zahtevajo dolgoročno planiranje in celostno obravnavo.

Delovna aktivnost je v zadnjem obdobju narasla za 10 % - iz 59,9 % v letu 2013 na 69,9 % v letu 2019. kar je nad državnim povprečjem. Stopnja registrirane brezposelnosti v regiji pa se je iz 12,8 % v letu 2013 zmanjšala na 7,1 % v oktobru 2020, kar je pod slovenskim povprečjem, ki znaša 8,6 %. Nasprotno pa se povečal odstotek brezposelnih v starostni skupini nad 50 let, kar nakazuje na potrebo po spodbudi in oblikovanju pogojev za uspešno zaposlitev te skupine. V regiji obstaja potreba po kakovostnih delovnih mestih, saj v imamo v regiji okrog 40 % delovnih migrantov, ki odhajajo na delo zunaj regije prebivališča, kar je visoko nad slovenskim povprečjem, ki znaša 19,6 %. To nakazuje na pomen ustvarjanja kakovostnih delovnih mest v regiji, ki bodo na voljo izobraženim in kompetentnim kadrov ter hkrati skladne s potrebami delodajalcev. Med izzivi na tem področju sta uskladitev ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile ter učinkovit trg dela, ki omogoča visoko stopnjo zaposljivosti za različne ciljne skupine.

V regiji se zmanjšuje število prebivalcev vključenih v terciarno izobraževanje, zato bi bilo potrebno perspektivne srednješolske programe (npr. računalništvo, zdravstvo) nadgraditi v višješolske. Tako v zasebnem, družbenem kot profesionalnem življenju se bomo morali prilagoditi tehnološkemu razvoju, kar terja izboljšanje digitalnih kompetenc za vse prebivalce. Še vedno bomo spodbujali vseživljenjsko učenje in medgeneracijsko sodelovanje, ki posledično vplivata na izboljšanje socialne vključenosti ter krepitev kompetenc ter znanja. V regiji želimo zagotoviti socialno vključenost ter pravičnost, dostopnost do kakovostnih delovnih mest, izobraževanja in zdravstvenih storitev. Prav tako želimo spodbuditi k oblikovanju in zanimanju za športne in kulturne aktivnosti, ki prispevajo k bolj zavestni, vključujoči in zdravi družbi.

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Zmanjševanje brezposelnosti, kot posledica krepitve gospodarstva • Stopnja brezposelnosti je med najnižjimi v državi. • Usposobljena delovna sila • Relativno visoka stopnja vključenosti ranljivih skupin v izobraževalne sisteme • Vzpostavljena in dobro delujoča mreža nevladnih stičišč • Porast aktivnosti za spodbujanje vseživljenjskega učenja (pridobitev programov večgeneracijskih centrov) • Naraščanje stopnje vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko izobraževanje • Udeležba regijskih podjetij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju narašča • V regiji narašča ponudba podpornih storitev za svetovanje, razvoj podjetništva, poklicno in nadaljnje izobraževanje in usposabljanje • Večja povezanost podpornih organizacij za svetovanje, razvoj podjetništva, izobraževanje in usposabljanje • Uspešno delovanje regijske štipendijske sheme • Visoka kakovost življenja zaradi zdravega naravnega okolja	• Nadaljevanje trenda staranja prebivalstva • Še vedno premalo prilagojeni izobraževalni programi potrebam v gospodarstvu • Sistemske ovire za razvoj izobraževalnih programov (oteženo ustanavljanje novih izobraževalnih programov, visoka stopnja birokratizacije tovrstnih postopkov itd.) • Število vključenih v terciarno izobraževanje se znižuje • Premalo zaposlitvenih priložnosti (še posebej za mlade, izobražene kadre) • Visoka stopnja dnevnih migracij iz podeželja v razvita središča oz. čez mejo • Beg možganov v druge, bolj razvite regije ali v tujino • Izrazita stanovanjska problematika • Pomanjkanje ponudbe za oskrbovanje starejših in specifičnih, zdravstveno zahtevnih skupin (npr. demenca) • Slaba ozaveščenost prebivalstva o možnostih, ki jim jih ponujajo obstoječi programi socialne pomoči (oblike pomoči, storitve, ki so jim namenjene itd.) • Regija beleži upadanje naravnega prirasta.

• Visoko zadovoljstvo prebivalstva z življenjem v regiji • Dobra mreža zdravstvenih institucij v regiji • V regiji deluje ena uspešnejših bolnišnic za porodništvo in ženske bolezni v državi • Vzpostavljena mreža preventivnih zdravstvenih programov in promocijskih aktivnosti za spodbujanje zdravega načina življenja • Vzpostavljena Center za otroke in mladostnike ter Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov • Bogata kulturna dediščina • V regiji aktivno deluje muzej regionalnega pomena, ki uspešno zbira, hrani in varuje dediščino tega prostora • Bogata društveno-kulturna ponudba • Javne investicije v športne programe in infrastrukturo naraščajo • Relativno dobro razvita športna infrastruktura • Velika vključenost mladih v športne aktivnosti, tudi v okviru organiziranih programov vzgojno-izobraževalnih institucij • Pestra (naraščajoča) ponudba športnih programov za specifične ciljne skupine (npr. starejši).	• Število zdravnikov na 1000 prebivalcev je še vedno krepko pod državnim povprečjem. • Znižuje se število zdravstvenega osebja, predvsem medicinskih sester in babic v regijskih institucijah. • Neprepoznavnost vrednosti kulturne dediščine in njenih razvojnih potencialov s strani razvojnih akterjev. • Pomanjkanje celostnih lokalnih strategij pri izvajanju kulturnih programov.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Zaznana multikulturalnost • Krepitev koncepta trajnostnega razvoja tudi pri ustvarjanju delovnih mest ter pri izobraževalnih programih (razvoj zelenih delovnih mest) • Spodbujanje kulture podjetništva, s poudarkom na inovativnosti in kreativnosti, tudi preko razvoja socialnega podjetništva in socialnih inovacij • Raziskati potencial kreativnih industrij za razvoj regijskega gospodarstva • Razvoj programov za nadaljnje zmanjševanje (predvsem strukturne) brezposelnosti ter okrepljeno sodelovanje med regijskimi institucijami in zavodom za zaposlovanje pri tem • Ustvarjanje primerne okolja za mlade družine (iz regije in od drugod) v regiji (ustvarjanje ugodnih možnosti za bivanje, delo in družabno življenje) • Iskanje novih modelov delovanja vzgojno-izobraževalnih institucij (npr. čas varstev, prilagojen delovnemu času; različne oblike vzgojnih programov, obogatitev obstoječih	• Neugodni demografski trendi • Slabšanje pogojev delavcev v podjetjih in prenizka stopnja krepitve veščin in kompetenc zaposlenih (npr. neustrezna kadrovska politika, neprilagojenost podjetniških praks starostnim trendom itd.) • Izpostavljenost delovno aktivnega prebivalstva škodljivim učinkom sodobnega načina življenja • Naraščanje števila beguncev in problem njihove integracije v okolje ter naraščanje nestrpnosti lokalnega prebivalstva • Nastajanje spalnih naselij, zaradi nadaljnjih migracij v razvita središča in tujino • Povečevanje socialne izključenosti, še posebej na podeželju • Propadanje kulturne dediščine • Prisotnost nestrokovne interpretacije kulturne dediščine • Povečevanje komercializacije v kulturi • Krčenje sredstev za javne storitve • Trend centralizacije

vzgojno-izobraževalnih programov z alternativnimi didaktičnimi programi (npr. z izkustvenim učenjem v naravi) itd.) • Nadaljnje ustvarjanje priložnosti za razvoj izobraževalne mreže na srednješolski, poklicni, višji, visoki in univerzitetni šolski ravni • Spodbujanje socialne vključenosti ranljivih in težje zaposljivih z razvojem programov za večjo socio-ekonomsko integracijo ranljivih skupin v širše družbeno okolje • Revitalizacija kulturne dediščine • Spodbujanje prebivalstva k bolj zdravemu in aktivnemu načinu življenja • Spodbujanje aktivnega staranja • Razvoj dolgotrajne oskrbe na domu in v dnevnih centrih • Vzpostavljanje ustreznih pogojev za aktivno udeležbo in nastanitev oseb s posebnimi potrebami (deinstitucionalizacija: izgradnja infrastrukture, razvoj programov) • Digitalizacija zdravstva z namenom krepitev kakovosti zdravstvenih storitev • Okrepitev podpornih storitev za nevladne organizacije • Krepitev čezmejnega sodelovanja s ciljem povezovanja in ustvarjanja novih delovnih mest • Spodbujanje prostovoljstva • Medsektorski razvoj novih, inovativnih na kulturi in dediščini temelječih produktov, storitev	
--	--

2.2.3 Doseganje ciljev na področju turizma

Na področju razvoja turizma je v Primorsko-notranjski regiji zaznan znaten napredek pri doseganju ciljev iz RRP za obdobje 2014-2020. Največjo vlogo pri tem je imela uspešno vzpostavljena Regionalna destinacijska organizacija Postojnska jama-Zeleni kras (v nadaljevanju: RDO), ki se je v obdobju 2014-2019 še okrepila, tako statusno kot z okrepitevijo programov, ki jih nudi. Zato temu vidiku posvečamo nekoliko več pozornosti tudi pri prikazu aktualnega stanja. Destinacija Zeleni kras je v 2017 v okviru nove Strategije trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 (v nadaljevanju: Strategija turizma), pridobila status ene od 34 vodilnih destinacij v Sloveniji, kar pomeni, da je destinacija preko Modela makro destinacij² aktivno vključena v razvojne in promocijske aktivnosti Slovenske turistične

² Model makro destinacij pomeni vzpostavitev trženjskega sistema 4 makro destinacij (Alpska Slovenija, Mediteransko-kraška Slovenija, Termalno-Panonska Slovenija Osrednja Slovenija&Ljubljana) za (1) bolj učinkovito komuniciranje in promocijo na krovni ravni slovenskega turizma, (2) krepitev vertikalnih povezav od krovne do destinacijske ravni ter (3) aktivno razvojno-izobraževalno delo z destinacijami za uspešno upravljanje destinacij ter pospeševanje razvoja in konkurenčnosti destinacij in produktov.

organizacije (v nadaljevanju: STO) ter upravičena do možnosti prijave za razvojna in promocijska sredstva, namenjena krepitvi konkurenčnosti destinacij. Pridobljena sredstva v višini 160.000 EUR na prvem razpisu so predvsem izboljšala digitalno pojavnost ponudbe Zeleni kras na tujih trgih.

Zaradi povečanih pritiskov na naravno in družbeno okolje, ki jih prinaša povečana rast turizma, se tudi destinacija Zeleni kras sooča s potrebo po še bolj uravnoteženem trajnostnem razvoju ter okrepitvi področja upravljanja destinacije v smislu strateško premišljenega razvoja destinacije in usmerjenega upravljanja vseh elementov ponudbe in povpraševanja. Novi izzivi so narekovali pridobivanje in sprejemanje novih znanj, kompetenc in prioritet. Ta proces, ki se je v obravnavanem obdobju komaj začel, zahteva daljši čas, zato bo to prioriteta destinacije tudi v prihajajočem programskem obdobju. V 2019 je destinacija v skladu z omenjeno prioriteto pristopila k zeleni shemi slovenskega turizma. Gre za certifikacijsko shemo, ki pod krovno znamko SLOVENIA GREEN združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji, destinacijam in ponudnikom ponudi konkretna orodja za oceno in izboljšanje trajnostnega delovanja in skozi znamko SLOVENIA GREEN to zeleno delovanje tudi promovira. Nominacija je narekovala pripravo analize ponudb, gibanja turističnih tokov in pripravo dokumentov, ki bodo predstavljali osnovo za nadaljnje delo. Veliko pozornosti je bilo namenjene tudi delu s turističnimi ponudniki, usmerjanju za pridobivanje nastanitvenih certifikatov na področju trajnosti in ekologije ter izobraževanju za kakovostno predstavitev destinacije. V procesu priprave dokumentacije ima velik pomen tudi lokalna skupnost oziroma njeni prebivalci, zato je bila izvedena temeljita analiza³ njihovih potreb, mnenj in želja na področju turizma v domačem okolju.

RDO je v obravnavanem obdobju v skladu z opredeljenimi funkcijami (razvojna, promocijska, distribucijska in operativna) izvajala vse temeljne programske naloge, to je povezovanje turističnih ponudnikov, razvoj integralnih turističnih produktov, organiziran skupen nastop na turističnih trgih, digitalni marketing, upravljanje lokalne vodniške službe ter usposabljanje deležnikov v turizmu. Pomembna nadgradnja je sledila v sredini leta 2018, ko smo dosedanjim funkcijam RDO na podlagi odločitve Sveta Primorsko-notranjske regije dodali še prodajno funkcijo in RRA Zeleni kras registrirali za opravljanje dejavnosti organiziranja turističnih aranžmajev (organizator potovanj) in dejavnosti prodaje turističnih aranžmajev (turistični agent), kar omogoča razvoj lastnih nišnih prodajnih programov, namenjenih specializiranim ciljnim publikam. Agencijska dejavnost je vezana izključno na incoming oz. receptivno organizacijo potovanj. V dobrem letu delovanja agencije smo prejeli 72 konkretnih povpraševanj, od česar je bilo realiziranih programov/paketov 38 (52,7 % realizacija), ki se jih je udeležilo 432 oseb.

Podatki kažejo tudi na ugodne trende v turizmu, kar je v pretežni meri posledica izrazito ugodnih globalnih trendov turistične dejavnosti v svetu. Destinacija sicer ostala pretežno tranzitno naravnana, kar se kaže v primerjavi med številom dnevniških obiskovalcev in številom prihodov oziroma nočitev.

Število dnevniških obiskovalcev v destinaciji se je v letih 2014-2019 precej povečevalo in sicer tako pri obiskovalcih parka Postojnske jame kot pri drugih točkah obiska v regiji (Park vojaške zgodovine, Križna jama, Jezerski hram, Notranjski muzej itd). Konec leta 2014 tako beležimo 959.973 vseh obiskovalcev znamenitosti, konec leta 2018 pa 1.392.085, kar je več kot 45 odstoten porast. Veliko večino

³ Analiza stanja v destinaciji je eno od meril v standardu Slovenia Green, ki jo mora destinacija, vključena v Zeleno shemo slovenskega turizma, obvezno pripraviti.

obiskovalcev ustvarijo največje znamenitosti (Postojnska jama, Predjamski grad), vendar je opaziti, da se delež obiskovalcev ostalih znamenitosti v regiji v strukturi vseh obiskovalcev povečuje (v 2014 je znašal 6,8 %, v 2018 pa 8,7 %). V nominalnih vrednostih to pomeni 121.000 obiskovalcev ostalih znamenitosti letno (podatek za 2018), kar kaže na dejstvo, da se zanimanje za ostale znamenitosti povečuje in da se povečuje tudi kakovost ter dostopnost in prepoznavnost te ponudbe na trgu. Zastavljeno vrednost kazalnika števila dnevnih obiskovalcev, ki je znašala 1.020.000 v letu 2020, smo torej presegli že v letu 2018.

Število prihodov turistov v 2018 znaša 130.523 in pomeni 2,7 odstotno rast v primerjavi z letom 2014 (48.522 prihodov), kar ocenjujemo kot dobro.

Število nočitev in sezonskost: izjemen napredek je bil dosežen na področju turističnih nočitev. Število nočitev v 2018 znaša 226.602, (v letu 2014 jih je bilo 72.987). Napovedana vrednost v RRP je torej že znatno presežena (do leta 2020 zagotoviti 85.407 nočitev). S tem se je tudi znatno dvignila povprečna doba bivanja, in sicer na 1,74 nočitve, kar je v primerjavi z letom 2014 (1,5 nočitve) dober napredek pri dolžini bivanja v regiji. Izboljšuje se tudi sezonskost, saj se je delež nočitev v štirih poletnih mesecih povečal v primerjavi z letom 2016 (54 %), indeks znaša 1,15. Število prenočitvenih kapacitet vztrajno in hitro sledi povečanemu povpraševanju, najbolj v občini Postojna, sledijo pa tudi ostale občine v regiji. Povečuje se število hotelskih namestitev (hotela Jama in Center v Postojni), predvsem pa število nehotelskih namestitvenih objektov (hostli, glamping nastanitve, apartmaji, sobe, počivališča za avtodome). Nastanitvene zmogljivosti so v letu 2018 že presegle v RRP načrtovano vrednost za leto 2020 (2.222) in znašajo 3.148 ležišč. Kljub povečanju števila ležišč v vseh nastanitvenih kategorijah je še vedno opaziti **pomanjkanje kapacitet, ki bi zadovoljile zahtevnejšega gosta** naše primarne ciljne skupine (domače in pristne butične nastanitve, ki nudijo mir in sprostitev v naravnem okolju).

Tako po številu turističnih namestitev kot po številu prenočitev smo po podatkih SURS (2016) med slovenskimi regijami v zadnji tretjini, pred koroško in zasavsko regijo. Tudi zasedenost kapacitet se vztrajno povečuje in se je z 11 % v letu 2014 povečala na slabih 20 % v letu 2018. Na večjo zasedenost med drugim vpliva tudi vključenost nastanitvenih enot v spletnih rezervacijskih sistemih, kar je deloma tudi posledica destinacijskega upravljanja.

Novo razvite turistične storitve in programi: Na povečano povprečno dobo bivanja, večjo zasedenost kapacitet in porast deleža obiskovalcev drugih znamenitosti oziroma točk obiska v regiji⁴ je delno vplival tudi razvoj novih turističnih storitev in povezovanje le-teh v skupne produkte. Kljub temu je integracija turistične ponudbe še pomanjkljiva, saj niso optimalno izkoriščene številne možnosti povezovanja med glavnimi turističnimi atrakcijami (Postojnska jama, Predjamski grad) z manjšimi zanimivimi ponudniki, tako na področju gostinstva, nastanitve, naravnih znamenitosti, kulturne dediščine, izobraževanja, aktivnosti v naravi ipd.

⁴ Točke obiska v destinaciji Zeleni kras, pri katerih RDO redno beleži obisk, so: Park vojaške zgodovine, Križna jama, Grad Snežnik, Jezerski hram, Notranjski muzej Postojna (Muzej krasa), Grad Prem, Eko muzej Pivških presihajočih jezer, Utrdba na Primožu. Poleg naštetih točk obiska predstavlja skupno število obiskovalcev destinacije tudi obisk znamenitosti Parka Postojnska jama.

Na osnovi pregleda podatkov in razprave z deležniki v Primorsko-notranjski regiji beležimo naslednje razvojne izzive, ki se jim bo treba posvetiti v obdobju od 2021 do 2027:

- Premajhna prepoznavnost destinacije glede na njeno ciljno pozicioniranje (namenjena turistom, ki jih zanima doživljanje narave skozi aktivnosti ali pridobivanje novih znanj in izkušenj).
- Šibko strateško načrtovanje in sledenje usmeritvam trajnostnega turizma v praksi (še posebej pomembno ob možnem vpisu Klasičnega krasa na seznam svetovne dediščine UNESCO in vstopu destinacije v Zeleno shemo).
- Odsotnost strateškega načrtovanja večjih infrastrukturnih projektov v turizmu (javni-zasebni sektor; občinski-regijski nivo).
- Nezadostni kadri (razvojno-strateški; gostinski; tržniki) in nesistematični razvoj kadrov.
- Prometna preobremenitev nekaterih točk obiska (npr. Predjamski grad je problematična točka z vidika preobremenjenosti motornega prometa v sezoni in neurejene javne infrastrukture (parkirišča, dostop, WC) v neposredni okolici).

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ohranjena narava in biotska raznovrstnost, naravni parki in zavarovana območja • Bogata kulturna dediščina in kulturna krajina • Revitalizirana vojaško-zgodovinska dediščina • Možnosti za razvoj turizma v povezavi z drugimi sektorji • Geostrateška lega in makro prometna dostopnost • Ohranjena tradicionalna znanja na podeželju • Regijska znamka Zeleni kras • Postojnska jama kot svetovna naravna turistična znamenitost • Status območja Zeleni kras kot vodilne turistične destinacije • Delujoča destinacijska organizacija (DMO) z vzpostavljeno funkcijo TA in TO • Kraški pojavi kot element pozicioniranosti v turizmu	• Šibko zavedanje potenciala sinergijskih učinkov varovanja naravne dediščine • Premalo usklajen razvoj celovite turistične ponudbe • Šibko povezovanje lokalnih (turističnih) ponudnikov • Razdrobljena, premalo inovativna in premalo specializirana turistična ponudba, ki sloni na naravni in kulturni dediščini • Nizka dodana vrednost turistične ponudbe in v nekaterih primerih nizka kakovost storitev • Pomanjkanje usposobljenega kadra • Slaba mreža javnega prometa in pomanjkanje trajnostnih oblik prevoza
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Rast povpraševanja po zelenih destinacijah na globalnem nivoju • Večanje potrebe prebivalcev urbanih okolij po stiku z naravo • Čezmejno sodelovanje s Hrvaško in Italijo za povezovanje turističnih vsebin • Nominacija za vpis klasičnega krasa na seznam svetovne dediščine UNESCO • Povezovanje turizma s kmetijstvom, gozdarstvom, kreativno industrijo, kulturo in izobraževanjem	• Sistemsko pomanjkanje kakovostnih kadrov v turizmu in gostinstvu • Onesnaževanje okolja in preobremenjevanje naravne dediščine • Dajanje prednosti komercializaciji pred zagotavljanem trajnostnega razvoja • Posledice naravnih nesreč, ki jih povzročijo žled, poplave itd. • Nezmožnost upravljanja s prevelikimi turističnimi pritiski

• Prenos specifičnih in tradicionalnih znanj in veščin za razvoj turizma in podjetništva • Razvoj dostopnega turizma • Uvajanje trajnostne mobilnosti v turizmu	
---	--

2.2.4 Doseganje ciljev na področju podeželja

Z vidika doseganja ciljev na področju razvoja podeželja je zaznati **razvojni napredek v obdobju 2014-2020**, čeprav posamezni razvojni izzivi še ostajajo in bo treba v prihajajočem programskem obdobju še naprej intenzivno delati za njihov razvoj. V programskem obdobju 2014-2020 je bilo program za podeželje opredeljen z dvema ukrepoma: ohranjanje trajnostnega kmetijstva in celostni razvoj podeželja in naslednjimi razvojnimi cilji:

- spodbujati trajnostni razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih lokalnih potencialov,
- spodbujati povečanje proizvodnje za večjo lokalno samooskrbo,
- spodbujati učinkovitejšo tržno organiziranost in prepoznavnost kakovostne lokalne ponudbe.

Pogoji za kmetovanje se v regiji niso spremenili in ostajajo **še naprej precej neugodni** predvsem z vidika neugodnih naravnih pogojev, neugodne posestne strukture kmetijskih gospodarstev ter starostne strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev. Še vedno se soočamo z nizko produktivnostjo (tržnih viškov praktično ni) in specializiranostjo na kmetijah. Število kmetij se je še zmanjšalo. Leta 2016 je v primerjavi z letom 2010 za skoraj 16 odstotkov manj kmetij. Prav tako se je nekoliko zmanjšalo število kmetijskih zemljišč v uporabi. Še naprej prevladuje živinorejsko kmetovanje.

V letu 2019 je bilo registriranih 266 ekoloških kmetij, kar je za 65 odstotkov več kot leta 2012. Od teh jih je dobrih 98 % usmerjenih v živinorejsko kmetovanje in le dober odstotek jih prideluje zelenjavo. Kljub temu pa imamo zgolj 19 kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo na kmetiji, ki opravlja storitev zakol živali in predelavo mesa ter 16 kmetij s predelavo mleka. Med razvojnimi izzivi še naprej ostaja potreba po razvoju predelave in razvoju produktov z dodano vrednostjo, ki bi lahko prinašala tudi nova delovna mesta. Enake potrebe se kažejo na področju zelenjadarstva in sadjarstva. Nekaj napredka je bilo narejenega pri povezovanju in sodelovanju lokalnih ponudnikov za skupni nastop na trgu. Vzpostavljen je distribucijski center, ki povezuje lokalne ponudnike predvsem pri oskrbi javnih zavodov, v delnem obsegu količin, ki sodijo med izločene sklope javnih naročil. Med ključnimi izzivi je tudi zagotavljanje naslednikov na kmetijah oz. prevzem kmetij in nadaljevanje s to dejavnostjo, saj se mladi odločajo za druge poklice oz. se izseljujejo.

Primorsko-notranjska regija je pretežno podeželska, kar pomeni, da več kot 50 odstotkov prebivalstva živi na podeželju. Na področju razvoja podeželja je eden od indikatorjev razvoja tudi vlaganje s sredstvi Programa razvoja podeželja (PRP). Ker se ukrepi PRP po posameznih programskih obdobjih razlikujejo, lahko primerjamo samo skupno vsoto prejetih sredstev. Le ta je v programskem obdobju 2007-2014 znašala skoraj 50 mio EUR, v minulem programskem obdobju pa skoraj 33 mio EUR, kar je znatna razlika. Kot dober instrument za razvoj lokalnega okolja se je izkazal CLLD s projekti »od spodaj navzgor«. V obdobju 2007-2014, ko se je izvajal instrument Leader (Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja), je bilo na območju izvedenih projektov v vrednosti skoraj dveh milijonov evrov. V programskem obdobju

2014-2020 pa so se ta sredstva podvojila (skoraj 4,1 mio EUR). Dodana vrednost tega instrumenta je tudi v tem, da so ga sprejeli različni deležniki na območju, saj so pri projektih sodelovali tako lokalne skupnosti, manjša podjetja, nevladne organizacije, kot tudi kmetije in fizične osebe. Odobreni in izvedeni so projekti, ki prispevajo neposredno k razvoju lokalnega okolja iz katerega je tudi bila podana pobuda, kar pomeni tudi neposreden učinek. Največ projektov je bilo izveden na področju razvoja osnovnih storitev (predvsem s področja razvoja turizma in kulturne dediščine), ustanavljanje novih delovnih mest (predvsem razvoj novih produktov in storitev), vključevanje mladih, žensk in drugih ranljivih skupin (okrepitev medgeneracijskega sodelovanja in socialne aktivacije), najmanj pa s področja varstva okolja in naravne dediščine. Pri pripravi lokalnih strategij je treba slediti razvojnim izzivom kot npr. digitalizacija in razvoj pametnih vasi ter se prilagoditi potrebam, predvsem demografsko-socialnim in okoljsko-podnebnim.

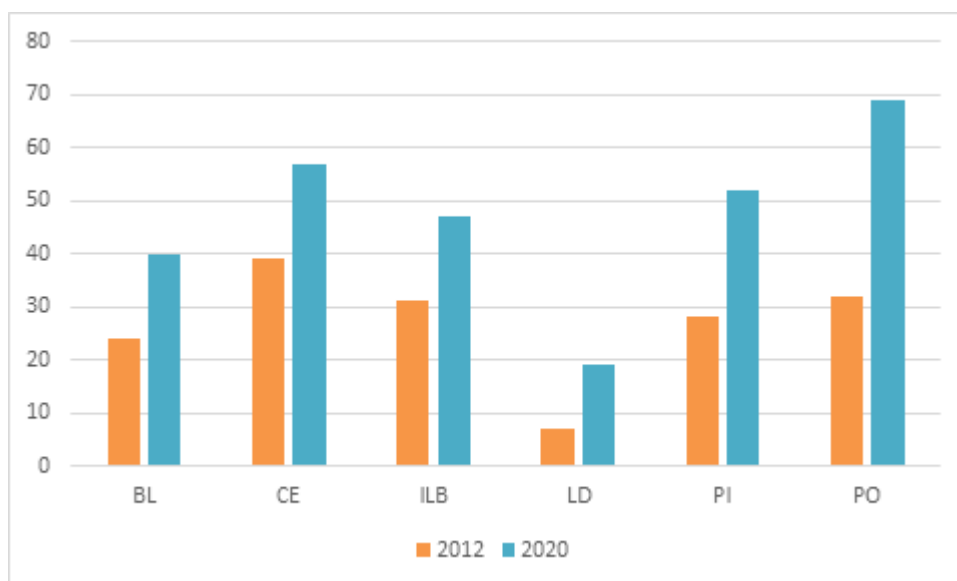
Analiza razvojnih potencialov

Podatki iz Popisa kmetijstva 2010 kažejo, da smo imeli v regiji leta 2010 2.881 kmetijskih gospodarstev, podatki Statističnega urada RS (SURS) za leto 2016 pa kažejo, da se je to število zmanjšalo na 2.427. To pomeni v šestih letih kar 454 manj kmetij kar je skoraj 16 % manj kot leta 2010. Zmanjšalo se je tudi število kmetijskih zemljišč v uporabi, in sicer iz 22.240 ha kmetijskih zemljišč v letu 2010, na 20.924 ha v letu 2016.

Glede rabe kmetijskih zemljišč tudi zadnji podatki iz leta 2016 kažejo, da je dobrih 95 % travnikov in pašnikov in še vedno prevladuje živinorejsko kmetovanje.

Ekološko kmetovanje: Če smo v regiji imeli leta 2012 161 ekoloških kmetij, jih imamo v letu 2020 284. Kar pomeni, da se jih je povečalo za 75 %, ni pa se kaj dosti spremenilo dejstvo, da jih dobrih 98 % usmerjenih v živinorejsko kmetovanje, le dober procent jih pridelujejo zelenjavo.

Slika 3: Število ekoloških kmetij v občinah Primorsko-notranjske regije v letu 2012 in 2020 (Vir: MKGP)

Dopolnilna dejavnost na kmetijah: po podatkih Upravnih enot v Primorsko-notranjski regiji iz novembra 2020 imamo v regiji 162 kmetij z dopolnilno dejavnostjo, na katerih je registriranih 528

dejavnosti. Največ kmetij se ukvarja s storitvami sečnje (55 kmetij), storitvami spravilo lesa iz gozda (44 kmetij), storitvami dela s traktorjem in drugo strojno opremo (43 kmetij), storitvami turizma in s turizmom povezanih dejavnosti (40 kmetij), kamor sodijo izletniške kmetije, kmetije z nastanitvijo, ježa konj. 19 kmetij se ukvarja s storitvijo zakol živali in skoraj vsi tudi s predelavo mesa ter 16 kmetij s predelavo mleka.

Za področje namena kmetijske pridelave, starostne in izobrazbene strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev so dostopni zgolj podatki iz leta 2010, ko je bil narejen zadnji popis kmetijskih gospodarstev. Predvidevamo, da se podatki niso dosti spremenili. Tako skoraj 70 % kmetij v regiji prideluje predvsem za lastno porabo, povprečna starost nosilca je 57 let (podatek na slovenski ravni).

Vlaganja v razvoj podeželja: Po podatkih Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) je iz Programa razvoja podeželja (PRP) za obdobje 2014 do avgusta 2020 znašala višina izplačanih sredstev 28,7 mio EUR.

Slika 4: Izplačila vseh ukrepov PRP od 2014-2020 po občinah (Vir: ARSKTRP)

Če dodamo še sredstva ukrepa LEADER oz. CLLD v višini skoraj 4,1 mio EUR, smo prišli do zneska skoraj 33 mio EUR (32,8 mio EUR).

Če pogledamo po posameznih ukrepih PRP:

- 10,6 mio EUR smo pridobili iz naslova izplačil nadomestil gorskih območij (M13.1.);
- plačilo kmetijsko-okoljsko-podnebnih obveznosti-ukrep KOPOP v višini 3,1 mio EUR (M10.1.);
- plačila za preusmeritev in ohranitev praks in metod ekološkega kmetovanja v višini 7,2 mio EUR (M11.1 in M11.2.);
- podpora za naložbe v kmetijska gospodarstva v vrednosti 531.727 EUR (M4.1.)
- pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete v višini 1,5 mio EUR (M6.1.);
- pomoč za zagon dejavnosti, namenjena razvoju majhnih kmetij v višini 460.580 EUR (M6.3.);

- plačilo za dobrobit živali v višini 1,1 mio EUR (M14.1.);
- podpora za naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo, mobilizacijo in trženje gozdnih proizvodov v višini 1,9 mio EUR (M8.6.);
- sredstva CLLD v skupni višini skoraj 4,1 mio EUR, od tega LAS Notranjska v višini dobrih 1,8 mio EUR ter LAS med Snežnikom in Nanosom v višini skoraj 2,3 mio EUR.

Lokalni razvoj, ki ga vodi lokalna skupnost. CLLD (ang. Community Led Local Development / Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost) je nadgradnja pristopa Leader in predstavlja razširjen pristop, ki omogoča vključevanje več skladov v izvajanje lokalnega razvoja. Instrument CLLD je bolj celosten pristop in za spodbujanje celovitega lokalnega razvoja po načelu »od spodaj navzgor« omogoča reševanje razvojnih problemov območja s pomočjo različnih virov financiranja. Na območju regije sta organizirani dve lokalni akcijski skupini, LAS med Snežnikom in Nanosom (za območje občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna) ter LAS Notranjska (za območje občin Bloke, Cerknica in Loška dolina). LAS predstavlja organizirano partnerstvo posameznega območja in združuje različne predstavnike javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja.

Vsaka LAS je pripravila svojo Strategijo lokalnega razvoja z enakimi tematskimi področji (ustvarjanje delovnih mest, razvoj osnovnih storitev, varstvo okolja in ohranjanje narave ter večje vključevanje mladih, žensk in drugih ranljivih skupin) in s cilji, ki so prilagojeni lokalnim potrebam območja. Za izvajanje projektov je bilo namenjenih skupaj skoraj 4,1 mio EUR, od tega za LAS med Snežnikom in Nanosom skoraj 2,3 milijone evrov in za LAS Notranjska dobrih 1,8 mio EUR. Sredstva so namenjena iz dveh skladov, in sicer iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) dobrih 2,7 mio EUR in iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) skoraj 1,4 mio EUR. Skupno bo izvedenih 85 projektov.

Nov koncept na področju oblikovanja politik EU predstavlja koncept **Pametnih vasi**, ki lahko krepí podeželje z uporabo digitalnih tehnologij in inovacij. Podeželske skupnosti z uporabo novih tehnologij in digitalizacije ohranjajo in razvijajo podeželje, in sicer z ohranjanjem in odpiranjem novih delovnih mest, s samooskrbo v prehrani in energiji, z ekološko ozaveščenostjo, s kvalitetnimi javnimi storitvami, pa tudi preko zdravstvenih, socialnih, izobraževalnih in kulturno-družabnih storitev. Nenazadnje pa skrbijo tudi za svetlejšo perspektivo mladih in njihovo vračanje na podeželje. Pri konceptu Pametnih vasi gre za lokalne pobude in mobiliziranje lokalnih potencialov ter povezovanje z drugimi skupnostmi in akterji tako v okviru mehanizma LEADER/CLLD kot tudi drugih ukrepov predvsem Programa razvoja podeželja.

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Bogata naravna in kulturna dediščina. • Visoka stopnja biotske raznovrstnosti. • Ohranjena kulturna krajina. • Bogate naravne in kulturne danosti za razvoj zelenega, eko turizma. • Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. • Ohranjene avtohtone podeželske poselitvene značilnosti (pašniki). • Porast števila ekoloških kmetij.	• Razdrobljenost in majhnost kmetij. • Neugodna izobrazbena in starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. • Nekonkurenčnost kmetijske ponudbe. • Premalo specializirane kmetijske proizvodnje. • Neurejena lastniška razmerja na kmetijah. • Visoka ranljivost kraškega prostora. • Nepovezanost lokalnih ponudnikov. • Šibka tržna usmerjenost lokalnih ponudnikov.

• Pridobljene izkušnje s povezovanjem in izvajanjem malih projektov na podeželju. • Ohranjena tradicionalna znanja. • Izvajanje kmetijskih krožkov in vzpostavitev šolskih vrtov na celotnem območju. • Regijska znamka Zeleni kras. • Izvajanje mehanizma CLLD.	• Premalo začetnega kapitala za investicije na kmetijah. • Premalo znanja o možnostih razvoja različnih dejavnosti na kmetijah. • Ni organiziranega odkupa in prodaje pridelkov in izdelkov, ni tržnih viškov. • Prešibka povezanost in razvoj kmetijsko-turističnih produktov. • Prešibek interes za vključevanje v sheme kakovosti. • Nezadostna povezanost podpornih služb na podeželju. • Nizka stopnja podjetniške iniciative. • Pomanjkanje delovnih mest. • Preobsežna in finančno potratna administracija programa CLLD.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Podeželje kot možnost za razvoj eko-turizma. • Povečevanje povpraševanja po ekološko pridelani hrani. • Lokalna (samo)oskrba.. • Razvoj eko turizma. • Razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti. • Razvoj raznovrstne turistične dejavnosti na kmetiji. • Razvoj podjetništva na kmetijah (izobraževanje, usposabljanje, razvoj novih produktov in storitev na kmetijah, različne možnosti predelave,...). • Nastanek združenj in interesnih skupin za skupni nastop na trgu in skupno trženje. • Revitalizacija podeželske dediščine. • Razvoj IKT na podeželju. • Prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Promocija in ohranjanje avtohtonih sort v kmetijstvu. • Naraščanje povpraševanja po kakovostnih lokalnih produktih. • Povezovanje mladih. • Razvoj pametnih vasi. • Razvoj biogospodarstva.	• Staranje prebivalstva. • Hitro spreminjanje kmetijske zakonodaje. • Opuščanje kmetijske dejavnosti. • Zaraščanje kmetijskih površin. • Nezainteresiranost mladih za kmetovanje. • Nadaljnja nizka izobrazbena struktura kmetovalcev. • Premalo izkoriščene možnosti za dodatni razvoj kmetij (razvoj podjetništva, razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji,...). • Nekonkurenčnost in neprepoznavnost proizvodov. • Izguba tradicionalnih znanj podeželja. • Počasno prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Izgubljanje avtohtone dediščine. • Pogosta pojavnost naravnih nesreč.

2.2.5 Doseganja ciljev na področju okolja

Zaradi izrazite raznolikosti in kompleksnosti problematik na področju programa Okolje v nadaljevanju predstavljamo nekoliko bolj strukturirano analizo stanja, ki poleg stanja na izbranem področju pojasnjuje tudi problematiko, ki nakazuje na razvojne izzive, s katerimi se bo Primorsko-notranjska regija morala soočiti v prihodnje.

Varstvo okolja. V Sloveniji se je v zadnjih letih zelo izboljšalo stanje na področju ravnanja z odpadnimi vodami. To je eden redkih kazalnikov, ki kaže na boljše stanje glede kanalizacijskega sistema (dolžina in št. priključkov) tudi v KRVS in Primorsko-notranjski regiji. Prav tako se je v zadnjih letih povečal delež priključenosti na javno kanalizacijsko omrežje. Še vedno pa velik razvojni izziv predstavlja **pomanjkanje vlaganj v kanalizacijska omrežja in čistilne naprave**, za aglomeracije pod 2.000 PE. Količina vode, dobavljene iz javnega vodovoda na prebivalca (m³) se je povečala. Kot rečeno, sredstva za investicije za varstvo okolja se v Sloveniji znižujejo. V Primorsko-notranjski regiji so se od leta 2014, pa do leta 2017 znižala z 9,4 v % od vseh investicij in sicer z 10,2 v letu 2014 na 0,8 v letu 2017. Količine nastalih komunalnih odpadkov (v kg/prebivalca) so v tem obdobju povečane in so pod slovenskim povprečjem. Prav tako je povečana količina komunalnih odpadkov, zbranih z ločenim zbiranjem, ki pa je v Primorsko-notranjski regiji višja od slovenskega povprečja.

Tabela 4: Izbrani okoljski kazalnik v Primorsko-notranjski regiji (vir: SURS)

KAZALNIK	SLOVENIJA		PNR REGIJA	
	2014	2019	2014	2019
Nastali komunalni odpadki (kg/preb.)	433	509	437	434
Ločeno zbrani komunalni odpadki (% od nastalih)	64,7	*	57,3	*
Odloženi kom. odpadki (kg/preb.)	101	32	131	63,2
Dolžina kanal. omrežja (km)	8.842	9.972	163	240
Število priključkov	266.918	296.648	5.351	6.665
Kol. neprečiščenih voda (1.000 m ³)	10.687	61.697	542	798
			(v letu 2012)	
Voda, dobavljena gospodinjstvom iz javnega vodovoda na prebivalca (m ³)	38	38	33,6	36,6
Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja kot % od vseh investicij	8,1	4,3	10,2	0,8

* ni podatka za občinsko raven

Za Primorsko-notranjsko regijo je sicer značilno okolje, bogato z naravnimi viri: kar 44,26 % njenega ozemlja je opredeljenega kot območje NATURA 2000, kar je nad slovenskim povprečjem (38 % celotnega ozemlja) in pod povprečjem KRVS (56,43 % celotnega ozemlja).

Podnebne spremembe. Nedavne spremembe podnebja obsežno vplivajo na človeške in naravne sisteme. Posledice se odražajo na gospodarskih dejavnostih, ki so v večji meri odvisne od naravnega

okolja, med njimi kmetijstvo, gozdarstvo, energetika, turizem, promet, gradbeništvo, finančni sektor in zavarovalništvo. Poleg gospodarstva so spremembam močno podvrženi naravni ekosistemi, vodni viri in človeško zdravje. Večina vplivov sprememb, ki se bodo nadaljevale še več desetletij, je negativnih. Njihove razsežnosti v drugi polovici 21. stoletja so odvisne od učinkovitosti globalnih ukrepov za blažitev podnebnih sprememb. Pokrajinska raznovrstnost Slovenije prispeva k lokalnim podnebnim razlikam. V skladu s predvidenim postopnim segrevanjem po celotni Evropi bo tudi Slovenija v 21. stoletju podvržena znatnim naraščanjem temperatur, s srednjim razponom od 1 do 4 °C, odvisno od scenarija izpustov toplogrednih plinov. Predvideno ogrevanje je prostorsko dokaj enakomerno, vendar se po letnih časih nekoliko razlikuje. Znatne spremembe temperature bo Slovenija sicer občutila v vseh letnih časih, vendar bo predvsem v zimskem času segrevanje ob koncu stoletja predvidoma izrazitejše od povprečnega letnega segrevanja.

V nasprotju s temperaturo so scenariji za spremembe padavin manj zanesljivi, saj so te časovno in prostorsko bolj raznolike. S pričetkom drugega obdobja se bo območje naraščanja padavin na letni ravni pričelo širiti z vzhoda na zahod. Do leta 2100 je na celotnem območju Slovenije z izjemo severozahoda pričakovan porast povprečnih letnih padavin za približno 10 % glede na obdobje 1981–2010. V Primorsko-notranjski regiji je **pomanjkanje vode v poletnih in zimskih sušnih obdobjih izrazito**. Voda je limitirajoči faktor za kmetijstvo in ob pričakovanem dvigu temperatur lahko pričakujemo daljša in ekstremna sušna obdobja, hkrati pa napoved dviga letne količine padavin lahko pozitivno vpliva na kmetijstvo in hkrati predstavlja grožnjo v smislu pogostih ekstremnih vremenskih pojavov. Odvisno je od letnega časa in razporeditve količine padavin.

Stanje na področju OVE in URE. V Sloveniji je bil delež električne energije iz obnovljivih virov v bruto končni rabi električne energije v letu 2018 za 3,4 odstotne točke višji kot leta 2005. Intenziven tehnološki razvoj, povečana raba električne energije in vključevanje razpršene proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov spreminjajo tako delovanje elektroenergetskih sistemov kot tudi energetskega trga. Delež proizvedene električne energije v hidroelektrarnah in elektrarnah na druge obnovljive vire v Sloveniji je v letu 2018 znašal 34,5 % oziroma skoraj pet odstotnih točk več kot leto prej. Preostali del k skupni proizvodnji električne energije v Sloveniji so prispevale elektrarne na fosilna goriva in jedrska elektrarna Krško. Z vidika proizvodnje električne energije prevzema čedalje pomembnejšo vlogo proizvodnja iz razpršenih virov, ki so priključeni na distribucijsko omrežje. To so predvsem male hidroelektrarne, sončne elektrarne, elektrarne na bioplin ter industrijski objekti za soproizvodnjo toplote in električne energije. V primerjavi z letom 2017 se je proizvodnja električne energije iz razpršenih virov povečala za 7,5 %, predvsem zaradi večje proizvodnje električne energije iz malih hidroelektrarn in soproizvodnje na fosilna goriva.

Namakanje in uporaba vode. V Primorsko-notranjski regiji večjih namakalnih sistemov ni. Nekateri posamezniki imajo manjše, individualne sisteme za namakanje, v okviru svojih kmetij.

Funkcionalno degradirana območja. Izziv je čim hitrejša reaktivacija obstoječih območij, saj so FDO nezadostno izkoriščena in kot degradirana ali zapuščena območja predstavljajo velik potencial za razvoj. Območja, kjer je že urejena ali vsaj predvidena vsa potrebna infrastruktura, bi morala imeti prednostni pomen. V Primorsko-notranjski regiji je opredeljenih 36 FDO.

Območja NATURA 2000. Natura 2000 območja bi morala biti predstavljena in sporočena kot prednost v prostoru in ne problem. Lahko pa zaradi svojih omejitev predstavlja določene ovire za investitorje, saj lahko neskladja med prostorskimi in okoljskimi politikami povzročajo nekajletne zamude pri umeščanju objektov v prostor in odganjajo investitorje. Prvi izziv je zato skrajšati administrativne pristope za izvajanje upravljanja in izboljšati upravljanje območij in gospodarskega sonaravnega razvoja. Treba je spodbujati tudi zavedanje o nujnosti ohranitve naravne dediščine, spodbujati iskanje priložnosti razvoja trajnostnega turizma, sonaravnega kmetijstva in ohranjanje narave. Izziv je zato prikazati koristi v storitvah znotraj ekosistemov, ki zagotavljajo višjo raven kakovosti življenja, ob ustreznem izvajanju pa lahko prinašajo tudi ekonomske koristi.

Klimatske spremembe in prilagajanje nanje. Osrednja izziva regije in države sta v prehodu na zeleno, krožno, nizko-ogljico Evropo ter prilagajanje podnebnim spremembam. Izzivi regije so povezani s povečevanjem učinkovite rabe energije in surovin ter zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov v prometu, gospodinjstvih, gospodarstvu in kmetijstvu in z izvedbo ukrepov in politike, ki bo omilila posledice klimatskih sprememb. Klimatske spremembe so se v zadnjih letih odražale zlasti v pogostejših poplavah, hkrati pa so tudi pomemben izziv za kmetijstvo in gozdarstvo, saj se v celotni Sloveniji povečuje tveganje za naravne nesreče, kot so suše, zmrzali, žledolomi ipd. Zaradi globalnega segrevanja ozračja je suša v kmetijstvu vse pogostejša, povzroča pa veliko škodo. Izziv bo v kmetijstvo uvesti nove metode in sisteme, ki bodo omogočili blažitve škode in zagotovili nadaljnjo in učinkovito rabo kmetijskih površin.

Varovanje okolja, naravnih virov in bolj trajnostne mobilnosti. Regija je v preteklih letih naredila precejšen napredek na področju vodooskrbe, odvajanja in čiščenja odpadnih voda ter upravljanja z odpadki, vendar so še vedno območja razpršene poselitve, kjer je vodooskrba nezadostna, še vedno je neurejeno odvodnjavanje komunalnih voda v manjših naseljih pod 2000 PE. Izzivi ostajajo na področju zagotavljanja kakovosti, ekonomičnosti in racionalne rabe naravnih virov ter varovanja okolja in uvajanja naprednih tehnologij za povečanje ponovne uporabe. Povečati je treba delež OVE in URE predvsem z uporabo novih tehnologij ter večjo povezavo in sodelovanjem centrov znanja in gospodarstva. Promet velja za enega ključnih generatorjev emisij toplogrednih plinov, zato je ključnega pomena uvajanje bolj trajnostnih oblik mobilnosti v urbanih središčih, krepitev javnega prometa in povezav s podeželjem. Še vedno ostaja izziv izboljšanje energetske učinkovitosti stavb, javnih in zasebnih.

Analiza razvojnih potencialov

Pri zviševanju energetske učinkovitosti in spodbujanju rabe obnovljivih virov energije v regiji imamo veliko rezerve pri uporabi lesne biomase v energetske namene, saj živimo v regiji, bogato poraščeni z gozdom. Delež daljinskega ogrevanja na biomaso je nizek, saj ima samo Postojna večji sistem. Pri energetske sanaciji pa se pojavljajo pomisleki v razmerji med višino vložka in prihrankov na račun vložka ter težave pri upoštevanju pravil za kulturno dediščino, ki ne omogočajo energetske sanacije v skladu s pravili. Pri varovanju naravnih virov je bil narejen velik korak naprej pri čiščenju odpadne vode na ČN, ostajajo pa izzivi pri delovanju teh naprav, ki predstavljajo točkovno onesnaženje v času nepravilnega delovanja. S tem v povezavi je velik izziv ločevanje fekalne in meteorne kanalizacije. Poleg tega ostajajo v veliki večini vodovodov težave z velikimi izgubami. Prav tako nekatere občine nimajo opredeljenih rezervnih vodnih virov.

Za prilagajanje podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče imamo v regiji nekaj načrtov za preprečevanje poplav ob izrednih vremenskih dogodkih – tam, kjer so le ti mogoči. Na kraškem območju je namreč največkrat razlog za poplave podtalnica, ki pa je ni mogoče regulirati. Predviden pa je projekt, s katerim bomo pridobili več informacij, ki bodo omogočale napovedi gibanja podtalnice in s tem zavarovanja lastnine, kjer je to mogoče.

Na temo izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja imamo predvidene vsebine, ki obstoječe primestne površine, ki imajo že danes funkcijo zelene infrastrukture.

Principi **krožnega gospodarstva** so se v obdobju 2014-2020 pričeli omenjati kot pomembni z veliko vidikov delovanja podjetij in njihovega neposrednega in posrednega, dolgoročnega vpliva na okolje. Do konca leta 2020 sta se dve podjetji iz regije vključili v program Trajnostna strateška poslovna transformacija, ki ga izvaja SPIRIT Slovenije. To kaže, da se posamezna podjetja močno zavedajo, da bodo ohranjala konkurenčnost tudi na račun odnosa do okolja po drugi strani pa pomeni tudi to, da je še veliko podjetij, ki se šele začnejo spoznavati s principi krožnega gospodarstva.

V okviru trajnostne mobilnosti ostaja v regiji veliko izzivov s področja prometa, saj je v regiji veliko število osebnih avtomobilov in je javni prevoz izjemno okrnjen. Veliko energije bo potrebno vložiti v urejanje prometa v mirovanju in v alternativne oblike mobilnosti, ki bodo prispevale k okoljskim in družbenim ciljem nižjih izpustov in večje povezanosti in dostopnosti tudi za ranljive skupine prebivalstva.

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Ugodne geografska lega z dostopnostjo ekosistemskih storitev (bližina prometnic, železnice, velike gozdne površine, površine za rekreacijo) - Velika površina gozdov (biomasa) - Ugodna geografska lega za izkoriščanje vetra - Velik % zavarovanih območij (Natura 2000, Ramsarsko območje, Regijski in krajinski park) - Ugodna klima (malo sušnih obdobj, zmerne temperature) - Bogata naravna dediščina, izjemna biotska pestrost	- Odsotnost regionalnega prostorskega načrtovanja - Odsotnost učinkovitega sodelovanja lokalnih skupnosti z upravljavci zavarovanih območij - Razpršena poselitve in pomanjkljivost ustreznega čiščenja komunalnih odpadnih voda, slabše delovanje nekaterih naprav - Odsotnost vodovodnega sistema in pitne vode nekaterim prebivalcem Primorsko-notranjske regije (razpršena poselitve)
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Možnosti za koriščenje lesne biomase (OVE) - Krožno gospodarstvo - Zeleni turizem - UNESCO območji, potrjeno in nominirano	- Pomanjkanje vlaganj v okoljske projekte - Onesnaževanje voda tam, kjer ni komunalnih čistilnih naprav zaradi razpršene poselitve - Premajhen interes upravljavcev zavarovanih območij za upravljanje z zavarovanimi območji narave

	• Podnebne spremembe in ujme (poplave kraških polj, žled)
--	---

2.2.6 Doseganje ciljev na področju infrastrukture

Cestni promet. Podatki kažejo, da se je med letoma 2013 in 2017 povečalo število motornih vozil (42.123, + 8,35 %), znotraj tega pa še posebej število koles z motorjem (+50 %) ter motornih koles (+23 %). Podatek kaže na to, da se povečuje lastna mobilnost, saj se je v obravnavanem obdobju znižalo število registriranih avtobusov v regiji za 27 %. **Javni promet v regiji je še vedno pomanjkljiv**, treba je nadaljevati z aktivnostmi za trajnostno ureditev te problematike skupaj z državnimi institucijami, občinami in relevantnimi udeleženci. Zaskrbljujoč je tudi podatek, da je število umrlih v cestnoprometnih nesrečah ostalo na istem nivoju med letoma 2013 in 2017.

V regiji se iz leta v leto povečuje tudi povprečna starost osebnih avtomobilov. Med letoma 2013 in 2017 se je dvignila iz 9,6 let na 10,8 let.

V regiji je trenutno 7 polnilnih postaj za električna vozila⁵, kjer je na voljo 22 vtičnic z nazivnimi močmi od 3.68 kW do 45 kW. Pri temu niso upoštevane ostale oblike polnjenja električnih vozil (npr. postajališča za avtodome, kampi ...), kjer je tovrstno polnjenje vozil tudi možno.

Povečalo se je število tovornih vozil (+21 %) ter ostalih delovnih in kmetijskih strojev. Tudi v prihodnje lahko pričakujemo trend povečanja števila osebnih motornih vozil in tovornih vozil, kar zahteva temeljit razmislek o nadaljnjem urejanju prometa. Zaznavamo povečevanje števila tovornih in osebnih vozil na eni strani ter zmanjševanje javnih oblik prevoza na drugi. Pri temu posledično trpi cestna infrastruktura, ki je zaradi pomanjkanja sredstev za nadgradnjo (poleg sredstev za redne obnove) v slabem stanju.

Dolžina cest se v obravnavanem obdobju ni bistveno spreminjala. V skupnem seštevku beležimo zanemarljiv porast (+0,18 %) dolžine cest (v km), največje spremembe so se zgodile na področju klasifikacije (porast je bil zaznan na regionalnih cestah 3. reda in znižanje na zbirnih mestnih cestah). Za 10.150 metrov se je znižala dolžina regionalnih turističnih cest⁶.

Med leti 2017 in 2018 so občine Cerknica, Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica v sodelovanju s strokovnimi službami pripravile in potrdile Strategije na področju urejanja prometa. V teh dokumentih so zbrane analize trenutnega stanja na področju prometa in usmeritve s strategijami za doseg zastavljenih ciljev. Pomemben vidik preteklega obdobja je žledolom, ki je v letu 2014 povzročil ogromno škodo na železniški infrastrukturi. V obdobju do leta 2016 so bile prometne povezave zaradi sanacije škode izjemno okrnjene, nastala škoda se je reševala tudi s pomočjo interventnega zakona. Naravna nesreča in reševanje le-te je pokazalo tudi na pomanjkanje izkušenj pri organizaciji in logistiki na področju multimodalnega prevoza.

⁵ Podatki RRA Zeleni kras, 2019.

⁶ http://www.di.gov.si/si/delovna_podrocja_in_podatki/ceste_in_promet/statisticni_podatki/, 2019.

Med letoma 2013 in 2017 se je povečala povprečna dnevna obremenitev cest⁷. Pregled podatkov iz 22 merilnih mest v Primorsko-notranjski regiji kaže, da se je obremenitev v povprečju povečala za 13 %. Izjemen porast obremenitev cest pa se kaže v podatku, da se je na obravnavanem območju povečal tovorni promet za skoraj 32 % (preusmeritve prometnih tokov). Trend rasti povprečne dnevne obremenitve cest lahko pričakujemo tudi v prihodnjem obdobju, zato je ključnega pomena **strateško načrtovanje novih prometnih povezav** (v sodelovanju Ministrstva za infrastrukturo, občin, DRS in ostalimi relevantnimi institucijami) in urejanje obstoječe cestne infrastrukture. Pri tem je treba narediti večje korake naprej pri izvedbi občinskih obvoznic in avtocestne povezave med Postojno in državno mejo.

IKT povezljivost. Na področju IKT povezljivosti so v Primorsko-notranjski regiji potekali projekti izgradnje OŠO. Ustrezna infrastruktura je zgrajena v Občinah Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica. V Občini Cerknica je občinski svet sprejel sklep o vključitvi v državni načrt, podatkov za Bloke in Loško dolino še ni. Je pa na Notranjskem vse skupaj 1+15+23 gospodinjstev, ki bi bila primerna za vključitev v GOŠO, vendar pa zaradi odmaknjenosti in podeželskega značaja noben izmed obstoječih operaterjev ne izkazuje pripravljenosti za gradnjo OŠO na teh območjih.

Gradnja odprtih širokopasovnih omrežij - GOŠO 1:

- Postojna

Gradnja odprtih širokopasovnih omrežij – GOŠO 2:

- Ilirska Bistrica
- Pivka

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ugodna geografska lega • Krajinska in kulturna pestrost • Dobro razvita optična omrežja v mestnih območjih • Izkušnje z gradnjo in uporabo širokopasovne infrastrukture na območju belih lis s strukturnimi sredstvi EU 2007–2013 • Izdelane celostne prometne strategije v Občinah Postojna, Pivka, Cerknica in Ilirska Bistrica • Uspešen program računalništva v okviru ŠC Postojna	• Odsotnost regionalnega prostorskega načrtovanja • Neenakomeren razvoj znotraj regije • Razpršena poselitve in razpršena gradnja • Neustrezne storitve in pomanjkljiva infrastruktura za javni potniški promet – predvsem medkrajevni avtobusni promet in regionalne železniške povezave • Neustrezna cestna povezanost znotraj regije • Neustrezna kvaliteta vozniš površin nekaterih pomembnejših državnih cest • Slabo stanje razpoložljivosti širokopasovne infrastrukture na podeželju
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Nadaljevanje vzpostavljanja celovitega omrežja daljinskih kolesarskih poti	• Nadaljevanje pomanjkanja vlaganj v storitve in infrastrukturo za javni potniški promet –

⁷ http://www.di.gov.si/si/delovna_podrocja_in_podatki/ceste_in_promet/podatki_o_prometu/, 2019.

• Razvoj logističnih in potniških multimodalnih centrov ob osrednjih prometnih koridorjih • Izvajanje ukrepov spodbujanja bolj trajnostne multimodalne urbane mobilnosti • Urejanje P+R mirujočega prometa ob glavnih prometnih povezavah • Uvajanje novih oblik mobilnosti na podeželju (npr. prevozi na klic, sopotništvo)	predvsem v medkrajevni avtobusni promet in regionalne železniške povezave • Pomanjkanje sredstev za spodbujanje bolj trajnostne mobilnosti na podeželju • Nadaljnja centralizacija Slovenije • Premajhen interes zasebnih vlagateljev in operaterjev elektronskih komunikacij na podeželju
---	---

2.3 Spodbujanje čezmejnega in mednarodnega potenciala

2.3.1 Teritorialno sodelovanje

Tu je treba vključiti podatke o sodelovanju organizacij iz regije v transnacionalnih programih. V okviru teritorialnega sodelovanja so organizacije Primorsko-notranjske regije sodelovale v 10 projektih transnacionalnih programov:

- Interreg Central
- Interreg Podonavje
- Interreg Mediteran
- Interreg Adrion

Primorsko-notranjska regija je iz naslova sodelovanja v tovrstnih programih prejela 1.440.427,18 EUR ESRR sredstev. S podatkom o črpanih sredstvih ne razpolagamo. V nadaljevanju sledi kratek finančni in vsebinski pregled projektov, v katere so vključeni partnerji iz Primorsko-notranjske regije.

Tabela 5: Projekti teritorialnega sodelovanja v obdobju 2014-2020, kjer sodelujejo partnerji iz Primorsko-notranjske regije

IME PROGRAM A	AKRONIM	PRI ORI TET A	NAZIV ORGANIZA CIJE	VREDNOST PROJEKTA - SKUPAJ	VREDNOST PROJEKTA - ESRR	PRORAČUN PROJ. PARTNERJA	ESRR PRISPEVEK
Srednja Evropa	CULTU RECOVERY	3	Občina Pivka	1.545.854,92	1.283.360,17	146.843,77	124.817,20
Srednja Evropa	Arrival Regions	1	Občina Postojna	2.204.872,00	1.811.189,85	164.500,00	139.825,00
Podonavje	ECO KARST	2	JZ Notranjski regijski park	2.273.137,50	1.427.776,87	128.240,00	109.004,00
Podonavje	D-CARE	1	Občina Ilirska Bistrica	2.417.125,00	2.054.556,25	98.520,00	83.742,00
Podonavje	D-CARE	1	RRA Zeleni kras			140.020,00	119.017,00
Podonavje	SABRINA	3	Občina Ilirska	2.002.344,00	1.701.992,40	211.595,00	179.855,75

			Bistrica				
Adrion	InnoXenia	1	RRA Zeleni kras	1.055.190,00	743.911,50	110.000,00	93.500,00
Adrion	CCI4TOURISM	2	RRA Zeleni kras	1.797.623,23	1.344.834,17	199.583,00	169.645,55
Mediteran	ForBioEnergy	2	RRA Zeleni kras	2.048.847,48	1.741.520,36	226.740,00	192.729,00
Mediteran	GO SUMP	2	RRA Zeleni kras	1.409.628,15	1.198.183,93	134.078,45	113.966,68
Mediteran	STC	3	RRA Zeleni kras	1.870.145,00	1.589.623,25	134.500,00	114.325,00
					Skupaj	1.694.620,22	1.440.427,18

Glavni cilj programa **Mediteran** je spodbujanje trajnostne rasti območja preko inovativnih konceptov, racionalne rabe in podpore socialne integracije. V okviru tega programa so bili v obdobju 2014-2020 odobreni projekti:

- ForBioEnergy projekt je namenjen povečanju rabe gozdne biomase v smislu priložnosti za trajnostni razvoju zavarovanih območij južne Evrope (Natura 2000). Predstavlja odlično priložnost povečanje deleža energije, pridobljene iz trajnostnih virov kot je biomasa, kar hkrati prispeva k aktivni ublažitvi, še posebej v Sredozemskem prostoru opaznih podnebnih sprememb.
- GO SUMP partnerstvo si je prizadevalo za umestitev koncepta trajnostne mobilnosti kot integralnega dela urbanističnega načrtovanja v Sredozemlju. Partnerstvo je usmerjalo in podpiralo modularne projekte v okviru skupnosti za trajnostno mobilnost (Urban Transport Community), izvajalo aktivnosti za večanje prepoznavnosti rezultatov modularnih projektov, kapitalizacijo na tej osnovi ter integracijo rezultatov s skupnimi strategijami EU.
- STC je projekt, ki ga izvaja v okviru programa Interreg MED ustanovljena Skupnost za trajnostni turizem MED. Glavna naloga skupnosti je skrb, da postane turizem gonilo vključujoče in trajnostne rasti. Člani Skupnosti vodijo razvoj inovativnih orodij za spremljanje razvoja turistične panoge, preučujejo in preizkušajo nove turistične modele in dejavno vključujejo oblikovalce politik in upravljavce destinacij v nenehen dialog, da bo turizem postal gonilo vključujočega in trajnostnega razvoja.

Program Podonavje promovira ekonomsko, socialno in teritorialno kohezivnost regije. Institucije Primorsko-notranjske regije so bile v okviru programa v finančni perspektivi 2014-2020 vključene v 3 projekte:

- D-CARE: vzpostavljeno partnerstvo, bo oblikovalo, razvijalo in izvajalo program za izboljšanje stanja zdravstvene in socialne oskrbe manj kvalificiranih starejših, ki zaradi odhajanja mladih v tujino ostajajo sami na podeželju in so tako prepuščeni lastni oskrbi. Projekt je namenjen spodbujanju starejše populacije Podonavske regije k osvojitvi dodatnih kompetenc za lažjo lastno oskrbo.
- EKO KARST želi izboljšati gospodarjenje in trajnostni razvoj kraških naravnih območij. Preko projekta ozaveščajo o ekosistemskih storitvah ter spodbujali lokalnih podjetništvo, ki temelji na ohranjanju biodiverzitete.

- SABRINA: cilj je izboljšati pogoje za varnost cestne kolesarske infrastrukture v regiji skozi povečanje sposobnosti vseh relevantnih nacionalnih, regionalnih in lokalnih deležnikov za gradnjo in izboljšavo kolesarske infrastrukture na varen in trajnosten način.

Program **ADRION** vloga v regionalne inovacijske sisteme, kulturno in naravno dediščino, okoljsko ozaveščenost ter trajnostno mobilnost. Primorsko-notranjska regija je sodelovala v dveh projektih:

- InnoXenia: Namen projekta je izboljšati inovacijsko sposobnost turističnega sektorja, s poudarkom na inovativnih izdelkih, procesih in storitvah, ki dopolnjujejo naravno in kulturno dediščino ter vzpostaviti delujoči transnacionalni sistem za inovacije v turizmu na programskem območju.
- CCI4TOURISM se ukvarja s področjem kulturne in ustvarjalne industrije (CCI). Cilj projekta je prispevati k temu, da postanejo kulturne in kreativne industrije ključni akterji v turističnem sektorju in posledično značilen dejavnik rasti v jadransko-jonski makro regiji.

Program **Srednja Evropa** izboljšuje zmogljivosti za regionalni razvoj na področju inovacij, zmanjševanja ogljikovega dioksida, zaščite naravnih in kulturnih virov ter prometa in mobilnosti. V okviru programa so projektni partnerji iz regije prejeli 264.642,20 EUR ESRR sredstev, in sicer preko projektov:

- CULTURECOVERY, katerega namen je varovanje in obnova nesnovne kulturne dediščine Srednje Evrope s pomočjo ekomuzejev kot pospeševalcev lokalnega razvoja
- Arrival Regions spodbuja pristope socialnih inovacij, da z namenom, da bi družbeno in ekonomsko vključevanje državljanov izven EU na podeželska območja postalo zgodba o uspehu.

2.3.2 Čezmejni programi

Tu je treba vključiti podatke o sodelovanju organizacij iz regije v čezmejnih programih.

V čezmejnih programih je Primorsko-notranjska regija finančni perspektivi 2014-2020 sodelovala v programih Interreg SI-HR in Interreg ITA-SLO. V okviru programa Interreg SLO-HR je v treh projektih sodelovalo 6 partnerjev iz regije.

Tabela 6: Projekti čezmejnega sodelovanja v okviru programa SLO-HR v obdobju 2014 -2020, kjer sodelujejo partnerji iz Primorsko-notranjske regije.

IME PROGRAMA	AKRONIM	NAZIV ORGANIZACIJE	VREDNOST PROJEKTA - SKUPAJ	VREDNOST PROJEKTA - ESRR	PRORAČUN PROJ. PARTNERJA	ESRR PRISPEVEK
SI-HR	+Health	Zdravstveni dom Ilirska Bistrica	860.740,49	731.629,42	79.345,00	67.443,25
SI-HR	Carnivora Dinarica	Občina Pivka	2.333.997,62	1.983.897,98	740.917,99	629.780,29
SI-HR	NATURE& WILDLIFE	RRA Zeleni kras, d.o.o.	982.694,29	835.290,12	313.115,40	266.148,09
SI-HR	NATURE& WILDLIFE	Občina Pivka			181.084,48	153.921,81

SI-HR	NATURE& WILDLIFE	Javni zavod za kulturo, turizem in medgeneracijsko sodelovanje Snežnik	137.370,13	116.764,61
SI-HR	NATURE& WILDLIFE	Jezerski hram, Zavod za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, Cerknica	67.600,00	57.460,00
Skupaj			1.519.433	1.291.518

- +Health: Glavni skupni cilj projekta je krepitev partnerstev med javnimi organi in deležniki na področju zdravstva da bi skupaj razvili nove čezmejne procedure in enotno certificiranje institucij.
- Carnivora Dinarica je namenjen izboljšanju varstvenega stanja velikih zveri na Natura 2000 območjih Javorniki -Snežnik, Notranjski trikotnik, Gorski Kotar in Severna Lika, ki tvorijo edinstveno sklenjeno čezmejno gozdno območje v Srednji Evropi.
- Nature&Wildlife projekt na čezmejnem območju Dinarskega krasa razvija turistični produkt doživetja narave in divjih živali, ki bo v največji meri sledil smernicam odgovornega ravnanja z naravo, še posebej rabe rjavega medveda v turizmu.

V okviru programa Interreg ITA-SLO je sodelovalo 6 institucij iz Primorsko-notranjske regije v kar 11 projektih. Skupaj je regija prejela 1.470.289,33 EUR ESRR sredstev.

Tabela 7: Projekti programa Interreg ITA-SLO

IME PROGRAMA	AKRONIM	NAZIV ORGANIZACIJE	PRORAČUN PROJEKTNEGA PARTNERJA	ESRR PRISPEVEK
ITA- SLO	INTEGRA	Bolnišnica Postojna	94.620,00	80.427,00
ITA- SLO	CROSSMOBY	Občina Ilirska Bistrica	200.000,00	170.000,00
ITA- SLO	SECAP	Občina Pivka	258.824,00	220.000,40
ITA- SLO	MERLIN CV	Občina Pivka	232.075,00	197.263,75
ITA- SLO	GREVISLIM	Občina Postojna	117.648,00	100.000,80
ITA- SLO	VISFRIM	Občina Postojna	118.000,00	100.300,00
ITA- SLO	CROSSIT SAFER	Občina Postojna	197.712,66	168.055,76

ITA- SLO	NANO-REGION	RRA Zeleni kras	155.000,00	131.750,00
ITA- SLO	DIVA	RRA Zeleni kras	117.883,50	100.200,97
ITA- SLO	PRIMIS	RRA Zeleni kras	119.989,00	101.990,65
ITA- SLO	WALKofPEACE	Zavod za turizem Pivka	118.000,00	100.300,00
Skupaj			1.729.752,16	1.470.289,33

Cilj projekta INTEGRA je povečati znanje in čezmejno sodelovanje zdravstvenih delavcev na temo spolnega in reproduktivnega zdravja žensk migrantk (zlasti do tistih, za katere obstaja nevarnost pohabljanja ženskih spolnih organov in MF), z razvojem indeksa spolnega in reproduktivnega zdravja ter razvoja skupnih smernic.

Skupni cilj projekta CROSSMOBY je bolj trajnostna mobilnost na čezmejnem območju s pomočjo investicij v storitve ter načine transporta, ki so okolju prijaznejši, in preko novih pristopov načrtovanja mobilnosti.

Cilj SECAP projekta je spodbujati trajnostno rast čezmejnega območja s promocijo strategij za zmanjšanje emisij ogljika za vse vrste območij, zlasti mestnih, in z izdelavo ustreznih ukrepov prilagajanja in blažitve. Projekt bo sicer prispeval k skupni čezmejni rabi orodij, metodologij in podatkovnih baz in bo imel pozitivne vplive na lokalno načrtovanje celotnega programskega območja.

Projekt MerlinCV povečuje turistične atraktivnosti in prepoznavnosti čezmejne regije prek integriranih trajnostnih modelov, ki spodbujajo kreacijo inovativnih turističnih produktov, ki trajnostno in z uporabo zelenih tehnologij revalorizirajo in na nove ter inovativne načine izkoriščajo kulturno dediščino (gradove, dvorce, vile) in izjemne ekotipe načrtno urejene krajine (vinogradi, vrtni in parkovni sistemi) in njihovega marketinga.

V okviru projekta GREVISLIM se projektni partnerji z obeh strani meje posvečajo okolju oziroma t. i. zeleni infrastrukturi ter izboljšanju povodij. Občina Postojna je v sklopu projekta uredila pešpot ob reki Pivki. Vzpostavili bodo boljše pogoje za metulja strašničinega mravljiščarja, ki je v Sloveniji zavarovan in kot ranljiva vrsta uvrščen na Rdeči seznam.

Predmet projekta VISFROM je ureditev regulacije dela vodotoka Belščica v naselju Belsko, ki ob ekstremnih padavinah poplavlja poleg ležeča zemljišča in dostopno cesto do stanovanjskih objektov. Z ustreznim profiliranjem vodotoka in ureditvijo propustov pod dvema občinskima javnima cestama bo zagotovljena poplavna varnost na območju urejanja.

Glavni cilj projekta CROSSIT SAFER je okrepiti zmogljivosti institucionalnega sodelovanja s spodbujanjem javnih organov in ključnih akterjev civilne zaščite k načrtovanju skupnih rešitev v primeru nesreč z usklajenimi preventivnimi ukrepi, ukrepi pripravljenosti in ukrepi za odziv na nesreče.

NANO-REGION: glavni rezultat projekta je učinkovit prenos tehnologij iz raziskovalnih centrov, ki delujejo v Interreg makro-regiji, na podjetja, ki delujejo na istem območju. Tak cilj bi na srednji in dolgi rok omogočil izboljšanje konkurenčnosti, zaposlovanja in ekonomskega učinka na lokalni proizvodni sistem.

Namen mednarodnega projekta DIVA je vzpostavitev inovacijskega okolja s povezavo kreativnega sektorja in gospodarstva, ki bo na področju digitalne transformacije ustvarjal pametne tehnologije za skupnosti, ki bodo uspešno nastopale na globalnem trgu. Namen projekta je vzpostaviti čezmejne ekosistemske povezave med obstoječimi in novimi transdisciplinarnimi inovacijskimi platformam, znotraj njih bo potekalo soustvarjanje gospodarstva, umetnosti (art thinking), oblikovanja (design thinking) in različnih družbenih iniciativ (participatory design).

Skupni izziv območja programa, na katerega bo projekt PRIMIS odgovarjal s svojim prispevkom, je "Ohranjanje, varstvo in obnova kulturne in naravne dediščine". Splošni cilj projekta je krepitev vrednosti jezikovne, kulturne in naravne dediščine jezikovnih skupnosti na območju programa, z namenom, da bi okrepili povpraševanje po trajnostnem turizmu.

Namen projekta WALKofPEACE je ohraniti, raziskati in promovirati snovno in nesnovno dediščino prve svetovne vojne izjemnega zgodovinskega pomena kot skupno dediščino programskega območja v okviru krovne destinacijske znamke in posebne destinacije Poti miru med Alpami in Jadranom.

2.3.3 Drugi programi

Tu je treba vključiti podatke o sodelovanju organizacij iz regije v centraliziranih programih kot so HORIZON 2020, Erasmus+ in ostali centralizirani programi.

Program Horizon 2020 je okvirni program Evropske unije za raziskave in inovacije, ki bo aktiven v obdobju 2014-2020. Je najpomembnejši finančni instrument izvajanja strategije Unije inovacij, ter Strategije Evropa 2020, s ciljem dvigniti konkurenčnost Evropske unije v obdobju do leta 2020. V Primorsko-notranjski regiji so institucije v okviru programa oddale 44 popolnih vlog, njihova uspešnost je bila 15,91%, dodeljenih je bilo 7 subvencij v skupnem znesku nekaj manj kot 1,6 mio EUR.

Tabela 8: Projekti programa Horizon 2020.

NAZIV PROGRAMA	ŠT. DODELJENIH SUBVENCIJ	NAZIV NAJUSPEŠNEJŠIH PODJETIJ IZ PNR	ZNESEK DODELJENIH SUBVENCIJ
Horizon 2020	2	EFOS informacijski sistemi d.o.o.	1.230.000
Horizon 2020	2	Elgoline d.o.o.	238.470
Horizon 2020	1	PGD Postojna	76.060
Horizon 2020	2	RRA Zeleni kras d.o.o.	50.000
Skupaj			1.594.530

2.4 Razvojni položaj regije v slovenskem in mednarodnem prostoru

Primorsko-notranjska regija s svojimi 1.456 km² predstavlja eno manjših regij v Sloveniji, ki je obenem tudi najredkeje poseljena. Za regijo je značilna razpršena poseljenost, z le enim središčem nacionalnega pomena (regionalno območje) v Postojni ter z enim središčem regionalnega pomena v Ilirski Bistrici.

Regija se ponaša z geografsko ugodno lego, ki predstavlja enega izmed ključnih strateških elementov za razvoj regije. Njena pozicija predstavlja izjemno priložnost za razvoj medregionalnega in mednarodnega sodelovanja regije na vseh področjih, posledično pa tudi za večjo vpetost v širši (evropski) prostor. Med najbolj pomembnimi priložnostmi Primorsko-notranjske regije za razvoj je zato pomembno mednarodno sodelovanje v smislu internacionalizacije regijskega gospodarstva, pa tudi v smislu povezovanja s širšim evropskim prostorom, z namenom oblikovanja partnerstev in sodelovanja na različnih razvojnih področjih. Slednje je sicer tudi v pretekli finančni perspektivi bilo izpostavljeno kot pomemben element krepitve gospodarskega in družbenega razvoja, tudi s pomočjo različnih finančnih virov, ki jih spodbuja Evropska unija in, ki so usmerjenih v medregionalno, mednarodno in transnacionalno sodelovanje. Gre za programe teritorialnega (Mediterran, Jadransko-ionski prostor, Podonavje in Srednja Evropa) in čezmejnega sodelovanja (program sodelovanja med Italijo in Slovenijo ter med Hrvaško in Slovenijo), pa tudi ostale, bolj centralizirane programe kot so Erasmus+, Horizon 2020, COSME itd. Ocenjujemo, da se je v tem prostoru Primorsko-notranjska regija že v pretekli finančni perspektivi dobro pozicionirala, tako v regiji kot izven nje, krepitev podobe regije pa se še naprej nadaljuje s širjenjem že dobro prepoznavne znamke Zeleni kras, primarno na področju turizma, dolgoročno pa tudi na ostala področja delovanja. Krepitev mednarodnega sodelovanja še naprej ostaja pomemben izziv za Primorsko-notranjsko regijo, pri čemer je izpostavljena predvsem potreba po krepitvi institucionalnih zmogljivosti regijskih organizacij, dodaten izziv pa bo v prihajajočem programskem obdobju predstavljala tudi problematika zagotavljanja lastnega sofinanciranja in predfinanciranja izvajanja mednarodnih projektov.

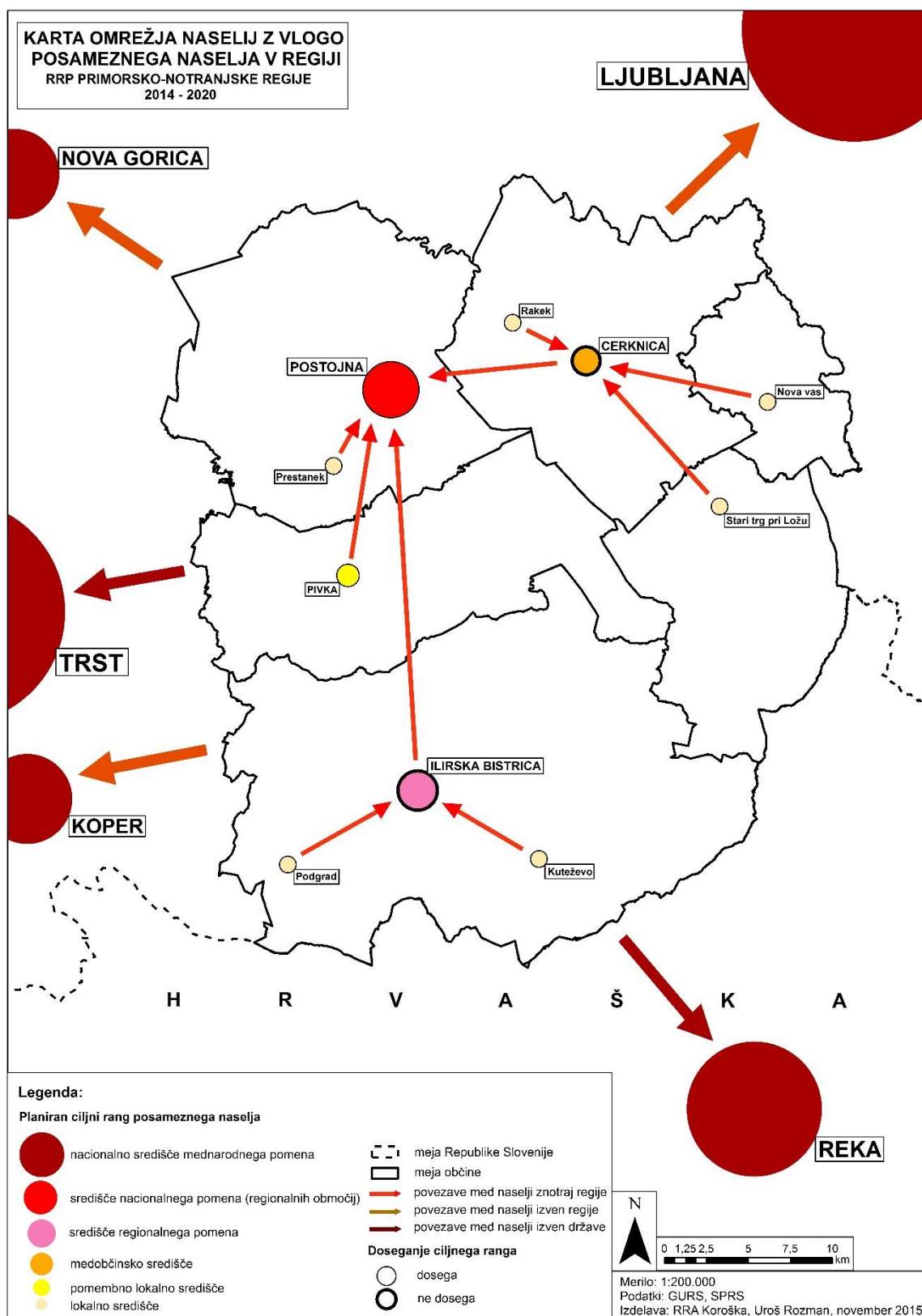
Primorsko-notranjska regija je obmejna regija, na meji s Hrvaško sta pozicionirani dve od šestih občin (Ilirska Bistrica, Loška dolina), ki skladno z državnimi usmeritvami sodelujeta s sosednjimi regijami in državami tudi pri urejanju problematik skupnega pomena, še zlasti pri infrastrukturi, varstvu okolja, skupnem urejanju in izkoriščanju voda, urejanju območij varstva narave in skupnih turističnih regij, gospodarskem in maloobmejnem sodelovanju.

2.5 Prostorski razvoj Primorsko-notranjske regije

Prostorski razvoj v Sloveniji trenutno poteka na dveh nivojih odločanja - občinski nivo, ki pripravlja in sprejema Občinske prostorske načrte (v nadaljevanju: OPN), in državni nivo, ki pripravlja in sprejema Državne prostorske načrte (v nadaljevanju: DPN). V preteklem obdobju je potekala razprava o pripravi regijskih prostorskih načrtov, v prihodnosti je predvidena njegova izdelava. Velja, da bi bil v prihodnje to zavezujoč dokument, ki bi povezal načrtovanje občinske ravni in bil sogovornik državni. V nadaljevanju bomo predstavili zgolj strateške vsebine tistih OPN-jev, ki so v času priprave dokumenta tudi dejansko dostopni.

Primorsko-notranjska regija meri po površini 1.456 km², kar jo uvršča med eno manjših regij v Sloveniji, po gostoti prebivalstva pa je najredkeje naseljena regija v državi. V regiji imamo tri večja središča, Postojno, Cerknico in Ilirsko Bistrico, ter precej manjših krajev, ki delujejo kot manjša središča.

Slika 5: Karta omrežja naselij z vlogo posameznih naselij v Primorsko-notranjski regiji

3 Vizija Primorsko-notranjske regije

Vizija Primorsko-notranjske regije sledi že v prejšnjih programskih obdobjih izbranimi vrednotam, ki so povezane s trajnostno rabo virov in so v veliki meri skladne s cilji politik EU:

- odgovorna in trajnostna raba virov, zelene naložbe in čista energija,
- ohranjena narava, zelena in nizkoogljična regija,
- gospodarska preobrazba in konkurenčno gospodarstvo
- visoka kakovost življenja v regiji,
- vključujoča družba.

Z izpostavljanjem pomena gospodarske preobrazbe v bolj napredno gospodarstvo in delovanja v skladu z načeli trajnostnega razvoja se tako vizija Primorsko-notranjske regije glasi:

*S sodobnim gospodarstvom in zeleno modrimi naložbami
do boljše kakovosti življenja na Zelenem krasu.*

4 Razvojna specializacija Primorsko-notranjske regije

Regija je že v preteklem obdobju izkazovala razvojno usmerjenost na osnovi načel trajnostnega razvoja, ki jih je aplicirala na vsa interesna področja in, ki predpostavljajo na eni strani razvoj t. i. zelenega gospodarstva, z nizkim ali ničnim škodljivim vplivom na okolje, za katerega želimo, da ostane ohranjeno ter hkrati s tem spodbujanje razvoja trajnostno naravnane, socialno vključujoče družbe z visokim življenjskim standardom.

Skladno s cilji trajnostnega razvoja (OZN), ki v ospredje prav tako postavlja uravnotežen gospodarski, družbeni in okoljski razvoj, tudi Primorsko-notranjska regija izpostavlja sledeče smernice razvoja:

- prestrukturiranje gospodarstva v smeri digitalizacije, naprednih tehnologij, načel krožnega gospodarstva, zmanjšanja okoljskega odtisa ter ustvarjanja novih, zelenih delovnih mest;
- razvoj odgovornega in trajnostnega turizma, tudi v zavarovanih in območjih Natura 2000 ter na podeželju, vlaganje v zeleno infrastrukturo in ukrepe za varstvo narave (spodbujanje oblikovanja lokalnih verig dobaviteljev za potrebe turizma);
- spodbujanje ukrepov za trajnostno gospodarjenje in upravljanje z naravnimi viri, predvsem s strateškimi viri Slovenije (voda in les - dvig dodane vrednosti v verigi gozd-les, industrijska simbioza, zapiranje snovnih zank);
- učinkovit prostorski razvoj, ki bo ustvaril pogoje za izboljšanje konkurenčnosti podjetij in višjo kakovost bivanja ter povečal gostoto gradnje v urbanih okoljih (sistem e-prostor, celovit razvoj urbanih območij, vključno z urbano prenovo, stanovanjska politika, izboljšanje kakovosti bivanja na okoljsko degradiranih območjih);
- dograditev manjkajoče okoljske infrastrukture (oskrba s pitno vodo, rezervni vodni viri, infrastruktura za odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda, poplavna varnost,

prilagajanje na ekstremne vremenske dogodke, infrastruktura za ravnanje z odpadki, sanacija degradiranih območij);

- povečanje energijske učinkovitosti in doseganje najvišjega deleža uporabe OVE v EU, delujoč sistem razvoja, financiranja in investicij v energijsko učinkovitost (energetska sanacija stavb v javnem in zasebnem sektorju in prenova sistemov javne razsvetljave, senzorika, tehnološka prenova za dvig energijske učinkovitosti podjetij, infrastruktura za distribucijo energije);
- povečanje deleža gozdov, v katerih se izvajajo gozdnogospodarska dela, dvig konkurenčnosti lesno predelovalne industrije (izvajanje gospodarjenja z gozdovi v zasebni lasti, dvig dodane vrednosti v lesno predelovalni industriji, ohranjanje ponora CO₂);
- povečanje povezljivosti in dostopnosti vseh območij regije; uvajanje trajnostne mobilnosti z intermodalnimi vozlišči za povezave različnih vrst prevozov, zmanjšanje odvisnosti od osebnih avtomobilov z uvajanjem novih oblik mobilnosti, prilagojenih (starostni) strukturi prebivalstva in načinu poseljenosti;
- zagotoviti in ohraniti dostop do zelo zmogljive (širokopasovne) povezljivosti za podporo širšem družbeno-ekonomskem razvoju in spremembam delovanja po epidemiji Covid-19 ter dvig IKT kompetenc na področju digitalizacije tako v gospodarstvu kot v splošni javnosti;
- spodbujanje ukrepov za socialno kohezivnost prebivalstva, izboljšanje učinkovitosti trga dela, vključno z ukrepi vključevanja ranljivih skupin pri delu in življenju, z upoštevanjem principov medgeneracijskega sodelovanja ter ukrepi izboljšanja dostopa do zdravstvenega varstva;
- povečanje deleža lokalne samooskrbe, dvig povpraševanja po lokalnih izdelkih in zavedanja o pomembnosti uživanja kvalitetne hrane;
- razvoj in prilagajanje kmetijske dejavnosti v luči prilagajanja okoljskim standardom in podnebnim spremembam ter dviga konkurenčnosti (ohranjanje kvalitete in rodnosti tal ter proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč, izkoristiti potencial malih kmetij, spodbujanje in promocija lokalne proizvodnje);
- spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na podeželju, ki temelji na izrabi endogenih virov lokalnega okolja (les, naravna in kulturna dediščina).

5 Strateški razvojni cilji Primorsko-notranjske regije

Na osnovi ocene razvoja, ki ga beležimo v regiji ter z upoštevanjem izpostavljene razvojne specializacije v novem RRP izpostavljamo tri strateške razvojne cilje Primorsko-notranjske regije v obdobju 2021 – 2027, s katerimi želimo zmanjšati razkorak v stopnji razvoja Primorsko-notranjske regije v primerjavi z ostalimi slovenskimi razvojnimi regijami:

- **Spodbujati trajnostno preobrazbo gospodarstva s pametnimi naložbami, dvigom dodane vrednosti in nižanjem okoljskega odtisa ter s tem ohranjati, razvijati in ustvarjati nova delovna mesta:** Usmerjeni bomo v iskanje priložnosti, ki prispevajo k spodbujanju razvoja sodobnega gospodarstva, tako na sektorski kot tudi organizacijski ravni, s ciljem dviga dodane vrednosti regijskega gospodarstva in posledično konkurenčnosti v nacionalnem in mednarodnem prostoru. Pri tem bo posebna pozornost namenjena ohranjanju, razvoju in ustvarjanju novih (zelenih) delovnih mest, v okviru že obstoječih podjetij, pa tudi v na novo nastajajočih perspektivnih panogah. Zasledovali bomo izboljšanje raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti, uvajanje naprednih tehnologij v podjetjih, digitalizacijo procesov ter razvoj znanj in spretnosti za pametno gospodarsko tranzicijo. Spodbujali bomo iniciative, ki zagotavljajo povezovanje med gospodarstvom in institucijami znanja ter krepitev inovacijske sposobnosti gospodarstva. Spodbujali bomo delovanje podjetij po principih krožnega gospodarstva ter dvig ravni digitalizacije na ravni sistemov in procesov, kot tudi na ravni produktov in storitev. V okviru te prioritete bomo napore vlagali tudi v ustvarjanje učinkovitega podpornega okolja za razvoj, ki predpostavlja sodelovanje med ključnimi razvojnimi partnerji v regiji.
- **Spodbujati trajnostni okoljski in infrastrukturni razvoj regije:** Ker velika večina Primorsko-notranjske regije leži na ranljivih kraških tleh, hkrati je to najredkeje poseljena regija v Sloveniji z izrazito razpršeno poselitvijo, izpostavljamo skrb za ohranjanje okolja in narave kot enega temeljnih dejavnikov razvoja. Spodbujali bomo nadaljnja vlaganja v okoljsko infrastrukturo, ki bo prilagojena regijski geografski in naselitveni strukturi ter bo ohranjala ali izboljšala stanje naravnega okolja. Na drugi strani želimo naravne danosti bolj približati domačinom in obiskovalcem, tudi preko obnove ali postavitve turistične in ostale potrebne infrastrukture na točkah, kjer je le-ta pomanjkljiva oz. odsotna in pripravo načrtov upravljanja v zavarovanih območjih, ki zajemajo informacije za usmerjanje obiskovalcev. Pri načrtovanju javnih in zasebnih posegov v okolje in prostor je pomembno zasledovati princip usklajenosti in upoštevanja načel trajnostnega razvoja. Ohranjena narava in okolje sta namreč ena izmed pogojev za gospodarski razvoj, širitev ponudbe in ustvarjanje novih delovnih mest v turizmu in z njim povezanimi panogami, ki nudijo v našem prostoru mnogo razvojnih priložnosti. Ohranjeno okolje pa tudi znatno prispeva h kakovosti življenja prebivalcev Primorsko-notranjske regije. Preprečevanje potencialnih virov onesnaževanja je povezano predvsem z negativnim vplivom na kakovost pitne vode na občutljivem kraškem terenu. Na območju regije se nahaja tudi vojaško vadbišče Poček, ki s svojimi negativnimi vplivi ne sodi na občutljiv kraški teren, zato bo regija vlagala nadaljnje napore za njegovo ukinitvev oziroma maksimalno zmanjšanje negativnih vplivov vadbišča na okolje. V teku je umeščanje avtocestne povezave Postojna-Jelšane v prostor, ki bo ravno tako pomenila določeno obremenitev za okolje, po drugi strani pa regijo dodatno logistično odprla navzven. Čedalje bolj na nas vplivajo tudi podnebne spremembe (predvsem v obliki poplav), pri čemer je pomembno, da se tem spremembam pravočasno prilagajamo, da zmanjšamo tveganja in negativne vplive teh

sprememb na ta prostor in njegove prebivalce. Veliko neizkoriščenih priložnosti ima regija tudi na področju obnovljivih virov energije.

- **Spodbujati razvojni potencial človeških virov in izboljšati življenjske pogoje za prebivalstvo:** Ljudje so nosilni dejavnik razvoja. Primorsko-notranjska regija prepozna njihov potencial v relaciji do spodbujanja gospodarske preobrazbe in dviga njegove konkurenčnosti ter ga razume kot enega najpomembnejših elementov, ki bodo sooblikovali sodobno in trajnostno regijo in zagotovili visoko kakovost življenja v njej. Zato bomo spodbujali intenzivna vlaganja v človeške vire, ki bodo usmerjena tako v spodbudo človeškim virom na trgu dela, tekom njihove delovne aktivnosti kot tudi v sferah izven te (npr. preko vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja itd.). Investicije znotraj te prioritete bodo prispevale tudi k reševanju širših družbenih problemov, ki imajo neposreden vpliv na blaginjo in kakovost življenja v regiji. Gre za področja mobilnosti prebivalstva, dostopa do zdravstvenega varstva, kakovostnega staranja, socialnega varstva prebivalstva, življenjskega standarda, nastanitvenih kapacitet (tudi za starostnike) ter ostalih družbenih izzivov. Spodbujali bomo tudi iniciative, ki zagotavljajo visoko stopnjo blaginje v regiji, osebni in profesionalni razvoj človeških virov ter zdravo in aktivno prebivalstvo Primorsko-notranjske regije. Kot pretežno ruralna regija, vendar v bližini večjih središč, si želimo uravnoteženega razvoja podeželja, z ohranjanjem identitete in povezovanjem naravne in kulturne dediščine v trajnostno zastavljeni način življenja in razvoja gospodarstva na podeželju.

STATEŠKI RAZVOJNI CILJ PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE			
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027	
Indeks razvojne ogroženosti (IRO) (Vir: UMAR)	138,3	128	

6 Razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije

Skladno s predstavljeno analizo stanja, na osnovi opravljene t. i. SWOT analize ter skladno s stališči deležnikov iz Primorsko-notranjske regije v nadaljevanju predstavljamo strateške razvojne prioritete, ki predstavljajo ključni element za spodbujanje skladnega regionalnega razvoja na ravni Primorsko-notranjske regije.

Navedene prioritete obravnavamo kot strateško izhodišče za nadaljnjo razpravo o skupnih interesih na ravni Republike Slovenije, Kohezijske regije Vzhodna Slovenija in na ravni Primorsko-notranjske regije.

6.1 Gospodarski razvoj Primorsko-notranjske regije

Za gospodarstvo v Primorsko-notranjski regiji je značilna sicer tradicionalno usmerjena, a močna industrija, še posebej na področju kovinarstva in orodjarstva. Skladno z navedenim se regija še vedno sooča s skromno razvojno-raziskovalno dejavnostjo, vendar je hkrati zaznati tudi prebujajočo se podjetniško aktivnost, ki je delno povezana tudi z okrepljeno strukturo za podporo podjetništvu. Med glavnimi regijskimi prioritetami Primorsko-notranjske regije je zato tudi razvoj gospodarstva, ključni cilji te prioritete pa so:

- izboljšati konkurenčnost regijskega gospodarstva, še posebej s krepitvijo novih, perspektivnih panog,
- nadalje spodbuditi razvoj podjetništva, tako z dvigom inovativnosti podjetnikov kot s krepitvijo podpornega okolja za podjetništvo,
- spodbuditi razvojno-raziskovalne aktivnosti v regijskih podjetjih, preko spodbud podjetjem samim in preko krepitve povezovanja med podjetji in institucijami znanja,
- podpreti razvoj regijskega gospodarstva, ki naj sledi sodobnim trendom (digitalizacija, krožno gospodarstvo, kreativne industrije itd.),
- okrepiti podporo gospodarstvu na področju internacionalizacije podjetij in privabljanja tujih investicij,
- ohraniti in razviti kakovostno delovno silo, prilagojeno potrebam gospodarstva,
- spodbuditi razvoj in izkoristiti potencial lesno-predelovalne panoge,
- zagotavljati trajnostni razvoj destinacije, okrepiti promocijo in razvoj turistične ponudbe.

Predlagani ukrepi:

6.1.1 Konkurenčno gospodarstvo

Cilji ukrepa:

- spodbujati tehnološki razvoj gospodarstva ter razvoj novih, inovativnih storitev in procesov,
- spodbuditi nastanek novih in razvoj obstoječih podjetij,
- spodbuditi nastanek novih delovnih mest v perspektivnih panogah,
- spodbujati podjetništvo, ki ustvarja nova delovna mesta in višjo dodano vrednost,
- dvigniti raven sodelovanja med podjetji in izobraževalno sfero.

Aktivnosti:

- spodbujanje vlaganj v tehnološki razvoj in inovacije,
- spodbujanje in promocija podjetništva in perspektivnih panog,
- aktivnosti za spodbujanje samozaposlovanja in samooskrbe (promocija podjetništva in dobrih praks v podjetništvu, podpora pri mreženju itd.).
- spodbujanje in promocija sodelovanja med podjetji ter raziskovalno in izobraževalno sfero,
- spodbujanje izobraževalnih ustanov na vseh stopnjah v regiji za izvajanje izobraževalnih programov s področja tehnologij, pomembnih za gospodarski razvoj regije,
- vzpostavitev sodelovalnega modela med srednješolskimi programi in gospodarstvom v regiji (npr. v okviru ICST).

Ukrep 6.1.1. Konkurenčno gospodarstvo		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Regijski BDP (vir: SURS, 2019)	15.450 EUR/prebivalca	19.776 EUR/prebivalca
Investicije v osnovna sredstva v regiji (Vir: SURS, 2018)	120 mio EUR	150 mio EUR
Delež regijskega BDP v nacionalnem BDP (vir: SURS, 2019)	1,8%	2,00%
EBITDA marža (vir: AJ PES, 2019)	10,2%	13,66%
Donosnost kapitala (ROE) (vir: SKEP GZS, 2019)	10,98%	16,47%
Število registriranih gospodarskih družb (vir: AJ PES, 2019)	1.116	1.200
Število registriranih samostojnih podjetnikov (vir: AJ PES, 2019)	1.489	1.550
Število zaposlenih v gospodarskih družbah in pri samostojnih podjetnikih skupaj (vir: SURS, 2019)	9.954	10.950
Neto dodana vrednost na zaposlenega v regiji za gospodarske družbe in podjetnike (vir: AJ PES)	37.161 EUR/ zaposlenega (2019)	41.991 EUR/zaposlenega
Število iniciativ / partnerstev podjetij in izobraževalnimi institucijami (vir: ŠC Postojna, SGLŠ, 2020)	1	5

6.1.2 Raziskave, razvoj in inovativna dejavnost regije

Cilji ukrepa:

- spodbuditi raziskovalno-razvojne aktivnosti, inovacijsko kulturo in inovacijsko sposobnost gospodarstva,
- spodbuditi investicije v razvojno-raziskovalno infrastrukturo regijskih podjetij.

Aktivnosti ukrepa:

- spodbujanje vlaganj v aktivnosti in investicije na področju raziskovanja, razvoja in inovativnosti,
- izvajanje in promocija podpornih storitev, usmerjenih v spodbujanje inovacijske kulture v gospodarstvu,
- izvajanje in promocija podpornih storitev, usmerjenih v spodbujanje komercializacije invencij in inovacij,
- spodbujanje aplikativnih raziskovalnih in razvojnih projektov,
- spodbujanje zaposlovanja raziskovalcev v podjetjih,
- spodbujanje razvoja in komercializacije novih izdelkov, storitev in procesov,
- povezovanje gospodarstva z institucijami znanja in raziskovalnimi institucijami ter zagotavljanje prenosa znanja iz teh institucij v gospodarstvo,
- oblikovati spodbude za povečevanje investicij za povečanje razvojno-raziskovalne aktivnosti v gospodarstvu.

Ukrep 6.1.2. Raziskave, razvoj in inovativna dejavnost v regiji		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Bruto domači izdatki za RRD, % glede na Slovenijo (Vir: SURS, 2018)	0,97%	2,00%
Delež virov gospodarskih družb v BIRR (Vir: SURS, 2018)	81,9	85%
Delež virov iz tujine v BIRR (Vir: SURS, 2018)	Z*	2%
Delež državnih virov v BIRR (Vir: SURS, 2018)	Z*	2%
Raziskovalci (v EPDČ) po regijah (% glede na Slovenijo) (Vir: SURS, 2018)	1,2%	2%

*Zanemarljiva vrednost

6.1.3 Pametno gospodarstvo

Cilji ukrepa:

- spodbujati k digitalni transformaciji in digitalizaciji regijskih podjetij,
- spodbujati trajnostni pristop gospodarstva, krožno in nizko-ogljeno gospodarstvo,
- krepiti kreativne industrije.

Aktivnosti:

- spodbujanje investicij podjetij v digitalizacijo,
- spodbujanje informatizacije in e-poslovanja gospodarstva,
- podpora uvajanju robotizacije in digitalizacije v industrijo s hkratnim povečevanjem znanja in kompetenc zaposlenih na področju digitalnih tehnologij,
- digitalizacija in digitalna transformacija podjetniškega, inovacijskega, finančnega in raziskovalnega okolja, vključno s podpornim okoljem,
- financiranje infrastrukture v regiji, potrebne za razvoj in uvedbo novih digitalnih storitev,
- spodbujanje projektov in investicij v podjetjih, ki temeljijo na načelih krožnega gospodarstva,

- spodbujanje razvoja kreativne industrije v regiji, spodbujanje mreženja in partnerstev med podjetji s kreativnimi industrijami.

Ukrep 6.1.3. Pametno gospodarstvo		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Število podjetij, ki ime registrirano dejavnost J61 in J62 - IKT (Vir: AJ PES, GZS, 2019)	32	45
Št. izvedenih projektov krožnega gospodarstva ali industrijske simbioze v regiji (Vir: SPIRIT, 2020)	2	6
Število partnerstev na področju kreativnih industrij (Vir: RRA, 2020)	0	8

6.1.4 Odgovorno gospodarstvo

Cilj:

- spodbujati razvoj družbeno odgovornih praks v gospodarstvu,
- spodbujati nastanek in razvoj socialnih podjetij.

Aktivnosti:

- spodbujanje uveljavljanja uveljavljenih sistemov družbene odgovornosti v regijska podjetja (npr. smernice ISO 26000, certifikat Družini prijazno podjetje, Družbeno odgovorno podjetje itd.)
- spodbujanje družbeno odgovornih praks v gospodarstvu ter socialnega podjetništva preko razvoja podpornih storitev in različnih oblik pomoči (subvencije za socialne podjetnike, promocija itd.),
- spodbujanje novih oblik socialnega podjetništva (zdravstvene in socialnovarstvene storitve, storitve za otroke in mladino, storitve za invalide, storitve dolgotrajne oskrbe ...),

Ukrep 6.1.4. Odgovorno gospodarstvo		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Št. podjetij v regiji z enim ali več uveljavljenim sistemom družbene odgovornosti (Vir: evidence RRA, 2020)	3	10
Število registriranih socialnih podjetij (Vir: MJU, OPSI, 2020)	1	3
Število registriranih invalidskih podjetij (Vir: MJU, OPSI, 2020)	4	10

6.1.5 Podpora za rast gospodarstva

Cilji:

- ustvarjati infrastrukturne pogoje za razvoj gospodarstva ,

- zagotavljati učinkovito upravljanje podjetniških kapacitet (poslovne cone, inkubatorji ...),
- zagotoviti učinkovito podporo gospodarstvu pri dostopu do finančnih in drugih virov,
- razvijati in nadgrajevati finančne instrumente in druge oblike podpore gospodarstvu.
- krepiti partnerstva med podpornimi organizacijami in zasebnim sektorjem, predvsem MSP,

Aktivnosti:

- urejanje in upravljanje ekonomsko-poslovnih con ter površin za inkubacijo podjetij,
- vzpostavitev različnih poslovnih in razvojno-raziskovalnih mrež, medpodjetniških centrov, centrov odličnosti ipd.,
- krepitev delovanja in povezovanja subjektov inovacijskega podjetniškega okolja (podjetniški inkubatorji, pisarne za prenos znanja, investicijski skladi, razvojne agencije, karierni centri, projektne pisarne itd.) ter nadgradnja njihovih storitev,
- izvajanje obstoječih in razvoj novih (uporabniku prilagojenih) podpornih storitev za gospodarstvo,
- oblikovanje in izvajanje finančnih mehanizmov (štipendijska shema, garancijska shema, subvencija obrestne mere, regijski sklad za start-up podjetja ipd),
- razvoj specializiranih podpornih storitev za podjetništvo na področjih kot so npr. turizem, kultura, kreativne industrije, nizkoogljično krožno gospodarstvo, srebrna ekonomija idr.,
- promocija podjetnosti in podjetništva med vsemi ciljnim skupinami, vključno s spodbujanjem podjetnosti tudi med mladimi (kot npr. različne oblike mentorstva, "job shadowing", sodelovanje z medpodjetniškimi centri itd.),

Ukrep 6.1.5. Podpora za rast gospodarstva		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Površina urejenih ekonomsko-poslovnih con v regiji (Vir: RRA)	198,74 ha	205 ha
Število novonastalih podjetij na 10.000 prebivalcev (Vir: SURS)	71,49	80
Delež (%) novonastalih podjetij, preživelih v 5 letih (Vir: SURS)	49,58	54,24
Vzpostavitev regionalnega mrežnega inkubatorja (Vir: RRA)	0	1
Površina urejenih prostorov za inkubiranje podjetij (Vir: PIP, 2020)	746 m ²	2.656 m ²

6.1.6 Razvoj kadrov, prilagojenim potrebam gospodarstva

Cilji:

- zagotoviti sistemsko generiranje kompetentnega kadra preko navezav med izobraževalno sfero in podjetji,
- spodbuditi generiranje tehničnih profilov ter razvoj kompetenc tehničnega kadra,

- spodbuditi nastanek novih delovnih mest in prilagodljivost obstoječih delovnih mest sodobnim potrebam (podaljševanje delovne dobe, spremenjena intenziteta dela itd.), s poudarkom na specifičnih ciljnih skupinah,
- spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami,
- spodbuditi zaposlovanje raziskovalnih in razvojnih kadrov in povečati sodelovanje regijskih podjetij z RR organizacijami znotraj in izven regije.

Aktivnosti:

- vzpostavitev novih programov izobraževanj glede na potrebe gospodarstva,
- finančne spodbude za izobraževanje poklicev za potrebe gospodarstva (npr. regijske štipendijske sheme),
- promocija tehničnih smeri izobraževanj in poklicev ter spodbujanje medpodjetniških izobraževalnih centrov in drugih oblik povezovanja izobraževalne sfere z gospodarstvom,
- spodbujanje in promocija sodobnih načinov dela,
- programi za dvig kompetenc mladih in drugih zaposlenih ter prenos izkušenj,
- izvajanje kompetenčnih centrov za razvoj kadrov (KOC) kot mehanizma za pospešen razvoj kadrov,
- spodbujanje zaposlovanja mladih raziskovalcev, krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih in spodbujanje sodelovanja z RR organizacijami.

Ukrep 6.1.6. Razvoj kadrov, prilagojenih potrebam gospodarstva		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Št. tehničnih kadrov (diplomanti in maturanti, ki so končali tehnične programe, skupaj s PTI) (Vir: ŠC Postojna, SGLŠ, 2020)	216	240

6.1.7 Internacionalizacija regije

Cilji ukrepa:

- spodbujati internacionalizacijo regijskih podjetij,
- spodbujati tuje investicije v regijske projekte,
- dvigniti privlačnost regije za investitorje.

Aktivnosti:

- vzpostavitev systemskega regijskega pristopa k internacionalizaciji (npr. z izdelavo strategije za internacionalizacijo regije),
- izvajanje aktivnosti, usmerjenih v pospeševanje internacionalizacije (podpora podjetjem pri vstopu na tuje trge, podpora pri oblikovanju mednarodnih razvojnih partnerstev, promocija internacionalizacije itd),
- promocija regije in regijskih podjetij z namenom privabljanja investicij v regijo,
- izboljšanje infrastrukture, dostopnosti in privlačnosti regije,
- izboljšanje infrastrukture v ekonomsko-poslovnih conah v regiji in učinkovito upravljanje poslovnih con na ravni regije,

- vzpostavitev platforme za privabljanje investicij v regijo.

Ukrep 6.1.7. Internacionalizacija regije		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Delež prodaje podjetij na tujih trgih (vir: SKEP GZS, 2019)	49,9%	51,89 %
Vrednost tujih investicij v regiji v mio EUR (Vir: RRA, 2020)	0	10
Število tujih investicij (Vir: RRA, 2020)	0	5

6.1.8 Lesarstvo

Cilji ukrepa:

- revitalizirati lesarstvo kot eno vodilnih gospodarskih panog v regiji,
- spodbujati predelavo lesa na višji ravni, tako po količini kot po dodani vrednosti,
- spodbujati usmerjenost v izdelke z visoko dodano vrednostjo,
- vlagati v znanje in razvojne projekte na področju lesarstva,
- povečati trajnostno rabo in izrabo lesa v regiji,
- gospodariti s posekanim lesom in regulirati trg.

Aktivnosti:

- spodbujanje prehoda iz primarne proizvodnje in polizdelkov v končne lesene izdelke z večjo dodano vrednostjo,
- uvedba design managementa v podjetja v panogi,
- sodelovanje podjetij v panogi z različnimi stičnimi panogami ter institucijami znanja in raziskovalnimi institucijami,
- izboljšanje percepcije, da postane les prva izbira kot gradbeni material, material za notranjo opremo in za izdelke v vsakdanjem življenju,
- spodbujanje rabe lesa pri javnih investicijah,
- spodbujanje razvoja večnamenskih funkcij gozda (socialnih, izobraževalnih, varovalnih ...),
- financiranje raziskav novih, inovativnih materialov iz lesa,
- razvoj in uporaba gradbenih materialov na lesni osnovi (masivni in kompoziti),
- spodbujanje okolju prijaznega delovanja lesnopredelovalnih podjetij (vpliv podjetja na okolje, uporaba ekoloških repromaterialov),
- spodbujanje energetske izrabe ostanka pri predelavi,
- promocija lesarstva kot perspektivne panoge,
- vključevanje lastnikov gozdov v gospodarjenje z gozdom,
- krepitev vloge zadrug pri povezovanju lastnikov gozdov s predelavo lesa.

Ukrep 6.1.8. Lesarstvo		
KAZALNIKI	Izhodiščna vrednost 2020	Pričakovana vrednost 2027
Število delujočih d.o.o.-jev s področja predelave lesa (Vir: SKEP GZS, 2019)	55	60
Število delujočih s.p.-jev s področja predelave lesa (Vir: SKEP GZS, 2019)	33	40
Dodana vrednost na zaposlenega (EUR) v panogi lesarstva (s.p. in d.o.o.) (Vir: SKEP GZS, 2019)	72.253,69	75.866,37
Število javnih investicij z uporabo lesa kot gradbenega materiala (uporaba lesenega stavbnega pohištva, ogrevanje na lesno biomaso, lesena fasada, konstrukcija,...) (Vir: RRA, 2020)	0	6
Delež javnih zgradb (ki so v uporabi) v regiji, ki se ogrevajo na lesno biomaso (Vir: RRA, 2020)		

6.1.9 Trajnostno upravljanje turizma destinacije Zeleni kras

Glavni cilj ukrepa na področju turizma v Primorsko-notranjski regiji je v čim večji meri dosegaati razvojni model upravljanega trajnostnega turizma Zelenega krasa. Model upravljanega trajnostnega turizma predvideva sledenju naslednjim specifičnim ciljem:

Cilji ukrepa:

- Povečati dodano vrednost v turizmu
- Povečati sezonalizacijo
- Povečati dekoncentracijo povpraševanja
- Dvigniti kakovost turističnih nastanitev
- Krepiti upravljavsko vlogo destinacijske organizacije
- Inovirati turistično ponudbo

Aktivnosti:

- nadgradnja modela sodelovanja med ključnimi deležniki na ravni destinacije (pretok informacij, sodelovanje, odločanje, načrtovanje) in nenehna kadrovska krepitev DMO,
- nadgradnja rednega sistema usposabljanja človeških virov na destinaciji – capacity building (definiranje potreb, modela izvedbe),
- priprava nove razvojno-trženjske strategije turizma na ravni destinacije (2021-2027), ki naj bo vpeta v načrte občin in turističnega gospodarstva in bo vključevala skupno vizijo za razvoj destinacije na trajnosten način, s pozitivnimi vplivi na naravno in družbeno okolje in za pozitivne učinke na vse ključne skupine deležnikov (prebivalci, podjetja in obiskovalci),
- aktivno izvajanje zelene sheme slovenskega turizma na občinskih in regijski/destinacijski ravni,
- urejanje prometa na območju znamenitosti v skladu z načeli trajnostne mobilnosti in dostopnosti,
- krepitev destinacijske znamke Zeleni kras in re-definiranje arhitekture znamk,
- konstantno in okrepljeno zagotavljanje digitalne podpore destinaciji in turističnemu sektorju,
- izvajanje nadzora in upravljanja s tokovi obiskovalcev,

- inoviranje in implementacija naravne in kulturne dediščine (snovne in nesnovne) v turistične proizvode z vključevanjem kulturnih in kreativnih industrij,
- razvoj trajnostnih in inovativnih produktov na področju turizma (npr. z digitalizacijo, iskanjem novih poslovnih modelov kot odgovor na spremembe zaradi epidemije, nove potovalne navade itd.).

Ukrep 6.1.9. Trajnostno upravljanje turizma Zelenega krasa		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Število zaposlenih na področju upravljanja destinacije Zeleni kras (Vir: RRA Zeleni kras, 2019)	2	6
Povprečna dosežena cena turističnih nastanitev v EUR (Vir: RRA Zeleni kras, spletni rezervacijski sistemi, 2019)	40	56
Povprečna doba bivanja turistov v dnevih (Vir: SURS, 2019)	1,5	2
Število prihodov turistov v 2. in 4. četrtletju (Vir: SURS, 2019)	59.802	100.000
Število turističnih nočitev v 2. in 4. četrtletju (Vir: SURS, 2019)	91.419	200.000
Dodana vrednost na zaposlenega v EUR v panogi gostinstvo in turizem (vir: GZS, 2019)	64.912,70	78.000,00

6.2 Razvoj zelene in nizkoogljične Primorsko-notranjske regije

Prioriteta je usmerjena v zagotavljanje visoke kakovosti bivanja ter ohranjenost naravnih virov ter v spodbudo prehodu na nizkoogljično družbo ob hkratnem prilagajanju na podnebne spremembe. V Primorsko-notranjski regiji je bilo v preteklih letih veliko vlaganj v gospodarsko javno infrastrukturo, predvsem na področju odpadnih voda in boljše oskrbe s pitno vodo. Izzivi za prihodnje obdobje se nanašajo na čiščenje odpadnih voda v aglomeracijah pod 2000 PE, pa tudi pri zmanjševanju izgub na obstoječih vodovodih, ki datirajo v začetek 20. stoletja. Za prehod na nizkoogljično družbo bo treba povečati energetska samooskrbo z energijo iz obnovljivih virov ter povečati delež javnega prevoza za doseganje bolj trajnostne mobilnosti. Predvsem v padavinskem režimu se že kažejo posledice podnebnih sprememb. Povečanje razumevanja teh procesov in preprečevanje tveganj in krepitev odpornosti regije na naravne nesreče je zato ena ključnih usmeritev pri razvoju zelene in nizkoogljične Primorsko-notranjske regije. Z zelenimi infrastrukturami v mestnih naseljih želimo povečati kakovost bivanja občanov in dvigniti zavest o pomembnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Cilji prioritete so:

- zagotoviti visoko kvaliteto površinskih in podzemnih voda,
- povečati rabo obnovljivih virov energije,
- izboljšati naravno okolje v dobrem stanju,
- okrepiti pomen ekonomske in socialne funkcije gozdov,
- zagotoviti ohranjanje naravnih danosti v regiji, povečati delež zelene infrastrukture,
- krepiti zavedanje o podnebnih spremembah in prilagajanja podnebnim spremembam,
- povečati delež krožnega gospodarstva v regiji (glej tudi prioriteto 1),
- povečati delež trajnostne mobilnosti.

Predlagani ukrepi so:

6.2.1 Varovanje naravnih virov

Cilji ukrepa:

- izboljšati oskrbo s pitno vodo,
- izboljšati upravljanje z vodotoki ne glede na lastništvo površin lastnikov,
- urediti kvalitetno čiščenje odpadnih voda,
- zmanjšati količine odpadkov na izvoru,
- zagotoviti rezervne vodne vire za vse prebivalce regije.

Aktivnosti:

- dograjevanje sistema odvajanja in čiščenja odpadnih voda na vseh območjih poselitve v regiji, posebej čiščenja odpadnih voda za manjše aglomeracije,
- izgradnja in obnova rezervnih vodnih virov,
- izvajanje aktivnosti za ozaveščenost gospodinjstev za pravilno ravnanje z odpadki (povečevanje ločenega zbiranja odpadkov in višanje ravni ponovne uporabe) ter zmanjšanje količine odpadkov na izvoru.

Ukrep 6.2.1. Varovanje naravnih virov		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Delež površinskih vodnih teles, ki dosega dobro stanje voda (vir: ARSO, 2019)	Vsa merilna mesta	Vsa merilna mesta
Delež podzemnih vodnih teles, ki dosega dobro stanje voda (vir: ARSO, 2019)	Vsa merilna mesta	Vsa merilna mesta
Voda dobavljena gospodinjstvom iz javnega vodovoda na prebivalca [m ³] (vir: SURS, 2019)	36,5	30
Nastali komunalni odpadki [kg/prebivalca na leto] (vir: SURS, 2019)	484	400
Ločeno zbrani komunalni odpadki [% od vseh nastalih komunalnih odpadkov] (vir: SURS, 2019)	73,4	85
Odloženi komunalni odpadki [kg/prebivalca na leto] (vir: SURS, 2019)	82	20
Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja (% od regionalnega BDP) (vir: SURS, 2019)	0,1	0,5
Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja (% od vseh investicij) (vir: SURS, 2019)	0,6	1

6.2.2 Energetska učinkovitost in spodbujane rabe obnovljivih virov energije

Cilji:

- spodbujati naložbe v večjo energetska učinkovitost,
- povečati rabo energije iz obnovljivih virov preko povečanja energetske učinkovitosti javnih in zasebnih stavb,

- povečati delež proizvodnje energije iz OVE.

Aktivnosti:

- naložbe v povečanje energetske učinkovitosti javnih in zasebnih stavb,
- izgradnja oz. širitev sistemov daljinskega ogrevanja na lesno biomaso v strnjenih naseljih, s priklopom javnih in zasebnih odjemalcev,
- prenove javne razsvetljave z uvedbo pametnih, digitalnih rešitev,
- ozaveščanje o pomenu energetske učinkovitosti v vsakdanjem življenju in
- spodbujanje prehoda na OVE in samooskrba energije iz OVE s postavitvijo sončnih elektrarn na strehe javnih in zasebnih stavb, postavitev manjših vetrnih elektrarn in z večjim izkoristkom geotermalne energije.

Ukrep 6.2.2. Energetska učinkovitost in spodbujanje rabe obnovljivih virov energije		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Vsebnost ogljika v oskrbi z energijo (t/toe) (vir: SURS, 2019, kazalnik za Slovenijo)	2,10	1,6
OVE skupni delež (%) (vir: SURS, 2019, kazalnik za Slovenijo)	21,97	28

6.2.3 Prehod na krožno gospodarstvo

Princip krožnega gospodarstva, zasnove izdelkov, ki bi jim lahko sledili čez celotni življenjski cikel in podaljšali njihovo uporabnost in zagotovili ponovno rabo materialov, je v regiji in širše v Sloveniji na zelo nizki ravni. Smo na začetku ozaveščanja podjetnikov o možnostih in nujnosti, da se celotna ekonomska logika obrne v okoljsko ozaveščene izdelke, ki so namenjeni dolgotrajni uporabi in se lahko po preteku življenjske dobe večina materialov ponovno uporabi.

Zaradi navedenega so cilji ukrepa naslednji:

- povečati znanje in zavedanje o pomembnosti krožnega gospodarstva in industrijske simbioze,
- nuditi mehanizme za podporo prehodu na krožno gospodarstvo,
- ponuditi nove rešitve na področju ravnanja z viri preko povezovanja akterjev na lokalni in regionalni ravni.

Aktivnosti:

- povečati znanje in zavedanje o pomembnosti krožnega gospodarstva in industrijske simbioze,
- nuditi mehanizme za podporo prehodu na krožno gospodarstvo,
- ponuditi nove rešitve na področju ravnanja z viri preko povezovanja akterjev na lokalni in regionalni ravni.

Ukrep 6.2.3. Prehod na krožno gospodarstvo		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Št. izvedenih projektov krožnega gospodarstva ali industrijske simbioze v regiji (Vir: SPIRIT, 2020)	2	6

6.2.4 Prilagajanje podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče

Cilj:

- povečati znanje za razumevanje procesov, ki odražajo podnebne spremembe oziroma so njihova posledica,
- preprečevanje tveganj, ki jih prinašajo podnebne spremembe,
- krepitev odpornosti regije na naravne nesreče.

Aktivnosti:

- urejanje pritokov rek in glavnih tokov z razbremenilniki za ekstremne vremenske pojave,
- pridobivanje informacij o gibanju podzemnih voda na območju regije in vzpostavitev sistema obveščanja v primeru dviga talnih voda,
- izvajanje dejavnosti za povečanje ozaveščenosti prebivalcev regije o podnebnih spremembah in posledicah za regijo.

6.2.5 Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja

Cilji:

- ohraniti in izboljšati stanje v zavarovanih območjih narave na območju regije,
- ohraniti oz. povečati biotsko raznovrstnost na območju regije,
- povečati število primestnih območij, opremljenih z zeleno infrastrukturo.

Aktivnosti:

- izvajanje vsebin, namenjenih zaščiti biotske raznovrstnosti, ohranjanju oz. izboljšanju ugodnega stanja habitatov na območjih NATURA 2000 v skladu z vsebinami v Programu upravljanja Natura 2000 območij (PUN),
- dejavnosti za zmanjševanje oz. preprečevanje širjenja invazivnih tujerodnih vrst,
- dejavnosti ozaveščanja prebivalcev o pomenu ohranjanja narave,
- izvajati projekte upravljanja NATURE 2000,
- izvajati renaturacijo in revitalizacijo vodotokov, travišč, mokrišč in drugih habitatov, kjer je to potrebno,
- vzpostavljati zelene infrastrukture v mestnih naseljih.

Ukrep 6.2.5 Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja

KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Število objektov zelene infrastrukture (Vir: Občine, 2020)	1	4
Število izvedenih projektov v skladu s PUN (Vir: Občine, 2020)	1	2
Število izvedenih renaturacij in revitalizacij vodotokov (Vir: Občine, 2020)	1	1

6.3 Izboljšana mobilnost in povezanost regije

Primorsko-notranjska regija je ena izmed najmanj poseljenih slovenskih regij, za katero je značilna tudi relativno visoka razpršenost naselij, posledično pa otežena dostopnost in zato mestoma tudi šibkejši razvoj območja. Glede na navedeno in skladno z regijsko horizontalno orientacijo v spodbujanje trajnostnega razvoja je zato nujno v regiji **vzpostaviti boljšo povezanost in dostopnost območij**, vendar **ob hkratnem upoštevanju učinkov tovrstnih posegov v okolje**. Zaradi navedenega so ključni cilji prioritete sledeči:

- izboljšati povezanost in dostopnost regije in s tem zagotoviti skladen regionalni razvoj,
- izboljšati dostopnost regije do avtocestnega omrežja,
- dvigniti kakovosti javne prometne infrastrukture,
- spodbuditi razvoj trajnostne mobilnosti,
- zagotoviti maksimalen dostop do širokopasovnih povezav.

Predlagani ukrepi so:

6.3.1 Razvoj prometne infrastrukture

Cilj: povečati kakovost in varnost prometne infrastrukture ter s tem dostopnost do vseh območij v regiji.

Aktivnosti:

- izgradnja avtocestne povezave Jelšane – Primorska avtocesta,
- izgradnja potrebnih obvoznih z namenom razbremenitve obstoječih cestnih povezav skozi naselja (npr. v Občini Pivka),
- modernizacija, rekonstrukcija, gradnja/novogradnja in obnova državnih, lokalnih cest in javnih poti,
- modernizacija in rekonstrukcija obmejnih in čezmejnih cest ter premostitvenih objektov,
- izgradnja objektov na cestni infrastrukturi,
- uvajanje pametnih tehnologij za optimizacijo procesov in obveščanje v prometu,
- ozaveščanje o varnosti v cestnem prometu,
- izboljšanje varnosti v cestnem prometu (kritične črne točke v regiji),
- urejanje kritičnih točk tranzitnega in tovarnega prometa,
- preusmeritev tovarnega prometa na železniške povezave,
- modernizacija železniških povezav v regiji (obnova vozne mreže, elektrifikacija, vzpostavitev voznih redov, nadgradnja varnosti v žel. prometu, obnova železniških prog ...).

Ukrep 6.3.1. Razvoj prometne infrastrukture		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Izgrajena avtocestna povezava (v km) (Vir: MZI)	26.947	70.000
Izgrajene obvozne ceste (Vir: DRSI, Občine, RRA)	1	2
Dolžina obnovljenih železniških povezav (km) (vir: SŽ)	0	20

6.3.2 Ureditev javnega prometa ter vzpostavitev zelene in trajnostne mobilnosti

Cilj:

- zagotoviti kakovosten in dostopen javni promet za prebivalce Primorsko-notranjske regije,
- zagotoviti ustrezno javno prometno infrastrukturo,
- uvesti nove, bolj trajnostne oblike mobilnosti.

Aktivnosti:

- vzpostavitev in/ali nadgradnja multimodalnih potniških in logističnih centrov,
- vzpostavitev in/ali nadgradnja sistemov za souporabo vozil (npr. koles, avtomobilov ...),
- vzpostavitev in/ali nadgradnja oblik mobilnosti na podeželju (prevozi na klic, sopotništvo ...),
- vzpostavitev ali dopolnitev obstoječe mreže kolesarskih površin in spremljajoče infrastrukture,
- vzpostavitev ali dopolnitev obstoječe mreže površin za pešačenje in spremljajoče infrastrukture,
- spodbujanje zmogljivosti upravljaljskih struktur v javnem prometu (izobraževanja in dvig kompetenc zaposlenih),
- izvajanje promocijskih aktivnosti za spodbujanje uporabe multimodalnih potovanj in rabe vozil na alternativni pogon,
- spodbujanje uporabe vozil na alternativne pogonske vire,
- prilagajanje voznega parka vozil javnega potniškega prometa v cestnem prometu, javnih gospodarskih služb in drugih javnih institucij najsodobnejšim okoljskim zahtevam,
- vzpostavljanje in/ali nadgradnja sistemov upravljanja z mirujočim prometom (npr. P+R, parkirna politika, digitalizacija upravljanja in informiranja, parkirišča za avtodome - PZA ...),
- vzpostavljanje in/ali nadgradnja javnih površin v smeri spodbujanja bolj trajnostnih načinov mobilnosti (npr. skupni prometni prostor, območja zaprta za motorni promet ...),
- razširjanje mreže javne polnilne infrastrukture za elektro mobilnost v občinskih središčih in večjih krajih (tudi v večstanovanjskih soseskah),
- ureditve kolesarnic in parkirišč P&R ob železniških postajah ter prostorov za izposajo (npr. kolo, skiro ...),
- urejanje postaj in postajališč javnega potniškega prometa.

Ukrep 6.3.2. Ureditev javnega prometa, vzpostavitev zelene in trajnostne mobilnosti		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Št. km novih cestnih povezav (Vir: MzI)	1.276.587	1.400.000
Št. električnih polnilnih postaj (Vir: RRA)	8	15
Št. novih ali izboljšanih multimodalnih povezav (Vir: RRA, Občine)	0	1
Št. novih območij mirujočega prometa P+R (Vir: RRA, Občine)	3	6
Št. razširjenih območij mirujočega prometa P+R (Vir: RRA, Občine)	0	3

6.3.3 Zagotavljanje digitalne povezanosti regije

Cilj: izboljšati digitalno povezanost regije

Aktivnosti:

- gradnja odprtih širokopasovnih omrežij naslednje generacije,
- izgradnja potrebne infrastrukture za povezavo z omrežjem 5G,
- zagotovitev dostopa do povezljivosti, ki omogoča hitrost prenosa vsaj 100 Mb/ za vsa gospodinjstva in ki jo je mogoče nadgraditi vsaj na 1 Gb/s,
- zagotovitev dostopa do zelo zmogljive (gigabitne) povezljivosti za vse glavne spodbujevalce družbeno-ekonomskega razvoja, prometna vozlišča, ponudnike javnih storitev in za podjetja, ki slonijo na digitalnih tehnologijah,
- razvoj pripadajočih storitev za dvig digitalne povezanosti (npr. vzpostavitev platform za povečanje dostopnosti),
- izobraževanje splošne javnosti glede novih digitalnih tehnologij,
- podpora gospodarstvu za dvig kompetenc na področju digitalnih tehnologij,
- posodabljanje obstoječe IKT infrastrukture v javnih institucijah (računalniška oprema in viri, podatkovni centri, senzorji, brezžična oprema ...).

Ukrep 6.3.3. Zagotavljanje digitalne povezanosti regije		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Pokritost s širokopasovnimi omrežji (pokritost, hitrost prenosa podatkov) (vir: AKOS)	še ni na voljo	90% uporabnikov
Pokritost mobilnih omrežij LTE/4G+	40 %	45%
Pokritost s signalom 5G	0	45%

6.3.4 Nadgradnja športno-rekreativne letališke infrastrukture in storitev

Cilj: zagotoviti varno in zmogljivo športno-rekreativno letališko infrastrukturo in storitve

Aktivnosti:

- spodbujanje razvoja storitev na športno-rekreativnih letališčih,
- razvoj infrastrukture športnih letališč,
- krepitev zmogljivosti upravljaljskih struktur (izobraževanja in dvig kompetenc),

- izboljšanje varnosti na področju športno-rekreativnega letalskega prometa.

Ukrep 6.3.4. Nadgradnja športno-rekreativne letališke infrastrukture in storitev		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Število novih trajnostnih storitev na področju športno-rekreativnega letalstva	0	1
Obnova in nadgradnja infrastrukture športnih letališč	0	1

6.3.5 Ureditev trajnostne mobilnosti na jezerih in rekah v turistično rekreacijske namene

Cilj: urediti trajnostno mobilnost na jezerih in rekah.

Aktivnosti:

- krepitev zmogljivosti upravljavskih struktur (priprava plovnih režimov, izobraževanja in dvig kompetenc),
- urejanje infrastrukture na jezerih in rekah (pomoli, čolnarne, izposoja plovil, dostopne povezave ...),
- izvajanje promocijskih aktivnosti za trajnostno mobilnost na jezerih in rekah,
- spodbude za nakup opreme in plovil za izvajanje trajnostne mobilnosti (tudi spodbujanje uporabe tipičnih lokalnih plovil – npr. drevak na Cerkniškem jezeru).

Ukrep 6.3.5. Ureditev trajnostne mobilnosti na jezerih in rekah		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Število infrastrukturno urejenih centrov na celinskih vodah	0	2
Število plovnih režimov v izvajanju	2	5

6.4 Socialna, privlačna in solidarna regija

Podobno kot to velja za večina slovenskih regij, se tudi Primorsko-notranjska regija v vedno večji meri sooča z demografskim izzivom staranja prebivalstva, ki vpliva na vse več družbenih sistemov: izobraževanje, zdravstvo, sociala. Vedno večji vpliv se kaže tudi v gospodarstvu, ki se sooča s pomanjkanjem ustrezne delovne sile, delno zaradi omenjenega razloga, delno pa zaradi specifične geografske lege, ki omogoča hiter dostop do kar treh gospodarsko močnejših regij in dveh obmejnih območij. Kot odgovor na opisano stanje je med regijskimi prioritetami tudi močna usmerjenost v krepitev potenciala kadrov s ciljem:

- zagotoviti visoko usposobljeno delovno silo, prilagojeno potrebam regijskega gospodarstva,
- izkoristiti potencial izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja za razvoj kompetentnega, zadovoljnega, zdravega in opravljenega prebivalstva,
- ohraniti zdravje prebivalstva Primorsko-notranjske regije, tako prek ustrezne zdravstvene infrastrukture in storitev kot preko zagotavljanja prostočasnih aktivnosti, ki prispevajo k fizičnem in psihičnem zdravju prebivalstva (kultura, šport),

- prilagoditi socialno-zdravstvene sisteme potrebam prebivalstva, z ustvarjanjem dodatnih kapacitet in inovativnih socialnih storitev,
- zagotoviti ustrezno socialno podporo ranljivim in marginaliziranim skupinam, z namenom dviga njihove socialne vključenosti in njihove aktivacije,
- zagotoviti ustrezne pogoje za kakovostno delo in življenje, prilagojene potrebam prebivalstva.

Predlagani ukrepi:

6.4.1 Kakovost usposabljanja, izobraževanja in vseživljenjskega učenja

Cilji:

- dvigniti raven usposobljenosti prebivalstva za življenje in delo,
- spodbuditi razvoj ponudbe usposabljanja in izobraževanja v smeri prilagajanja potrebam gospodarstva in sodobne družbe,
- spodbuditi digitalizacijo v usposabljanju, izobraževanju in vseživljenjskem učenju.

Aktivnosti:

- razvoj kakovostnih programov usposabljanja in izobraževanja za krepitev kompetenc, potrebnih za delo (strokovne kompetence, npr. posamezne sektorske kompetence, kompetence za raziskovalno-razvojno dejavnost itd.; kompetence, prilagojene potrebam sodobnega gospodarstva, ki ga označuje digitalizacija, krožno gospodarstvo, kreativne industrije, inovativnost itd.) in življenje v sodobni družbi (splošne kompetence, funkcionalna in digitalna pismenost),
- spodbujanje vključevanje prebivalstva v vseživljenjsko učenje z namenom krepitev ključnih kompetenc in življenjske vitalnosti,
- spodbujati razvoj in modernizacijo sistema izobraževanja in usposabljanja, vlaganja v šolsko infrastrukturo,
- spodbujanje razvoja e-oblik izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja za vse starostne skupine (npr. izobraževalni programi za povečanje informacijske pismenosti in veščin za večjo uporabo IKT) ter omogočen dostop do interneta,
- spodbujanje krepitev znanje, ustvarjalnost in podjetniške miselnosti v regiji, s poudarkom na mladih,
- spodbujati vključevanja trajnostnega razvoja kot del ključnih vsebin v vzgoji in izobraževanju, poklicnem usposabljanju ter v VŽU,
- spodbujati sodelovanje med izobraževanjem in gospodarstvom,
- spodbujati kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami (npr. podpora pri izgradnji sistemov upravljanja z znanjem v organizacijah - spodbujanje razvoja upravljanja človeških virov v delovnih organizacijah, prilagajanja delovnih procesov in sistemov novim znanjem itd.).

Ukrep 6.4.1 Kakovost usposabljanja, izobraževanja in vseživljenjskega učenja		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Število diplomantov na 1.000 prebivalcev (Vir: SURS, 2019)	7	15
Število prebivalcev, vključenih v terciarno izobraževanje (Vir: SURS, 2020)	1.757	2.370

6.4.2 Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve

Cilj:

- izboljšati učinkovitost trga dela,
- izboljšati dostop do kakovostnih zaposlitev.

Aktivnosti:

- izvajanje aktivne politike zaposlovanja za učinkovito in hitro spodbujanje dostopa do zaposlitve za ciljne skupine starejših, nižje izobraženih, invalidov in neaktivnih v njihovem obdobju delovne aktivnosti ter preprečevanje njihove dolgotrajne brezposelnosti,
- spodbujanje načrtovanje in upravljanje kompetenc že med šolanjem, prav tako v nadaljevanju med zaposlenimi,
- spodbujanje dvig ključnih in poklicnih kompetenc,
- spodbujanje aktivnega zaposlovanja mladih (npr. z razvojem karijerne orientacije, s promocijo poklicev, z oblikovanjem in izvedbo ter spodbujanjem delovnih praks, programov mojstrstva, vajeništva itd.)
- spodbujanje prenosa znanj in veščin, tudi preko razvoja medgeneracijskega sodelovanja,
- razvoj programov za ohranitev posameznih skupin na trgu dela, še posebej tistih, katerih zaposlitev oziroma samozaposlitev je ogrožena ali začasna; programov za zmanjševanje in preprečevanje prekarnosti ter preprečevanje prehoda nazaj v brezposelnost za ciljne skupine, ki se soočajo z atipičnimi oblikami dela,
- modernizacija storitev in povezovanje institucij trga dela, ki bodo omogočili hitrejše, bolj učinkovito in ciljno izvajanje ukrepov na področju ukrepov aktivne politike zaposlovanja in aktivacije težje zaposljivih skupin za lažji dostop do zaposlitev,
- spodbujanje razvoja kakovostnih delovnih mest v regiji (spodbudit podjetja za zaposlovanje mladih raziskovalcev in krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih, izvajati programe za dvig kompetenc mladih in zaposlenih ter programov, ki bodo izboljšali zadovoljstvo z delovnimi mesti, izboljšati ponudbo kakovostnih delovnih mest na področju orodjarske industrije z npr. kompetenčnimi centri, oblikovati kakovostna delovna mesta v turizmu, razviti programe, ki spodbujajo razvoj podjetniške miselnosti, spodbujanje job-shadowinga, izvajanje karijerne orientacije itd.),
- spodbujanje ustvarjanja delovnih mest na novih področjih (zelena in bela delovna mesta) (npr. z izvedbo razvojnih projektov, ki bodo spodbujali oblikovanje novih delovnih mest),
- spodbujanje delodajalcev za prilagajanje obstoječih delovnih mest zahtevam po trajnostnem razvoju (npr. s podporo pri izgradnji sistemov upravljanja z znanjem v organizacijah, s

spodbujanjem razvoja upravljanja človeških virov v delovnih organizacijah, prilagajanja delovnih procesov in sistemov novim znanjem itd.),

- spodbujanje štipendiranja za potrebe regijskega gospodarstva.

Ukrep 6.4.2 Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve preko infrastrukture, programov in socialnih inovacij

KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Stopnja delovne aktivnosti (vir: SURS, 2019)	32,2%	0,38
Stopnja registrirane brezposelnosti (vir: SURS, 2019)	7,1%	0,066
Odstotek brezposelnih v starostni skupini nad 50 (vir: ZRSZ, 2020)	9,3%	0,078
Stopnja registrirane brezposelnosti med mladimi (15-29 let) (vir: RRA, 2020)	19%	0,15
Delovne migracije izven regije (vir: SURS, 2020)	40,6%	0,35
Število delodajalcev vključenih v regijsko štipendijsko shemo (vir: RRA, 2020)	96	100
Število štipendistov vključenih v regijsko štipendijsko shemo (vir: RRA, 2020)	293	310

6.4.3 Vključujoča in privlačna regija

Cilj:

- povečati socialno vključenost regijskega prebivalstva,
- zagotoviti pogoje za kakovostno delo in življenje v regiji,
- povečati privlačnost regije za delo in življenje mladih (izobraženih) iz regije,
- ohraniti visoko raven zdravja prebivalcev v Primorsko-notranjski regiji.

6.4.3.1 Podukrep: Socialna vključenost

Aktivnosti:

- razvoj in implementacija programov in iniciativ za spodbujanje aktivnega vključevanja ranljivih socialnih skupin v družbo, vseživljenjsko učenje in na trg dela (npr. ustanavljanje invalidskih podjetij, spodbujanje sezonskega zaposlovanja),
- aktivnosti za izboljšanje izobrazbene strukture beguncev in migrantov ter povečevanje njihove zaposljivosti, integracije v skupnost (npr. aktivno sodelovanje s šolami, ljudskimi univerzami, CSD, NVO, uradi za delo ipd.),
- izvajanje projektov, ki preprečujejo diskriminacijo in omogočajo integracijo predstavnikov različnih ranljivih skupin v družbo,
- spodbujanje vključevanja prebivalstva v programe za aktivno državljanstvo,
- spodbujanje medkulturnega dialoga,
- razvoj storitev za aktivnejše vključevanje oseb, ki so prikrajšane ali tvegajo socialno izključenost (pomoč na domu, bivalne enote, skrb za brezdomce, ...),
- spodbujanje investicij za povečevanje dostopnosti ljudi s posebnimi potrebami,
- nadgradnja obstoječih in razvoj novih socialnih storitev (npr. ustanavljanje centrov za zmanjševanje odvisnosti od drog, zagotavljanje mrež za žrtve nasilja, dolgotrajna oskrba),
- spodbujanje socialnih inovacij (promocijske aktivnosti, vzgojno-izobraževalne aktivnosti).

6.4.3.2 Podukrep: Privlačna regija

Aktivnosti:

- zagotavljanje dostojnega preživljanja starosti z razvojem različnih oblik pomoči ter ostalih storitev za starejše (domovi za starejše, enakost v dostopu do storitev, e-oskrba na daljavo, zmanjševanje revščine starejših ipd.),
- spodbujanje aktivnega staranja in aktivnega vključevanja starejših v vse sfere družbenega življenja (npr. z zagotavljanjem osebne in premoženjske varnosti, spodbuda aktivnostim za izboljšanje socialnega položaja prebivalstva na podeželju, prilagodljivost obstoječe ponudbe in programov potrebam in zmogljivostim starejših, izdelava regijske strategije in programov za spodbujanje aktivnega vključevanja starejših),
- spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in sodelovanja (promocijske aktivnosti, vzgojno-izobraževalne aktivnosti, izvajanje programov medgeneracijskega sodelovanja in sosedskega druženja, ustanavljanje medgeneracijskih centrov),
- spodbujanje enakosti med spoloma na različnih življenjskih področjih (žensko podjetništvo, vključevanje žensk v netradicionalne ženske poklice, spodbujanje enakovrednejše skrbi za otroke...),
- ustvarjanje pogojev za uspešno usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja (otroško varstvo, skrb za starejše sorodnike, dostop do kulturnih storitev, preživljanje prostega časa itd.),
- razvoj učinkovite stanovanjske politike (npr. z razvojem regijske strategije),
- vlaganja v infrastrukturo varovanih stanovanj in namestitvev,
- vlaganja v ostalo stanovanjsko infrastrukturo.

6.4.3.3 Podukrep: Aktivna in kulturna družba

Aktivnosti:

- razvoj kulturnih, športnih in drugih dejavnosti za kakovostno preživljanje prostega časa,
- spodbujanje prostovoljnega dela (promocijske aktivnosti, aktivnosti za povezovanje različnih razvojnih akterjev v partnerstva za prostovoljno delo, vzgojno-izobraževalne aktivnosti),
- spodbujanje aktivnosti mladih (aktiven mladinski sektorja) (npr. mladinski centri, medgeneracijsko sodelovanje mladih, šport kot pot za ohranjanje zdravja in krepitev socialnih stikov, informiranje o formalnih in neformalnih možnostih izobraževanja ter zaposlovanja itd.),
- ohranjanje in revitalizacija kulturne dediščine ter njene prepoznavnosti,
- sodelovanje med varstvom kulturne dediščine ter gospodarstvom – npr. kot priložnost za dodano vrednost v podjetništvu, turizmu, pri razvoju obrti ter kot priložnost za razvoj kreativnih industriji,
- kreativna interpretacija dediščine;
- prenos dediščinskega znanja na npr. mlajše generacije, obrtnike, podjetnike;
- oblikovanje javno-zasebnih partnerstev pri investicijah v objekte kulturne dediščine;
- promocijske in vzgojno-izobraževalne aktivnosti za razvijanje ozaveščenosti javnosti o pomenu in vrednotah kulture in kulturne dediščine;
- ureditev pogojev za valorizacijo zaščitene/nezaščitene naravne in kulturne dediščine;

- vzpostaviti in spodbujati delovanja kulturnih poti, mrež in drugih oblik interpretacije, popularizacije in prezentacije kulturne dediščine,
- spodbujati in razvijati kakovostno kulturno produkcijo (vzdrževanje in nadgradnja obstoječe kulturne infrastrukture, vzpostavitev regijskih kulturnih projektov, prireditev, sodelovanje z gospodarstvom, podpora kreativnim industrijam),
- spodbujati medkulturno povezovanje.

Ukrep 6.4.3. Vključujoča in privlačna regija		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Tveganje socialne izključenosti (Vir: SURS, 2019)	0,0946	0,075

6.4.4 Zdravo in aktivno življenje ter kakovost življenja v regiji

Cilj: vzpostaviti pogoje in infrastrukturo za zdravo in aktivno ter kakovostno življenje prebivalcev Primorsko-notranjske regije skozi celotni življenjski cikel.

Aktivnosti:

- vlaganje v zdravstveno infrastrukturo,
- spodbujanje razvoja novih in inovativnih socialnih in zdravstvenih storitev (npr. razvoj dolgotrajne oskrbe na domu, dnevni centri za starostnike itd.),
- modernizacija zdravstvenih in socialnih storitev (tudi z uporabo IKT),
- zagotavljanje alternativnih programov za povečanje dostopa zdravstvene oskrbe ranljivim skupinam (npr. vzpostavitev mobilne zdravstvene ambulante),
- zagotavljanje dostopnosti in dosegljivosti storitev za krepitev zdravja in za povečanje socialne vključenosti ter zagotavljanje zdravega staranja (dnevni centri, razvoj preventivnih programov za krepitev in ohranjanje zdravja, programi za preprečevanje vseh vrst odvisnosti itd.),
- krepitev in promocija zdravja (podpora preventivnim programom za gibanje in rekreacijo, ki krepijo kakovost življenja populacije v vseh obdobjih),
- spodbujanje investicij v dolgotrajno oskrbo starejših (npr. izgradnja namestitvenih kapacitet socialne infrastrukture kot so domovi za ostarele, negovalni domovi/ bolnišnice), s poudarkom na specifičnih bolezenskih stanjih (npr. demenca),
- spodbujanje povezanosti med področjem zdravstva ter zaščite in reševanja (prvi posredovalci, uporaba defibrilatorja, mreža, izobraževanje ipd.).

Ukrep 6.4.4 Zdravo in aktivno življenje ter kakovost življenja		
KAZALNIK	Izhodiščna vrednost 2020	Ciljna vrednost 2027
Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev (Vir: SURS 2019)	136,3	160
Število zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev (Vir: SURS 2019)	58,7	70
Število medicinskih sester na 100.000 prebivalcev (Vir: SURS 2019)	195	230

6.5 Skladen razvoj mest, mestnih naselij, naselij mestnih območij in podeželja

Medtem, ko so regijske prioritete od 1 do 4 vključevale obravnavo posameznih področij razvoja, je v RRP nujno opredeliti tudi horizontalno usmerjenost na posamezne komponente geografskega območja Primorsko-notranjske regije: mesta, mestna naselja, naselja mestnih območij in podeželje. Spodbuditi želimo celosten ekonomsko-socialni razvoj, ki prinaša napredek celotnega območja regije pri širokem spektru vsebin. Tovrstna obravnava poudarja trajnostni, predvsem pa celostni razvoj omenjenih območij, s hkratnim upoštevanjem vseh, v prejšnjih prioritetah nagovorjenih izzivov, vendar s poudarkom na specifikah posameznega območja.

Ob tem želimo zagotoviti prostorski razvoj območja, ki bi odražal te zastavljene cilje in bi torej usklajeval potrebe prebivalcev z umestitvijo pomembnih razvojnih priložnosti ter hkrati ohranil visok delež zavarovanih območij in ohranjene narave. Predstavljal bo podlago za občinske prostorske akte, za razvoj poselitve, gospodarske javne infrastrukture in ohranjanje krajinske identitete.

Cilji pete prioritete v pričujočem RRP so zato:

- spodbuditi celostni ekonomsko-socialni razvoj v mestih, mestnih in podeželskih območjih z izvajanjem ukrepov, opredeljenih v lokalno opredeljenih razvojnih strategijah, pripravljenih na ravni, ki je najbližje državljanom: to so razvojne strategije v obliki obstoječih orodij »celostnih teritorialnih naložb« (CTN) in »lokalnega razvoja pod vodstvom skupnosti« (CLLD),
- zagotoviti racionalen in dolgoročno usmerjen prostorski razvoj, povečati kakovost življenja in povezanost urbanih in podeželskih območij v regiji ter krepitev prostorske identitete regije s pripravo regionalnega prostorskega načrta,
- izkoristiti potencial za razvoj, ki ga predstavljajo funkcionalna degradirana območja v regiji.

6.5.1 Regionalno prostorsko načrtovanje

Cilji:

- prispevati k dolgoročno usmerjenem načrtovanju rabe prostora v regiji,
- zmanjšati razpršenost prostorskega načrtovanja v regiji.

Aktivnosti:

- izvajanje prostorskega načrtovanja na ravni regije, vključno z izdelavo regionalnega prostorskega plana (RPP) za Primorsko-notranjsko regijo,
- izvajanje procesa usklajevanja državnih sektorskih politik in potreb lokalnega okolja,
- razvoj kompetenc v regiji na področju prostorskega načrtovanja,
- spodbujanje revitalizacije degradiranih območij na regionalni/lokalni ravni,
- umeščanje novih aktivnosti s prednostno prenovo razvrednotenih površin pred posegi v nepozidana zemljišča.

Ukrep 6.5.1. Regijsko prostorsko načrtovanje		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Izdelan regionalni prostorski načrt (Vir: RRA, 2020)	0	1
Število revitaliziranih degradiranih območij (Vir: RRA, 2020)	0	2

6.5.2 Trajnostni razvoj mest, mestnih naselij in naselij mestnih območij

Cilj: zagotoviti skladnejši razvoj mest, mestnih naselij in naselij mestnih območij ter prispevati k privlačnosti regije za delo in življenje.

Aktivnosti:

- izboljšanje upravljanja z gospodarsko javno infrastrukturo,
- spodbujanje trajnostnih oblik mobilnosti v mestnih naseljih in povezovanje s podeželjem,
- reševanje stanovanjske problematike in izboljšanje dostopnosti stanovanj,
- spodbujanje razvoja pametnih, zelenih in aktivnih mest, mestnih naselij in naselij mestnih območij.

Ukrep 6.5.2. Trajnostni razvoj mestnih naselij in naselij mestnih območij		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Število novih stanovanj (Vir: RRA, 2020)	0	300
Število pametnih trajnostnih rešitev (Vir: RRA, 2020)	0	2

6.5.3 Trajnostni razvoj podeželja

Ključna usmeritev je spodbuditi celostni razvoj območja z izvajanjem razvojne strategije pripravljene po načelu "od spodaj navzgor", strategija lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD) ter povezovanje ruralnega območja z lokalnimi središči.

Cilji:

- spodbuditi trajnostni razvoj podeželja, ki temelji na endogenih lokalnih potencialih,
- spodbuditi lokalno oskrbo za večjo prehransko varnost,
- razviti podeželje, ki vključuje nove potrebe.

6.5.3.1 Podukrep: Podjetno in digitalno

Aktivnosti:

- spodbujanje podjetništva na podeželju in s podjetništvom povezanih kompetenc,
- razvoj produktov in storitev z dodano vrednostjo ter povezovanje med sektorji na podeželju,
- povezovanje in sodelovanje lokalnih ponudnikov pod skupno tržno znamko za skupni nastop na trgu,
- spodbujanje diverzifikacije, ustanavljanje in razvoj dopolnilnih dejavnosti, mikro podjetij ter ustvarjanje novih delovnih mest (za mlade) na podeželju,
- digitalizacija in uporaba sodobnih tehnologij za razvoj pametnih vasi,
- usposabljanje in izobraževanje za razvoj pametnih vasi,
- razvoj ustrezne infrastrukture za trajnostni razvoj podeželja.

6.5.3.2 Podukrep: Zeleno in lokalno

Aktivnosti:

- zagotavljanje prehranske varnosti,

- razvoj krožnega kmetovanja (biogospodarstvo),
- spodbujanje predelave živil, vzpostavitev skupnih predelovalnih objektov ter usposabljanje za predelavo,
- ohranjanje biotske raznolikosti kulturnih rastlin,
- spodbujanje vključevanja v sheme kakovosti,
- smotrno izkoriščanje naravnih virov s poudarkom na obnovljivih virih energije,
- spodbujanje investicij za prilagoditev kmetovanja in omilitev podnebnih sprememb,
- trajnostno kmetovanje za razvoj trajnostnega turizma na podeželju z ohranjanjem naravne in kulturne dediščine (razvoj novih programov, produktov in storitev s povezovanjem lokalnih ponudnikov območja)
- razvoj trajnostnih oblik mobilnosti na podeželju.

6.5.3.3 Podukrep: Socialno in vključujoče

Aktivnosti:

- večja dostopnost do osnovnih storitev in prilagajanje na spremembe (demografske, socialne) na podeželju,
- razvoj (novih) osnovnih storitev, ki sledijo spremembam na podeželju,
- razvoj koncepta pametnih vasi, ki vključuje spremembe na podeželju,
- še posebej na redko poseljenem podeželskem območju spodbujanje socialne vključenosti ranljivih skupin (predvsem starejših, upokojenih in samskih žensk) na podeželju,
- spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja s ciljem prilagajanja na spremembe oz. ohranjanja samostojnosti posameznikov na podeželju,
- krepitev medgeneracijskega sodelovanja na podeželju.

Ukrep 6.5.3. Trajnostni razvoj podeželja		
KAZALNIK	Izhodiščno stanje 2020	Ciljna vrednost 2027
Št. podprtih in izvedenih projektov (Vir: LAS, AKTPR, MGRT, 2020)	0	45

7 OCENA FINANČNE VREDNOSTI RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2021-2027

Grobo oceno finančne vrednosti izraženih razvojnih potreb Primorsko-notranjske regije v obdobju 2021-2027 smo ocenili na ravni prejetih projektnih predlogov. Celotna vrednost znaša več kot 162 mio EUR, pri čemer so zajeti projekti lokalnega in regionalnega pomena, prav tako so vključeni tudi nekateri predlogi čezmejnih projektov. Hkrati pa ta vrednost ne zajema vrednosti državnih projektov, sektorskih projektov ter regijskih projektov nacionalnega pomena.

Tabela 9: Finančna ocena vrednosti RRP PNR

PRIORITETA RRP	CELOTNA VREDNOST PROJEKTOV (V EUR)	LASTNA SREDSTVA (V EUR)	DRUGI VIRI (V EUR)
GOSPODARSKI RAZVOJ PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	42.969.668	6.445.450	36.524.218
RAZVOJ ZELENE IN NIZKOOGLIČNE REGIJE	19.221.764	2.883.265	16.338.499
IZBOLJŠANA MOBILNOST IN POVEZANOST REGIJE	32.710.467	4.906.570	27.803.897
SOCIALNA, SOLIDARNA IN PRIVLAČNA REGIJA	66.179.000	9.926.850	56.252.150
SKLADEN RAZVOJ MESTNIH NASELIJ, NASELIJ MESTNIH OBMOČIJ IN PODEŽELJA	1.500.000	225.000	1.275.000
SKUPAJ	162.580.899	24.387.135	138.193.764

Sledi pregled predlaganih projektnih vsebin v skladu z petimi razvojnimi prioritetami regije.

8 PREDSTAVITEV REGIJSKIH PROJEKTOV ZA VKLJUČITEV V RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE za obdobje 2021-2027

ZAP. ŠT.	DELOVNI NASLOV PROJEKTA	NOSILEC PROJEKTA	OKVIRNA FINANČNA VREDNOST V EUR
	GOSPODARSKI RAZVOJ PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE		
1	Podjetno nad izzive Primorsko-notranjske regije	Občine Primorsko-notranjske regije	3.000.000
2	Regijski sklad za inovativne start-upe	Zavod Znanje, OE Podjetniški inkubator Perspektiva	300.000
3	Predelava lesne biomase in zelenega razreza v bioogljje s pomočjo pirolize	Javno podjetje Kovod Postojna	1.600.000
4	Etno v podjetno - rokodelski center Primorsko-notranjske regije	RRA Zeleni kras – LAS Notranjska	124.668
5	Vzpostavitev in nadgradnja ekonomsko poslovnih con v regiji	Občine Pivka, Ilirska Bistrica in Loška dolina.	4.395.000
6	Vzpostavitev podjetniške infrastrukture v regiji	Občine Pivka, Postojna in Bloke	3.800.000
7	Izobraževalni center sodobnih tehnologij primorsko-notranjske regije – 2. faza	Šolski center Postojna	800.000
8	Internacionalizacija Primorsko-notranjske regije	RRA Zeleni kras	150.000
9	Razvoj zelenih delovnih mest	SGLŠ	1.900.000
10	Gastro turizem	RRA Zeleni kras	500.000
11	Identiteta znamke Zeleni kras	RRA Zeleni kras	1.000.000
12	Prenova stavbnega fonda kulturnega pomena za razvoj turističnih vsebin	Občine Primorsko-notranjske regije	8.000.000
13	PVZ CUK III. faza	Občina Pivka	12.700.000
14	Razvoj pohodniških in kolesarskih poti v turistični produkt	RRA Zeleni kras	500.000
15	Ureditev rekreacijske infrastrukture na Sviščakih in Mašunu	Občina Ilirska Bistrica	3.200.000
16	Upravljanje s tokovi obiskovalcev	RRA Zeleni kras	1.000.000
	SKUPAJ		42.969.668
	RAZVOJ ZELENE IN NIZKOOGLJIČNE REGIJE		

17	Zagotavljanje pitne vode in odvajanje in čiščenje odpadnih voda v Primorsko-notranjski regiji	Občine Primorsko-notranjske regije	6.112.260
18	Novogradnje in energetske sanacije v Primorsko-notranjski regiji	Občine Primorsko-notranjske regije	7.738.160
19	Prilagajanje na podnebne spremembe v Primorsko-notranjski regiji	Občine Primorsko-notranjske regije in IZRK SAZU	1.171.344
20	Zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjševanje onesnaženja v Primorsko-notranjski regiji	Občine Primorsko-notranjske regije	4.200.000
	SKUPAJ		19.221.764
	IZBOLJŠANA MOBILNOST IN POVEZANOST REGIJE		
21	Trajnostna mobilnost in prometna infrastruktura v Primorsko-notranjski regiji	Občine Primorsko-notranjske regije in Zavod za zaposlovanje RS, OE Postojna in Ilirska Bistrica	32.710.467
	SKUPAJ		32.710.467
	SOCIALNA, SOLIDARNA IN PRIVLAČNA REGIJA		
22	IKT in človeški viri v Primorsko-notranjski regiji	ZRSZ, Urad za delo, RRA Zeleni kras	1.200.000
23	Vključevanje na trg dela	ZRSZ, Urad za delo, RRA Zeleni kras	1.200.000
24	Oblikovanje kakovostnih delovnih mest v regiji	RRA Zeleni kras s partnerji	1.500.000
25	Vključevanje starejših v družbo in skrb zanje	DSOji v regiji	7.000.000
26	Integracija migrantov v naše okolje	Boreo	900.000
27	Investicije občin v človeške vire in širši družbeni razvoj	Občine Primorsko-notranjske regije	54.379.000
	SKUPAJ		66.179.000
	SKLADEN RAZVOJ MESTNIH NASELIJ, NASELIJ MESTNIH OBMOČIJ IN PODEŽELJA		
28	Z roko v roki do večje samooskrbe	KGZ Nova Gorica	600.000
29	Mladi za podeželje jutri	RRA Zeleni kras	400.000
30	V luči sprememb	RRA Zeleni kras	500.000
	SKUPAJ		1.500.000
	VSA PODROČJA SKUPAJ		162.580.899